

**ВАЛЬТЕР
СКОТТ**

QVENTIN
DURWARD

Вальтер Скотт
Quentin Durward

«Public Domain»

СКОТТ В.

Qventin Durward / В. СКОТТ — «Public Domain»,

© СКОТТ В.
© Public Domain

Содержание

I	5
II	10
III	17
IV	22
V	32
VI	39
VII	50
VIII	57
IX	69
Конец ознакомительного фрагмента.	73

Walter Scott

Qventin Durward

I

VASTAKOHDAT

Kas tuonne, tuota taulua ja tuota, ne kahden veljeksien on muotokuvat.

Hamlet.

Loppupuolella XV: tä vuosisataa saivat alkunsa ne tapaukset, jotka kohottivat Ranskan siihen peloittavaan mahta vuuteen, mikä siitä lähtien on aika ajottain herättänyt muiden Euroopan kansojen kateutta tätä valtakuntaa kohtaan. Ennen tätä aikakautta oli Ranskan ollut pakko taistella itsenäisyytensä puolesta englantilaisia vastaan, jotka omistivat sen parhaimmat maakunnat; ja tähteet saatiin pelastetuiksi töintuskin vieraan vallan alta kuninkaitten viimeisillä voimanponnistuksilla sekä kansan urhoudella. Tämä vaara ei kuitenkaan ollut ainoa. Ruhtinaat, joiden käsissä olivat kruunun suuret läänitysmaat, varsinkin Burgundin sekä Bretagnen herttuat, olivat irtaantuneet läänitysvelvollisuksistaan siinä määrin, että he epäilyksettä, mitättömimmistäkin syystä, nousivat aseihin läänitysherraansa ja hallitsijaansa, Ranskan kuningasta vastaan. Rauhankin aikoina he hallitsivat alusmaitansa kuin itsenäiset valtiat ainakin; ja Burgundin herttuasuku, jonka hallussa oli samanniminen maakunta sekä Flanderin ihanin ja rikkain osa, oli niin mahtava, ettei se missään suhteessa, yhtä vähän loiston kuin voiman puolesta, jäänyt kuninkaallisesta suvusta jäljelle.

Seuraten näiden suurien läänitysherrojen esimerkkiä jokainen pienikin kruunun vasalli anasti itselleen niin paljon valtaa kuin suinkin riippuen siitä, miten kaukana hänen läänitysmaansa sijaitsivat kuninkaasta, miten laajat ne olivat ja miten vahvat hänen linnansa; ja nämät nurkkatyrannit, joita ei enää saatu taipumaan lain alle, harjoittivat rankaisematta sortoa ja julmuutta, jommoista ei olisi voinut mahdolliseksikaan uskoa, mennen kiihkossaan kaikkien rajojen yli. Auvergnessä yksin oli, virallisen ilmoituksen mukaan, neljättä sataa omavaltaista aatelisjunkkaria, joille sukurutsaus, murha ja ryöstö olivat aivan tavallisia, jokapäiväisiä tekoja.

Paitsi näitä oli vielä eräs rasitus olemassa, jonka ranskalaisten ja englantilaisten väliset pitkälliset sodat olivat synnyttäneet, ja sekin enensi suuresti tämän häviölle joutuneen valtakunnan kurjuutta. Suuria komppanioihin järjestyneitä sotajoukkoja, jotka päälliköt itse olivat valinneet urhoollisimmista ja onnellisimmista retkeilijöistä, oli kerätty Ranskan eri osissa kaikkien muiden maiden viimeisistä hylyistä. Nämät palkkasotamiehet vuokrasivat miekkansa määrätyksi ajaksi sille, joka paraiten maksoi; ja milloin tämmöistä sotapalvelusta ei ollut tarjona, kävivät he omin päin sota, valloittaen linnoja ja torneja itselleen turvapaikoiksi, ottaen vankeja ja päästäen ne lunnaita vastaan taas vapaiksi, vaatien veroa suojattomilta kyliltä sekä niiden ympäristöiltä, ja harjoittaen kaikenlaista rosvoutta, josta he olivatkin saaneet sopivan nimensä Tondeurs ja Ecorcheurs s. o. *Raastajat* ja *Nylkyrit*.

Kesken tätä valtiollisen tilan häiriöstä syntynyttä kauhistusta ja kurjuutta vallitsi alhaisempien aatelisherrojen samoin kuin myös ylhäisten ruhtinasten hoveissa ääretön tuhlaavaisuus; ja heidän käskyläisensäkin, herrojen esimerkkiä noudattaen, tuhlasivat rahvaalta ryöstetyt varat raakaan, joskin loistavaan prameuteen. Molempien sukupuolien keskinäisessä seurustelussa oli romanttinen ja ritarillinen kohteliaisuus vallalla – kuitenkin sitä sangen usein tahraasi hillitön irstaisuus; vaeltavien ritarien puhetapaa käytettiin yhä vielä, ja heidän menojansa noudatettiin, joskin kunniallisen rakkauden ja armeliaisuuden töitten puhdas henki, jota ritarillisuus vaati, ei enää hillinnyt eikä hyvittänyt sen mukana seuraavia hullutuksia. Jokaisessa pienessäkin hovissa tarjona olevat turnajaiset, huvitukset ja juomapidot houkuttelivat Ranskaan kuljeksivia seikkailijoita; ja sinne tultuaan he saivat

enimmäkseen tilaisuuden käyttää tuimaa uljuuttansa ja hurjaa seikkailuhaluansa urhotöihin, joihin heillä onnellisemmassa kotimaassansa ei olisi ollut tilaisuutta.

Tällä aikakaudella, ikäänkuin pelastaakseen ihanan Ranskan valtakunnan monellisista uhkaavista vaaroista, nousi horjuvalle valtaistuimelle Ludvig XI, joka, joskin hän luonteeltaan oli paha, ponnisti ja taisteli aikakauden paheita vastaan ja teki niistä suuressa määrin lopun – samoin kuin vanhoissa lääkärikirjoissa sanotaan, että luonteeltaan vastakkaiset myrkyt tuhoavat toinen toisensa voiman.

Vaikka Ludvigilta ei puuttunutkaan rohkeutta ryhtyä moniin hyödyllisiin ja valtiolle tarpeellisiin yrityksiin, niin ei hänessä ollut vähimmässäkään määrässä sitä romanttista rohkeutta eikä sen mukana tavallisesti seuraavaa ylpeyttä, joka vielä jatkaa taistelua kunnian vuoksi, joskin kaikki etu on jo saavutettu. Ludvig oli kylmäverinen, kavala ja omaa etuansa silmällä pitävä, hän uhrasi kaikki, sekä ylpeytensä että himonsakin, jos ne olivat sen esteenä. Huolellisesti hän salasi todelliset tunteensa ja aikomuksensa kaikilta, jotka pyrkivät hänen lähelleen, ja usein kuultiin hänen sanovan, että osatakseen hallita täytyi kuninkaan osata teeskennellä ja että hän puolestansa, jos hän huomaisi lakkinsa saaneen selvän hänen salaisuuksistaan, paiskaisi heti sen tuleen. – Ei kukaan mies hänen omana aikakautenaan tai minään muunakaan aikana ole paremmin osannut käyttää toisten ihmisten heikkouksia hyväkseen eikä välttää sitä vaaraa, että hän tunnustamalla omia heikkouksiaan olisi luopunut jostain toisen hyväksi.

Luonteeltaan hän oli kostonhaluinen ja julma, vieläpä siinä määrin, että hänellä oli huvia niistä kuolemantuomioista, joita hänen käskystään tuhka tiheään pantiin toimeen. Mutta jollei mikään armeliaisuuden puuska koskaan viekoitellutkaan häntä armahtamaan, milloin hän vaaratta saattoi julistaa kuolemantuomion, niin eipä myöskään kostonhimo koskaan kiihoittanut häntä ennenaikaiseen väkivaltaan. Harvoin hän karkasi saaliinsa kimppuun, ennenkuin se oli varmaan saavutettavissa tai ennenkuin pelastuksesta ei voinut olla enää mitään toivoa; ja hän salasi niin taitavasti hankkeensa, että tavallisesti vasta niiden onnistuminen ilmaisi maailmalle, mitä asiaa hän oli ajanut.

Samalla lailla Ludvigin itaruuskin siirtyi silmään pistävän tuhlaavaisuuden tieltä, milloin joku hänen kanssaan riidassa olevan hallitsijan suosikeista tai ministereistä oli lahjottava uhkaavan päällekkarkauksen välttämiseksi tai häntä vastaan solmitun liiton rikkomiseksi. Hän oli taipuvainen irstaisuuteen ja huvitteluun; mutta yhtä vähän kaunottaret kuin metsästyskään, vaikka molemmat olivatkin hänen mielihimojansa, saivat koskaan häntä houkutelluksi laiminlyömään yleisiä asioita tai valtakunnan toimia. Hän oli hyvä ihmistuntija, jonka taidon hän oli hankkinut itselleen yksityiselämässä, mihin hän usein otti osaa; ja vaikka hän olikin luonteeltaan ylpeä ja röyhkeä, hän vähääkään epäröimättä ja välittämättä yhteiskunnan säätyeroituksista, mitä siihen aikaan pidettiin hämmästyttävän luonnottomana, korotti alhaissäätyisiä miehiä kaikkein tärkeimpiin toimiin, osasipa heitä niinkin hyvin valita, että hän sangen harvoin pettyi heidän avujensa arvioimisessa.

Sittenkin ilmeni muutamia ristiriitaisuuksia tämän viekkaan ja taitavan kuninkaan mielenlaadussa; sillä ihmisen luonne on harvoin johdonmukainen. Vaikka hän itse olikin kavalin ja valheellisin ihmisistä, aiheutuivat muutamit kaikkein pahimmat hairahdukset hänen elämässään siitä, että hän liian hätäisesti oli luottanut toisten ihmisten rehellisyyteen ja kunniallisuuteen. Tämöiset hairahdukset, milloin niitä sattui, näyttivät johtuneen liiankin viekkaasta vehkeilemisestä, jolloin Ludvig oli ollut osoittavanaan järkähtämätöntä luottamusta niitä kohtaan, joita tahtoi pettää; sillä tavallisesti hän käytöksessään oli niin arka ja epäluuloinen kuin suinkin joku tyranni, joka koskaan on elänyt maan päällä.

Huomauttakaamme vielä kahta seikkaa, jotta saisimme täydellisen käsityksen tästä hirvittävästä miehestä, joka seisoi aikansa raakojen ritarillisten hallitsijain keskellä niinkuin vartija petojen parissa, joka suuremmalla viisaudellaan ja valtiotaidollaan, jakelemalla ruokaa ja kurittamalla viimein masentaa valtansa alaisiksi ne, jotka, jolleivät hänen juonensa olisi heitä voittaneet, olisivat suuremmalla voimallaan repineet hänet palasiksi.

Toinen näistä seikoista oli Ludvigin ääretön taikausko, jolla vitsauksella Jumala usein rankaisee niitä, jotka eivät ota korviinsa uskonnon käskyjä. Pahoista töistä aiheutuvia omantunnonvaivojaan ei Ludvig koskaan koettanutkaan tukahduttaa luopumalla Machiavellin-tapaisista viekkaista vehkeistänsä, vaan yritti, joskin turhaan, asettaa ja vaientaa tätä tuskaa taikauskosilla, ulkonaisilla tempuilla, ankaralla ruumiinkidutuksella sekä ylen runsailla lahjoilla papistolle. Toinen omituisuus hänen mielenlaadussaan, joka joskus esiintyy edellisen rinnalla, oli halu antautua halveksittaviin huvituksiin sekä mässäämiseen alhaisten ihmisten kanssa. Vaikka hän oli viisain tai ainakin viekkain aikansa kuninkaista, hän kuitenkin mielellään oleskeli raa'assa seurassa, ja ollen itse sukkelasuinen, hän suuremmalla innolla, kuin mitä hänen mielenlaatunsa muista puolista olisi saattanut arvata, otti seuroissa osaa leikki- ja kokkapuheisiin; olipa hänellä tapana sekaantua lystillisiin rakkausseikkailuihinkin alhaisen väestön kanssa, osoittaen silloin avosydämisyttä, joka ei ollenkaan sopinut hänen tavalliseen umpimieliseen ja epäluuloiseen luonteeseensa; ja hän oli niin mieltynyt tällaiseen talonpoikaiseen ritarillisuuteen, että hän painatti koko joukon näitä seikkoja koskevia lystikkäitä ja irstaisia juttuja kirjaan, jonka kirjojen kokoilijat hyvinkin tuntevat ja jonka *alkuperäinen* painos on heidän silmissänsä (muiden mielestä se on varsin sopimaton) sangen kallisarvoinen.

Tämän kuninkaan välityksellä, jolla oli näin voimakas ja älykäs, joskin sangen inhottava mielenlaatu, oli Jumala, jonka kädessä myrsky yhtä hyvin kuin hiljainen, hieno sade on välikappaleena, päättänyt palauttaa suurelle Ranskan kansalle järjestetyn hallitusmuodon, mikä siihen aikaan, jolloin Ludvig peri kruunun, oli melkein aivan kadoksissa.

Ennen kuninkaaksi tuloansa olivat Ludvigin huonot puolet paljon enemmän kuin hyvät tulleet esille. Hänen ensimmäinen vaimonsa, Skotlannin Margareta, kuoli juoruavien kielten myrkyttämänä puolisonsa hovissa, jossa, jollei Ludvig itse olisi niitä yllyttänyt, ei sanallakaan olisi soimattu suloista, vääryyttä kärsivää prinsessaa. Ludvig oli ollut kiittämätön ja kapinallinen poika, kerran hän oli ottanut osaa salaliittoon isänsä vangitsemiseksi, toisella kertaa hän oli ilmisodassa häntä vastaan. Edellisen rikoksensa tähden hänet oli lähetetty pois hovista kruununperilliselle kuuluvaan Dauphinén maakuntaan, jota hän suurella taidolla hallitsi; jälkimäisen vuoksi hänet ajettiin maanpakolaisuuteen, hänen täytyi turvautua Burgundin herttuan sekä hänen poikansa armoon, melkeinpä armeliaisuuteen, ja nauttien heidän vieraanvaraisuuttaan, jota hän sittemmin sangen huonosti palkitsi, hän eli heidän luonaan isänsä kuolemaan, vuoteen 1461, saakka.

Heti hallituksensa alussa oli Ludvigin vähällä kukistaa eräs liitto, johon Ranskan suuret läänitysherrat, Burgundin herttua tai oikeammin hänen poikansa, Charolois'n kreivi sen etupäässä, olivat häntä vastaan yhtyneet. He keräsivät suuren sotavoiman ja piirittivät Parisin; taistelu, jonka ratkaisu oli sangen epämääräinen, tapahtui pääkaupungin muurien edustalla, ja kuningasvalta Ranskassa huojui perikadon partaalla. Tällaisissa tilaisuuksissa käy tavallisesti siten, että älykkäämpi taistelijoista saavuttaa todellisen hyödyn, vaikkei hän ehkä voittaisikaan itse sotakunniain. Ludvig, joka oli osoittanut suurta miehuutta Montlheryn tappelussa, osasi ratkaisematta jäänyttä taistelua käyttää edukseen ikäänkuin voitto olisi täydelleen kallistunut hänen puolelleen. Hän vältti ratkaisua, kunnes viholliset olivat luopuneet piirityksestä, ja oli niin sukkela kylvämään eripuraisuuden siemeniä noiden suurten herrojen väliin, että heidän »yhteistä etua tarkoittava» liittonsa – siksi he sitä nimittivät, vaikka se todenteolla tarkoittikin Ranskan kuninkaanvallan masentamista – hajosi eikä koskaan enää ilmestynyt yhtä peloittavassa muodossa. Tästä ajasta alkain Ludvig, jonka York- ja Lancaster-sukujen keskinäiset sodat olivat vapauttaneet kaikesta Englannin puolelta uhkaavasta vaarasta, työskenteli useampia vuosia kovasydämisenä, mutta silti taitavana lääkärinä, parannellen valtakuntansa haavoja, tai, oikeammin sanoen, estäen milloin miedommilla lääkkeillä, milloin tulella ja miekalla syvemmälle syöpymästä niitä kuolemaa uhkaavia tauteja, jotka rasittivat valtakuntaa. Vapaakomppaniojen rosvoilua sekä aatelisherrojen häikäilemättömiä sortotöitä hän koetti hillitä, koska hän ei voinut hävittää niitä kokonaan; ja alati ottaen tilaisuudesta vaarin hän vähä kerrallaan anasti itselleen yhä enemmän valtaa tai vähensi niiltä, jotka olivat hänelle haitaksi.

Kuitenkin epäilykset ja vaarat ympäröivät yhä Ranskan kuningasta. »Yhteis-edun» liittokunnan jäsenet olivat, joskaan ei enää yksissä neuvoihin, niin sittenkin yhä vielä olemassa, ja se saattoi niinkuin kärvennetty käärme jälleen yhdistää jäsenensä ja tulla vaaralliseksi. Mutta paljoo pelottavampi oli vielä Burgundin herttuan yhä paisuva valta, hän kun siihen aikaan oli Euroopan mahtavimpia hallitsijoita, jonka herttuakunnan arvoa hänen riippuvaisuutensa Ranskan kruunusta ei suurestikaan alentanut.

Kaarle, liikanimeltään Rohkea – tai pikemmin Uhkarohkea, sillä hänen miehuutensa oli hurjuuden ja raivoisuuden sukua – oli silloin perinyt Burgundin herttuakruunun, jonka hän kernaasti olisi muuttanut kuninkaalliseksi ja itsenäiseksi. Tämän herttuan luonne oli kaikissa suhteissa Ludvig XI: n luonteen vastakohta.

Jälkimmäinen oli kylmäverinen, varovainen ja viekas; hän ei koskaan jatkanut toivottomaksi käynnyttä hanketta, mutta hän ei myös koskaan luopunut mistään hankkeesta, jonka menestyksestä oli toivoa, vaikkapa kuinka kaukaisessa tulevaisuudessa tahansa. Herttuan mielenlaatu oli aivan toinen. Hän syöksyi vaaraan, siksi että hänen mielensä teki vaaroihin, hän etsi vaikeuksia, siksi että hän niitä halveksi. Ludvig ei koskaan uhrannut omaa etuansa himonsa vuoksi; Kaarle sensijaan ei koskaan uhrannut himoansa eikä edes oikkuansakaan minkään muun asian tähden. Vaikka he olivat läheistä sukua toisilleen ja vaikka herttua sekä hänen isänsä olivat tarjonneet Ludvigille turvaa hänen ollessaan kruununperillisenä maanpakolaisuudessa, niin vallitsi kuitenkin heidän välillään molemminpuolinen ylenkatse ja viha. Burgundin herttua halveksi kuninkaan varovaista menettelyä valtiasioissa ja arveli miehuuden puutteeksi, kun Ludvig liittojen, ostojen sekä muiden tammöisten mutkien avulla koetti hankkia itselleen etuja, joita herttua hänen asemassaan olisi anastanut ase kädessä. Samalla hän myös vihasi kuningasta sen kiittämättömyyden vuoksi, jolla tämä oli ennen saatua hyvyttä palkinnut, sekä niiden soimausten ja syytösten tähden, joita Ludvigin lähettiläät, vanhan herttuan ollessa vielä elossa, olivat heittäneet hänelle vasten silmiä; mutta vielä enemmän hän vihasi Ludvigia siitä syystä, että tämä salaa avusti Ghent'in, Lüttich'in ja muiden suurten Flanderin kaupunkien vastahakoisia porvareita. Nämät rauhattomat kaupungit, jotka olivat arat etuoikeuksistaan ja ylpeät rikkaudestaan, nousivat usein kapinaan läänitysherrojansa, Burgundin herttuoihin vastaan, ja saivat silloin aina salaista apua Ludvigin hovista; sillä tämä käytti aina jokaista tilaisuutta hyväkseen herättääkseen rauhattomuutta liian mahtavaksi paisuneen vasallinsa alusmaissa.

Herttuan ylenkatsetta sekä vihaa palkitsi Ludvig yhtä tulisella ylenkatseella ja vihalla, vaikka hän salasikin tunteensa paksumman peitteen alle. Mahdotonta oli niin teräväjärkisen miehen olla halveksimatta tuota jäykkää itsepäisyyttä, joka ei koskaan luopunut aikeestansa, vaikka asian jatkaminen olisi näyttänyt miten turmiolliselta hyvänsä, taikka tuota päätöntä hurjuutta, joka ryntäsi eteenpäin, hetkeäkään arastelematta, vaikka millaisia esteitä olisi tullut vastaan. Mutta kuninkaan viha Kaarlea kohtaan oli vielä tätä ylenkatsetta kiihkeämpi, ja hänen ylenkatseensa ja vihansa olivat sitäkin tulisempia, kun niihin yhtyi myös pelkoa; sillä Ludvig tiesi, että hullun härän päällekkarkaus – sellaiseen hänellä oli tapana verrata Burgundin herttuaa – aina oli hirvittävä, vaikka härkä ryntäisikin päälle silmät ummessa. Eikä kuningas pelännyt vain Burgundin alusmaitten rikkautta, niiden sotaisien asukasten sotataitoa ja väestön paljoutta, vaan olipa myös niiden johtajalla itsellään persoonallisia ominaisuuksia, jotka herättivät pelkoa. Hän oli uljaista uljain, ja hänen uljuutensa kiihtyi usein hurjuuden rajalle asti, vieläpä senkin yli; hän tuhlassi rahoja ympärilleen; hovinsa, persoonansa, palvelijainsa suhteen hän rakasti komeutta, noudattaen siinä Burgundin suvun ikivanhoja loistavia tapoja. Sen vuoksi pyrkivät Kaarle Rohkean palvelukseen kaikki tulisielut, jotka hänessä tapasivat kaltaisensa; Ludvig ymmärsi liiankin hyvin, mitä kaikkea sellainen rohkeitten seikkailijoiden parvi saattoi yrittää ja saada aikaan luonteeltaan niin hillittömän päällikön johtamana.

Olipa vielä lisäksi eräs seikka, joka kiihdytti Ludvigin vihaa tätä ylen mahtavaksi paisunutta vasallia vastaan; hän oli hänelle kiitollisuudenvelassa, jota hän ei aikonut koskaan maksaa; hänen oli usein täytynyt asioidessaan hänen kanssaan jättää aikeittensa täyttämisen toistaiseksi; vieläpä hänen

oli täytynyt kärsiä kiivaita hävyttömyyden puuskia, jotka olivat häpäiseviä hänen kuninkaalliselle arvolleen, saamatta kohdella häntä muuna kuin »rakkaana Burgundin serkkuna».

Tämä kertomus alkaa vuoden 1468:n paikkeilla, jolloin heidän vihansa oli kiihkeimmillään, vaikka sinä hetkenä, niinkuin usein tapahtuu, epäiltävä ja ulkokullattu välirauha vallitsikin heidän keskenään. Ensimmäinen esiintyvä henkilö ei tosin säädyltään eikä arvoltaan ole sellainen, että hänen luonteensa kuvaamiseen luulisi tarvittavan näin pitkiä selityksiä kahden mahtavan hallitsijan keskinäisestä suhteesta. Mutta suurten herrojen himot, heidän riitansa ja sovintonsa vetävät pyörteisiinsä kaikkien heitä lähellä olevien kohtalot; ja me saamme nähdä, jouduttuamme pitemmälle tässä kertomuksessa, että tämä johdanto oli tarpeellinen voidaksemme oikein käsittää sen henkilön historiaa, jonka onnenvaiheista nyt tulee puhe.

II MATKAMIES

No, maailma on osterisimpukka, jonka miekallani avaan.
Vanha Pistol.

Ihanana suvi-aamuna, ennenkuin päivä vielä oli ruvennut paahtamaan ja kaste yhä ilmaa virkisti, täyttäen sen hyvillä tuoksuilla, läheni koillisesta päin tuleva nuorukainen pientä jokea tai pikemmin leveänläistä puroa, joka laskee vetensä Cher-jokeen; se sijaitsi likellä kuninkaallista Plessis-les-Tours linnaa, jonka mustat, moninkertaiset varustukset näkyivät taustalla, linnaa ympäröivän avaran metsän yli. Tämä metsä oli kuninkaallinen, aidattu puisto, jommoisia keskiajan latinankielellä nimitettiin plexitiumeiksi ja joiden mukaan sangen moni kylä Ranskassa on saanut Plessis-nimensä. Tätä nyt puheena olevaa linnaa ja kylää mainittiin nimellä Plessis-les-Tours, eroitukseksi muista samannimisistä; se seisoi noin kahden peninkulman päässä eteläänpäin kauniista Tours'in kaupungista, Touraine-maakunnan muinaisesta pääkaupungista, keskellä sitä viljavaa alankoa, jota on kehuttu Ranskan kasvitarhaksi.

Puron toisella rannalla, vastapäätä sitä paikkaa, jota matkalainen läheni, oli kaksi miestä, jotka, hartaasti keskenään puhellen, näyttivät aika ajoittain tarkastavan hänen kulkuansa; sillä koska he seisoivat paljon korkeammalla paikalla, saattoivat he jo jokseenkin kaukaa huomata hänet.

Nuori matkamies saattoi olla noin yhdeksäntoistavuotias tai lähes kahdenkymmenen; hänen kasvonsa ja koko olentonsa, jotka olivat hyvin miellyttävät, osoittivat, ettei hän ollut kotoisin siitä maasta, missä hän nyt kulki. Hänen lyhyt harmaa takkinsa ja housunsa olivat pikemmin Flanderin kuin Ranskan kuosin mukaiset, ja keikarimainen sininen lakki, johon oli pistetty rautatammen vesa sekä kotkan sulka, oli jo siihen aikaan tunnettu skotlantilaiseksi päähineeksi. Hänen pukunsa oli sangen sievä ja huolellinen, mistä kävi selville, että nuorukainen itsekin tiesi olevansa varsin pulska. Selässään hänellä oli laukku, joka näkyi sisältävän muutamia tarpeellisia kaluja, vasemmassa kädessä haukkakinnas, vaikkei hän kantanutkaan semmoista jahtilintua, ja oikeassa kädessään hän piti vahvaa metsämiehen keihästä. Vasemmalta olkapäältä riippui ommeltu olkavyö, kannattaen pientä purppuranpunaista samettista laukua, jommoisissa siihen aikaan korkeasukuiset metsästäjät säilyttivät haukkansa eväitä ynnä muitakin tähän niin suosittuun pyyntilajiin kuuluvia kaluja. Toiselta olalta riippui vielä toinenkin vyö metsäpuukon kantimena. Senaikuisten tavallisten saappaitten sijasta hänellä oli metsäkauriinnahkaiset pieksut jalassa.

Vaikka hänen vartalonsa ei ollut vielä varttunut täyteen miehuuteensa, oli hän pitkä ja rivakka, ja hänen kevyt käyntinsä todisti, että jalkaisin vaeltaminen oli hänelle pikemmin huvia kuin vaivaa. Hänen ihonsa oli vaalea, joskin ulkomaan aurinko tai kenties myös alinomainen ulkoilmassa oleskelu omassa maassa oli johonkin määrin ahavoittanut kasvot ja antanut niille ruskeamman vivahduksen.

Hänen kasvojensa ilme, vaikkeivät piirteet olleetkaan aivan säännölliset, oli suora, rehellinen ja miellyttävä. Hymy, joka näytti lähtevän onnellisesta, iloa sykähtelevästä sydäimestä, paljasti silloin tällöin hänen tasaiset ja valkoiset hampaansa, ja hänen kirkas, sininen ja iloinen katseensa vilkui jokaiseen eteen sattuvaan esineeseen, ilmaisten hyvänsävyisyyttä, keveää mieltä ja lujuuutta.

Hän otti vastaan ja vastasi eri tavalla niiden harvojen matkalaisten tervehdyksiin, jotka noina vaarallisina aikoina kulkivat tietä pitkin, aina sen mukaan keitä he olivat. Kuljeksiva peitsimies, puoleksi sotamies, puoleksi rosvo, mittaili nuorukaista silmillään, ikäänkuin punnitien, kumpiko olisi suurempi: toivottava saalis, vai pelättävä vastarinta; ja hän huomasi nuorukaisen pelottoman silmäniskun puhuvan niin selvästi jälkimäisen puolesta, että hänen ryöstötuumansa vaihtui yrmeäksi tervehdykseksi: »Hyvää päivää, kumppani!» – johon nuori skotlantilainen vastasi yhtä rohkealla, vaikka iloisemmalla äänellä. Vaeltava toivoretkeläinen tai kerjäläismunkki vastasi hänen kunnioittavaan tervehdykseensä isällisellä siunauksella; ja mustasilmäinen talonpoikaistyttö

vilkaisi hänen jälkeensä vielä kauan aikaa sen jälkeen kun he olivat sivuuttaneet toisensa ja naurusuin vaihtaneet hyvää päivää. Sanalla sanoen, koko hänen ulkomuodossaan oli jotakin viehättävää, jota ei helposti voinut olla huomaamatta ja joka johtui hänen rohkeasta suoruudestaan ja hyvänsävyisyydestään sekä vilkkaista silmistään ja kauniista muodostaan ja ruumiinrakennuksestaan. Koko hänen olentonsa näytti ilmaisevan, että hän aloitti elämänretkensä pelkäämättä niitä vastuksia, joita sillä tiellä on yllin kyllin, ja että hänellä, lukuunottamatta vilkasta mieltään sekä rohkeata sydäntään, oli sangen vähän apukeinoja, joilla taistella noita elämän vastuksia vastaan. Mutta juuri tällaisiin luonteisiinhan nuoriso helpoimmin mieltyy, ja niitä kokenut vanhuskin kohtelee suosiolla sekä säälivällä myötätunnolla.

Kauan aikaa olivat jo nuo molemmat miehet, jotka seisoivat matkalaisen ja linnan välisen puron toisella rannalla, nähneet kysymyksessä olevan nuorukaisen; mutta kun hän yhtä kepein askelin kuin lähteellä käyvä metsäkauris astui louhikkorannalta alas veden partaalle, sanoi nuorempi katselijoista toiselle: »Tuo on se mies – tuo on se mustalainen! Jos hän yrittää kahlata ylitse, niin on hän mennyttä miestä – vesi on korkealla ja kahlamopaikka liian syvä.»

»Anna hänen itse ottaa siitä selvä, naapuri», virkkoi vanhempi mies; »siten hän kenties säästyy hirsipuusta ja vanha puheenparsi käynee perättömäksi.»

»Minä tunnen hänet tuosta sinisestä lakista», sanoi toinen, »sillä en näe hänen kasvojansa. – Kuulkaas, herra – hän huhuilee tiedustellakseen, onko vesi syvä.»

»Ei mikään ole sen parempaa maailmassa kuin oma kokemus», vastasi toinen, »antaa vain hänen itsensä koettaa.»

Sillä välin nuorukainen, joka oletti, kun ei häntä millään lailla estetty, toisten vaitiolollaan häntä kehoittavan, astui veteen, viivähtäen vaan sen verran, että sai pieksunsa jalasta. Samassa vanhempi mies kuitenkin kehoitti häntä olemaan varoillaan, lisäten sitten hiljaisemmalla äänellä kumppanillensa seuraavat sanat: »Mortdieu¹, naapuri, sinäpä olet erehtynyt – eipä tuo olekaan mustalais-lörppö.»

Mutta varoitus tuli liian myöhään. Tai ehkäpä nuorukainen ei sitä kuullut tai ei voinut sitä enää käyttää hyväkseen, jouduttuaan jo syvään virtaan. Vähemmän rivakalle ja taitavalle uijalle olisi varma kuolema ollut tarjona, sillä puro oli sekä syvä että virtava.

»Pyhä Anna auttakoon! Onpa tuo kelpo poika», virkkoi vanhempi miehistä. »Riennäppäs, naapuri, erehdytäs korjaamaan sillä, että autat häntä, jos vain voit. Hän kuuluu sinun omaan laumaasi – jos vanhat sananlaskut vielä pitävät paikkansa, niin ei hän veteen kuole.»

Nuori matkamies ui todellakin niin voimakkaasti ja ponnisteli niin lujasti aaltoja vastaan, että virta, vaikka se olikin kova, ei saanut häntä temmatuksi paljoa alemmaksi tavallista maallenusupaikkaa.

Juuri silloin kiiruhti nuorempi tällä puolella puroa olevista miehistä täyttä juoksua alas rantaan apuun, ja toinen seurasi hitaammin perässä, virkkaen itsekseen, kun hän tuli lähemmäksi: »Tiesinpä minä, ettei tuo nuori poika veteen hukkuisi. – Pyhä Neitsyt! johan hän on päässyt maalle ja tarttuu sauvaansa! – Jollen kiiruhda, niin hän antaa naapurilleni löylytyksen ainoasta avustuksesta, minkä olen nähnyt hänen antavan tai ainakin aikovan antaa koko elämässään.»

Syytä olikin pelätä, että seikkailu päättyisi tällä tavalla, sillä pulska skotlantilainen oli jo heittänyt nuoremmalle, apuun rientävälle samarialaiselle vasten silmiä seuraavat vihaiset sanat: »Sinä ihmistapoja tuntematon koira! Miksi et vastannut, kun huusin, saadakseni tietää, sopiiko kahlata siitä paikasta yli? Paha henki vieköön, mutta kylläpä minä sinulle opetan, miten sinun toisten tulee kohdella vieraita ihmisiä!»

Näin puhuen hän teki sauvallaan tuollaisen uhkaavan tempun, jota ranskalainen nimittää nimellä le moulinet (mylly) siitä syystä, että siinä, sauvaa keskikohdasta kiinni pitäen, keikahutellaan sen molempia päitä joka haaralle, aivankuin tuulimylly pyörittää siipiään. Hänen vastustajansa, nähdessään itseään näin uhattavan, tempasi miekkansa, sillä hän oli niitä, jotka kaikissa tilanteissa

¹ Ranskalainen kirous.

ovat kerkeämmät tekoon kuin puheeseen. Mutta hänen maltillisempi kumppaninsa, joka samassa joutui paikalle, käski hänen hillitä itseään, ja kääntyen sitten nuorukaisen puoleen, hän moitti häntä liiasta hätäisyydestä antautuessaan paisuneen puron valtaan, sekä liiasta tuihtupäisyydestä ruvetessaan tappelemaan hänelle apuun kiiruhtavan miehen kanssa.

Nuorukainen, kuultuaan nämät moitteet vanhanpuoleisen ja kunnioitettavan näköisen miehen suusta, laski heti aseensa maahan ja sanoi pahoittelevansa, jos syyttä oli heistä pahaa ajatellut; mutta hänestä oli todellakin näyttänyt siltä, että he säästämällä ajallaan puhuttua varoitusta olivat saattaneet hänen henkensä vaaraan, eikä sellainen toki sopinut kunnan miehille ja hyvälle kristityille, vielä vähemmän kunniallisille porvareille, jommoisia he näyttivät olevan.

»Poikaseni», virkkoi vanhempi mies, »sinä näytät murteestasi ja ulkomuodosta päättäen olevan muukalainen; ja pitäisipä sinun muistaa, ettei ole meidän yhtä helppo ymmärtää sinun murrettasi kuin kenties sinun laskea sitä suustasi.»

»No, hyvä isä», vastasi nuorukainen, »enpä minä liioin välitäkään tuosta kylvystä, joka tuli minun osakseni, ja mielelläni suon teille anteeksi sen, että osittain olitte siihen syypäät, kunhan tahdotte vain neuvoa minulle jonkin paikan, missä saisin vaatteeni kuivatuiksi; sillä muuta pukua minulla ei ole, ja tuleehan minun toki pitää se hiukan siivona.»

»Keiksi sinä meitä sitten arvelet, poikaseni?» sanoi vanhempi miehistä, vastaten kysymykseen kysymyksellä.

»Varakkaiksi porvareiksi epäilemättäkin», sanoi nuorukainen; »tai, maltas – te, herra, saatatte olla rahanvaihtaja tai viljakauppias; ja tuo mies tuossa on teurastaja tai karjakauppias.»

»Kohdalleenpa sinä osaitkin arvata meidän avumme», virkkoi vanhempi mies hymyillen. »Minä virassani saan, tosiaankin käsitellä niin suuria rahasummia kuin suinkin, ja naapurini virkatoimet ovat tavallansa teurastajan työn sukua. Ja mitä sinun vaatteittesi kuivattamiseen tulee, niin koetamme sinua auttaa. Mutta ensiksi meidän pitää saada tietää, kuka sinä olet ja minne aiot; sillä nykyään maantiet ovat täynnä matkalaisia, sekä jalkamiehiä että ratsastajiakin, joilla on kaikkea muuta kuin rehellisyyttä ja Jumalan pelkoa mielessänsä.»

Nuorukainen loi taas terävän, läpituokean katseen puhujaan sekä hänen vaitiolemaan kumppaniinsa, ikäänkuin epäillen, tokko he puolestaan ansaitsivat sen luottamuksen, jota he vaativat; ja hänen tarkastuksensa tulos oli seuraava.

Vanhempi ja vaatetukseltaan sekä muulta ulkomuodoltaan merkillisempi miehistä oli senaikuisen kauppiaan tai puodin-isännän näköinen. Hänen takkinsa, housunsa sekä viittansa olivat kaikki mustat, mutta niin kuluneet, että teräväjärkinen nuori skotlantilainen arveli tällöisissä vaatteissa kävijän varmaan olevan joko upporikkaan tai perin köyhän, joista edellinen oletus kuitenkin oli luultavampi. Puku oli kuosiltaan tiukka ja lyhyt, jommoista vaatepartta siihen aikaan ei pidetty aatelismiesten eikä parempien porvarienkaan arvonn mukaisena, sillä heillä oli tavallisesti leveät, säären keskikohtaa alemmaksi ulottuvat kauhtanat.

Tämän miehen ulkomuoto oli osaksi miellyttävä, osaksi vastenmielinen. Vaikka kasvojen piirteet olivat syväryppyiset, posket laihat, silmät kuopillaan, ilmaisi kuitenkin miehen katse veitikkamaisuutta ja leikillisyyttä, joka soveltui nuoren retkeilijän omaan mielenlaatuun. Mutta näissä samoissa syväkuoppaisissa silmissä, joita paksut, mustat kulmakarvat varjostivat, oli myös jotakin käskevää ja tylyä. Kenties tätä vaikutusta lisäsi vielä matala puuhkalakki, joka oli syvälle otsaan painettu ja tummensi vielä sitä varjoa, jonka alta silmät tirkistelivät esiin. Varmaa on kumminkin, että nuoren muukalaisen oli vaikea mielikuvituksessaan saada noita silmiä sopimaan muun ulkomuodon halpuuden kanssa yhteen. Miehen lakki varsinkin, jossa kaikki vähänkin arvokkaammat ihmiset käyttivät kulta- tai hopeasolkea, oli koristettu huonolla lyijyisellä Neitsyt Maarian kuvalla, jommoisia köyhänpuoleiset toivoretkeläiset toivat mukanaan Lorettosta.

Hänen kumppaninsa oli vahvavartaloinen, keski-ikäinen mies, toistakymmentä vuotta häntä nuorempi; hänen katseensa oli aina maahan luotuna, ja suunpieliin kohosi häijy irvistys, milloin hän antoi sille valtaa, mikä ei kuitenkaan tapahtunut muulloin kuin vastauksena muutamille

salavijjauksille, joita vanhempi mies joskus näkyi hänelle antavan. Hänellä oli miekka sekä tikari vyöllä, ja skotlantilainen huomasi, että hänen halvan takkinsa alla oli yhteenliitetyistä renkaista tehty taipuva rautapaita, jommoisia myöskin rauhallisia ammatteja harjoittavat miehet tavallisesti käyttivät, milloin heillä näinä vaarallisina aikoina oli pakko olla matkoilla; tämä seikka vahvisti vielä nuorukaista siinä luulossa, että mies varmaankin oli teurastaja, karjakauppias tai jotain muuta senkaltaista, mikä vaati häntä olemaan paljon poissa kotoa.

Kun nuori muukalainen yhdellä ainoalla silmäyksellä oli tehnyt nuo havainnot, joiden kertomiseen meiltä on kulunut hyvän aikaa, vastasi hän, hetken oltuansa vaiti: »Enpä tiedä ketä minulla on kunnia puhutella», samassa hän hiukan kumarsi, »mutta mitäpä sillä väliä, kuka saaneeikin tietää, että olen erään skotlantilaisen suvun nuorempi poika ja etsimässä onneani täältä Ranskasta taikkapa muualtakin, kansalaisten tavan mukaan.»

»Pasques-Dieu!² kelpo tapa se onkin», virkkoi vanhempi miehistä. »Näytätpä olevan aika pulska poika veitikka ja juuri parhaassa iässäsi, löytääksesi onnea niin hyvin miesten kuin naisten parissa. Kuulepas! Minä olen kauppias ja tarvitsisin apulaista liikkeessäni – vaikka ehkäpä olet liian herrasmainen ruvetaksesi apulaiseksi tämmöiseen porvarilliseen ammattiin?»

»Hyvä herra», vastasi nuorukainen, »jos teette tarjouksenne täydellä todella – jota hiukan epäilen – niin olen velvollinen teitä siitä kiittämään ja kiitänkin siis teitä; mutta pelkäänpä, että olisin peräti kelvoton teidän palvelukseenne.»

»Vai niin!» sanoi vanhus. »Takaanpa, että osaisit paremmin vetää jousen vireeseen kuin kirjoittaa laskun, paremmin pitää miekkaa kädessä kuin kirjoituskynää – vai mitä?»

»Minä, hyvä herra», vastasi nuori skotlantilainen, »olen vuoristolainen ja siis, niinkuin sananparsa sanoo, samalla jousimies. Mutta paitsi sitä olen myös jonkun aikaa asunut luostarissa, missä hyvät isät opettivat minua lukemaan ja kirjoittamaan sekä myös hiukan numeroistakin selvää ottamaan.»

»Pasques-Dieu! Sehän on kovinkin merkillistä!» sanoi kauppias.

»Embrun'in Pyhä Neitsyt auttakoon, olethan oikea ihme, poikani!»

»Säästäkää leikkipuheitanne, hyvä herra», sanoi nuorukainen, jolle tämä uuden tuttavien leikillisuus ei ollut oikein mieleen. »Minun pitäisi päästä kuivaamaan itseäni, sen sijaan että täällä läpimärkinä vastaan kysymyksiinne.»

Kauppias naurahi vain entistä kovemmin ja vastasi: »Pasques-Dieu! eipä sekään sananlasku koskaan petä: 'ylpeä kuin skotlantilainen'. Mutta älä huoli, poikaseni, sinä olet kotoisin maasta, jota pidän arvossa, koska aikoinani olen ollut asioissa Skotlannin kanssa – rehellistä, köyhää kansaa te olettekin – ja jos tahdot tulla meidän kanssamme läheiseen kylään, niin tilaan sinulle pikarillisen viiniä sekä lämpimän aamiaisen kastumisesi hyvitykseksi. Mutta, tete bleau!³ mitähän teet tuolla metsästyskintaalla, joka sinulla on kädessäsi? Etkö tiedä, että haukoilla metsästäminen on kielletty kuninkaallisissa metsissä.»

»Sen läksyn», vastasi nuorukainen, »sain jo oppia eräältä Burgundin herttuan metsänvartija pakanalta. Olin vain sen haukan, jonka olin tuonut mukaanni Skotlannista ja jonka avulla toivoin täällä mainetta, laskenut lentoon, jotta se iskisi kyntensä Peronnen lähellä olevan haikaran niskaan, mutta tuo konna ampui jousellaan lintuni.»

»Entä mitä sinä sitten teit?» kysyi kauppias.

»Löylytin häntä», virkkoi nuorukainen, heiluttaen sauvaansa, »niin perinpohjaisesti kuin kristitty mies suinkin saattaa lähimäistänsä löylyttää – en tahtonut joutua edesvastuuseen hänen verestään.»

»Mutta tiedätkös», sanoi porvari, »jos olisit joutunut Burgundin herttuan kynsiin, niin hän olisi sinut ripustanut puun oksaan niinkuin Saksan pähkinän?»

---

² Ranskalainen, puhetta vahvistava huudahdus.

³ Ranskalainen, puhetta vahvistava huudahdus.

»Kyllä hän kuuluu olevan semmoisiin temppuihin yhtä kärkeä kuin Ranskankin kuningas. Mutta koska tämä oli tapahtunut likellä Peronnea, niin harpata keikahutin rajan yli ja näytin hänelle pitkää nenää. Jollei hän olisi niin hätäinen, niin olisin kenties ruvennut hänen palvelukseensa.»

»Kylläpä hän suuresti kaipaakin mokomaa sinunlaistasi sankaria, jos välirauha loppuisi», virkkoi kauppias, iskien silmää kumppanillensa, joka loi katseensa maahan ja veti suunsa tuollaiseen viekkaaseen hymyyn, joka joskus välähti hänen kasvojensa yli, aivankuin tähdenlento talvisella yötaivaalla.

Nuori skotlantilainen seisahtui äkkiä, työnsi lakkinsa oikeanpuoleiselle korvalleen, niinkuin se, joka ei salli itseänsä pilkattavan, ja sanoi jäykästi: »Hyvät herrat, ja varsinkin te, joka olette vanhempi ja jonka siis pitäisi myös olla viisaampi, te saatte oppia, sen sanon teille, että sen, joka tahtoo pysyä eheänä ja terveenä, ei pidä ruveta minusta pilkkaa tekemään. Tuo teidän puhetapanne ei ole minulle oikein mieleen. Kyllähän minäkin kärsin leikkipuhetta kenen suusta tahansa sekä nuhteitakin minua vanhemmalta mieheltä, voinpa hänelle vielä lisäksi sanoa: kiitos siitä, herra! – mutta en mielelläni anna pyöritellä itseäni kieleenne päässä niinkuin pientä poikaa, kun tunnen, sen tietäköön Jumala, että minussa on kyllin miestä teitä molempia löylyttämään, jos kovin kauan minua ärsytätte.»

Vanhempi mies oli tukehtua nauruun nuorukaisen puhuessa; hänen kumppaninsa käsi tarttui salaa miekan ponteeseen, mutta nuorukainen, huomattuaan sen, sivalsi häntä ranteeseen, jotta käden täytyi hellittää otteensa. Vanhemman nauru kiihtyi nyt vielä kovemmaksi. »Hillitse, hillitse itseäsi», huusi hän, »sinä uljain uljaista skotlantilaisista, oman rakkaan isänmaasi nimessä! Ja sinä, naapuri, heitä pois tuo uhkaava katsantosi. Pasques-Dieu! Olkaamme rehellisiä kauppiaita ja lukekaamme tuo kastuminen kuitatuksi tällä sivalluksella, joka osui niin sievästi ja rivakasti ranteeseesi. – Ja kuules nyt, nuori ystäväni», sanoi hän sitten nuorukaiselle ankaralla vakavuudella, mikä hillitsi ja masensi hänenkin mieltään, vaikka hän koettikin ponnistella vastaan, »ei mitään väkivaltaa enää! Minua vastaan ei sitä sovi harjoittaa, ja naapurini tuossa, niinkuin näet, on jo saanut tarpeekseen. Annas nyt kuulla nimesi.»

»Kohteliaaseen kysymykseen osaan kohteliaasti vastata», sanoi nuorukainen, »ja kyllä minä annan vanhuudellenne sille tulevan kunnioituksen, jos ette kärsivällisyyttäni kiusaa pilanteolla. Tänä aikana, jolloin olen täällä Ranskassa ja Flanderissa ollut, olen kulkenut Samettitasku Junkkarin liikanimellä tuon haukkalaukun vuoksi, joka riippuu kupeellani. Mutta oikea nimeni kotona on Qventin Durward.»

»Durward», sanoi kysyjä taas; »onko se aatelisnimi?»

»Jo viisitoista miespolvea», vastasi nuorukainen, »ja sen vuoksi olenkin vastahakoinen muuhun ammattiin paitsi sotapalvelukseen.»

»Oikea skotlantilainen! Paljon tulta, paljon ylpeyttä ja sangen vähän kultakolikolta, sen takaan. – No, naapuri», sanoi hän kumppanilleen, »lähde sinä edeltä ja käske valmistaa Silkkiäispuun krouvissa aamiaista; sillä tämä nuori herra on iskevä siihen hampaansa yhtä hyvällä halulla kuin nälistynyt hiiri talonemännän juustoon. Ja mitä mustalaiseen tulee – niin pidä korvasi auki» —

Hänen kumppaninsa vastasi synkällä, mutta älyämistä osoittavalla hymyllä, ja riensi edeltä pitkin askelin, mutta vanhempi mies jatkoi kääntyen nuoren Durward'in puoleen: »Sinä ja minä voimme hiljakseen astua yhdessä ja poiketa kuuntelemaan messua St. Hubertin kappeliin, metsän halki mennessämme; sillä ei ole hyvä muistaa ruumiillisia tarpeita ennen hengellisiä.»

Durward, hyvänä katolisena kristittynä, ei tietystikään vastustanut tätä ehdotusta, vaikka hän mielelläänkin kaikkein ensiksi olisi kuivannut vaatteensa ja hiukan virvoittanut ruumistansa ruualla. Heidän maahanpäin katseleva kumppaninsa katosi pian näkyvistä, mutta he seurasivat jäljessä samaa polkua, päästen täten pian metsään, jossa kasvoi sekaisin korkeita puita, matalampaa viidakkoa ja vesakkoa ja jonka poikki kulki pitkiä hakattuja linjoja. Näitä myöten saattoi niinkuin näkötorvesta nähdä hirviä, jotka kuljeskelivat pienissä laumoissa niin pelottomina, että selvästi huomasi niiden tietävän olevansa täällä täydessä turvassa.

»Te kysytte minulta, olenko tarkka jousimies», sanoi nuori skotlantilainen. »Antaisittepa minulle nyt jousen sekä pari nuolta, niin saisittepa silmänräpäyksessä hirvenpaistin.»

»Pasques-Dieu! nuori ystäväni», vastasi toinen, »kavahta itseäsi tuommoisista. Nuo hirvet ovat naapurini hoitoon uskotut, ja hän on tarkka vartija.»

»Pikemmin hän näyttää teurastajalta kuin iloiselta metsämieheltä», arveli Durward. »En voi saada päähäni, että yksikään, joka olisi perehtynyt metsästystaidon sääntöihin, olisi noin hirtehisen näköinen.»

»Ohoh, nuori ystäväni», vastasi vanha mies, »minun naapurillani on tosin hiukan ilkeä naama ensi näkemältä, mutta ei koskaan ole kuultu, että kellään tutustuttuaan häneen lähemmin, olisi ollut syytä valittaa.»

Qventin Durward'in mielestä äänessä, jolla nämä sanat lausuttiin, tuntui olevan jotakin erittäin outoa ja ilkeää; ja vilkaistuaan äkkiä puhujaan, hän olikin huomaavinaan hänen katseessaan, ylähuulen irtivityksessä sekä terävän ja synkän silmän iskussa jotakin, mikä saattoi vahvistaa sanojen synnyttämää inhonsekaista hämmästyksiä. »Minulle on puhuttu rosvoista», ajatteli Durward itsekseen, »sekä kavalista viekoittelijoista ja kaulanleikkaajista – mitäs jos tuo mies tuolla onkin murhaaja ja tämä vanha konna hänen viekoituslintunsa? Parasta olla varuillansa – minulta eivät saa saaliiksi paljoo muuta kuin skotlantilaisen kelpo löylytyksen.»

Hänen näitä miettiessään he tulivat aukealle paikalle, missä suuret puut seisovivat loitolla toisistansa ja maa, joka oli raivattu puhtaaksi viidakosta ja pensaista, oli pehmoisen, ihanan nurmivaipan peitossa, joka suojattuna auringon näännyttävältä paahteelta oli täällä paljoo rehevämpi ja tuorempi kuin tavallisesti Ranskassa. Puut tässä muusta maailmasta erotetussa paikassa olivat enimmäkseen pyökkejä sekä jalavia, oikeita jättiläisiä pituudeltaan, kohoten ikäänkuin lehtivuoren huippuina ylös ilmoihin. Näiden maan majesteetillisten kasvattien lomista tirkisteli esiin aukean kaikkein lakeimmalla kohdalla seisova matala kappeli, jonka ohitse pikkuinen puro liritteli. Kappelin rakennustyylillä oli yksinkertaisinta, koristeettominta laatua; sen vieressä oli pikkuinen mökki varattuna erakolle tai jollekin muulle yksinäiselle papille, joka asui täällä, säännöllisesti alttaripalvelusta toimitellen. Pienessä seinäkomerossa, kaarellisen oven yläpuolella, seisoi kivinen Pyhän Hubertin kuvapatsas, jonka kaulassa riippui käyrä metsätorvi ja jalkojen juuressa lepäsi pari yhteen kahlittua hurttakoiraa. Asemansa vuoksi, kappeli kun oli täällä puiston keskellä, jossa oli niin runsaasti metsänriistaa, olikin aivan sopivaa, että se oli omistettu tuolle pyhälle metsämiehelle.

Tätä pientä jumalanhuonetta kohti vanha mies käänsi kulkunsa, ja nuori Durward seurasi hänen jäljessään. Heidän lähestyessään ilmestyi pappi, täydessä messupuvussa paikalle; hän oli juuri menossa mökistään kappeliin, epäilemättä aikoen toimittaa pyhää virkaansa. Durward kumarsi syvään papille, niinkuin pyhälle säädylle tuleva kunnioitus vaati; hänen kumppaninsa, osoittaen vieläkin hartaampaa jumalisuutta, laskeusi toiselle polvelleen, saadakseen pyhän miehen siunauksen, ja seurasi sen jälkeen pappia kirkkoon, osoittaen astunnassaan sekä muussa käytöksessään syvimmästä sydäimestä tulevaa katuvaisuutta ja nöyryyttä.

Kappelin sisusta oli koristettu sen suojeluspyhimyksen maallisia toimia silmällä pitäen. Alttarin molemmilla puolilla ja muuallakin riippui tapettien ja esirippujen asemesta harvinaisten eläinten nahkoja, joita metsämiehet eri maissa pyydystävät, ja pitkin seiniä oli itse paikalle kuvaavina koristeina metsätorvia, jousia, viiniä ynnä muita metsämiehen kaluja, hirvien, susien sekä kaikenlaisten muitten metsänotusten päitä. Kaikki koristeet olivat itse paikan luonteen mukaisia muistuttaen metsää mieleen; yksinpä messukin ollen tavallista lyhyempi, oli sitä lajia, jota *metsämiehen messuksi* sanottiin siitä syystä, että sellaisia pidettiin korkeille ja mahtaville herroille, joiden mieli jumalanpalveluksen aikana jo maltittomasti paloi heidän rakkaimpaan huvitukseensa.

Tätä lyhyttä kirkonmenoa Durward'in kumppani näytti kuuntelevan tarkasti ja tunnollisesti. Durward puolestaan, jonka mielessä ei liikkunut suorastaan jumalasia mietteitä, ei voinut olla salaa moittimatta itseään, että hän epäluuloillansa oli tehnyt vääryyttä näin hyvälle ja nöyrälle miehelle.

Kaukana siitä että hän yhä olisi luullut häntä rosvojen kumppaniksi ja apulaiseksi, hän nyt töin tuskin saattoi olla pitämättä häntä pyhän miehen vertaisena.

Kun messu oli päättynyt, läksivät he yhdessä ulos kappelista, ja vanha mies virkkoi nuorelle kumppanilleen: »Täältä ei ole enää pitkä matka kylään – nyt voit hyvällä omallatunnolla syödä aamiaisesi – seuraa siis minua.»

Kääntyen oikealle ja astuen polkua, joka vähitellen nousi ylöspäin, hän varoitti kumppaniaan poikkeamasta polulta, vieläpä kehoitti häntä pysymään niin paljon kuin mahdollista sen keskellä. Durward ei voinut olla tiedustamatta syytä tähän varovaisuuteen.

»Sinä olet nyt lähellä kuninkaan hovia, veikkoseni», vastasi hänen oppaansa, »ja, Pasques-Dieu! onpa siinä hiukan väliä, käveleekö täällä vai teidän kotoisilla kanervakankaillanne. Jokainen kyynärän ala tätä maata, polkua lukuunottamatta, jolla me kuljemme, on tehty vaaralliseksi, milt'ei mahdottomaksi kulkea, siihen on viritetty pauloja ja satimia, joihin on viikatteen teriä piilotettu, niin että varomattoman kävelijän jäsenet voivat taittua yhtä helposti kuin kassara katkoo orapihlajavesan. Onpa täällä vielä sankarautoja, jotka voisivat puhkoa sääresi, sekä sudenkuoppia, tarpeeksi syviä, että niihin jäisit ikipäiviksesi. Me olemme näet nyt kuninkaan asunnon lähistössä ja pianpa saamme nähdä linnan julkisivun.»

»Jos minä olisin Ranskan kuningas», sanoi nuorukainen, »enpä viitsisi vaivata itseäni satimien ja loukkojen virittämällä, vaan koettaisin sen sijaan hallita niin hyvin, ettei kukaan ihminen uskaltaisi pahoin aikomuksin lähetä asuntoani; ja mitä rauhallisiin ja hyvänsuopiin ihmisiin tulee, niin mitä enemmän niitä saapuisi, sitä iloisempia me olisimme.»

Vanha mies katsoi ympärilleen, ikäänkuin säikähtäen, ja sanoi: »Sh, sh, herra Samettitasku Junkkari! En muistanut vielä kertoa sinulle eräästä suuresta vaarasta näillä seuduilla, nimittäin siitä, että jokainen lehtikin näissä puissa on korvana, joka saattaa kaikki täällä puhutut sanat kuninkaan omaan kamariin.»

»Siitä minä vähät välitän», vastasi Qventin Durward. »Minulla on skotlantilainen kieli suussani, rohkea lausumaan ilmi ajatuksensa, vaikkapa itse Ludvig kuninkaan silmien edessä – Jumala häntä siunatkoon! – Ja mitä noihin korviin tulee, joista te puhutte, niin, jos näkisin ne jonkun ihmisen päässä, kylläpä minä karsisin niitä metsäpuukollani.»

III LINNA

Keskellä kohoo linna ankara; sen rautaristiportit lujasti vastustelee, jos joku väkisin sisälle pyrki, – sen vallit jyrkkinä, vahvoina seisoo; syvään kaivanto maan poveen käy; ylt'ympär' linnan juoksee verkalleen joki; torni vartijan se paistain korkeana töröttää.

Nimetön.

Puhellessaan noista asioista joutuivat Durward ja hänen uusi tuttavansa paikalle, jonne Plessis-les-Tours'in linnan koko julkisivu näkyi. Heillä oli nyt edessään tämä linna, jolla näinä vaarallisinakin aikoina, joina maan mahtavat ylimalkain pitivät välttämättömänä asua lujasti varustetuissa turvapaikoissa, oli se maine, että sitä vartioitiin ja varjeltiin ylenmääräisellä ja tuskallisella huolella.

Alkaen metsän reunasta, johon nuori Durward oli nyt seisahtunut kumppaninsa kanssa, katsellakseen kuninkaan asuntoa, levisi tai, pikemmin sanoen, kohosi, joskin hyvin hiljaiseen, aukea lakeus, jossa ei näkynyt minkäänlaista puuta eikä pensasta, lukuunottamatta suunnattoman suurta, puoleksi jo kuivunutta vanhaa tammea. Tämä paikka oli raivattu aukeaksi, kaikkien aikakausien linnanrakennussääntöjen mukaan, siksi ettei vihollinen saisi lähestyä valjeja puiden suojassa vartijoiden huomaamatta, ja siten kavuta ylös itse linnaan.

Linnalla oli kolme ympärystymuuria, joissa oli tuhka tiheässä ampumareikiä sekä torneja. Toinen valli oli ensimmäistä korkeampi ja rakennettu siten, että se otti vastaan ulkonaisen hyökkäyksen, jos sattui joutumaan vihollisen käsiin; samoin kolmas ja sisin valli olivat toisen suojana. Ulkomuurin ympärille – niin kertoi vanha ranskalainen nuorelle kumppanilleen (sillä heidän seisoessaan alempana itse vallia he eivät sitä voineet nähdä) – oli kaivettu noin kahdenkymmenen jalan syvyinen vallihauta, joka sai vetensä Cher-virrassa olevasta sulusta tai pikemmin yhdestä sen haarajoesta. Keskimäistä muuria kiersi, niin hän vielä kertoi, toinen oja, joka, samoin kuin kolmaskin, joka kulki toisen ja sisimmäisen vallin välillä, oli tavattoman syvä. Kukin näistä kolminkertaisista kaivannoista oli sekä sisä- että ulkoreunaltansa vahvistettu rautaisella paalu-aitauksella, joka toimitti samaa virkaa kuin niinsanotut chevaux-de-frise't nykyajan linnoituksissa; jokaisen paalun päässä oli kimppu teräviä nauvoja, niin että jokainen, joka olisi yrittänyt kiivetä niiden ylitse, olisi varmaankin syössyt suoraan surman suuhun.

Sisimmän vallin sisäpuolella kohosi itse linna, johon kuului eri-aikuisia rakennuksia, ja keskellä tätä ryhmää, siihen yhteenliitettynä, törötti vanha ja peloittavannäköinen emätorni, joka oli kaikkia muita vanhempi ja kohosi mustan nekeri-jättiläisen kaltaisena korkealle ilmaan, nostattaen katsojassa saman vastenmielisen tunteen kuin sokea mies, sillä siinä ei ollut ainoatakaan leveämpää ikkunaa, ampumareikiä vain siellä täällä, sen mukaan kuin linnan puolustus niitä vaati. Muutkaan rakennukset eivät sen paremmin näyttäneet soveltuvan hauskoiksi asunnoiksi, sillä niiden ikkunat antoivat umpinaiseen sisäpihaan; täten koko linnan ulkoseinä oli pikemmin vankilan kuin palatsin näköinen. Tätä vaikutusta oli nykyisin hallitseva kuningas vielä enentänyt; hän näet tahtoi, että hänen teettämänsä linnoituslisäykset olivat rakennettavat sen muotoisiksi, ettei niitä helposti saattaisi eroittaa vanhimmista rakennuksista (sillä, niinkuin moni pelkuri, hän ei mielellään olisi suonut, että hänen pelkonsa tulisi tunnetuksi); siksi oli käytetty tummanruskeita tiiliä sekä mustanharmaita maakiviä sekä sekoitettu nokea kalkkiin, jotta koko linna näytti yhtä siivoomattoman ikivanhalta.

Tällä peloittavalla paikalla oli vain yksi portti; ainakaan ei Durward, tarkastellessaan linnan pitkää etusivua, nähnyt semmoista missään muualla kuin etumaisen ulkomuurin keskikohdalla, missä seisoi kaksi vahvaa tornia portin suojavarustuksena. Hän huomasi myös rautaristikko-oven ja laskusillan, jotka kuuluvat tavallisesti tämmöisiin torneihin, ja joista edellinen oli alaslaskettu,

jälkimäinen ylösvedetty. Samallaisia porttitorneja oli myös toisessa ja kolmannessakin vallissa, mutta ei kuitenkaan ulkonaisen valliportin kohdalla. Tie näet ei kulkenut suoraan kaikkien kolmen muurin läpi, vaan tulijoiden oli päinvastoin pakko kulkea melkein kolmekymmentä kyynärää ensimmäisen ja toisen vallin välillä, nuolien uhatessa kummaltakin puolelta, jos heidän aikomuksensa olivat vihollismielisiä; ja taasen, päästyään toisen vallin sisäpuolelle, piti heidän samalla lailla poiketa suoralta suunnalta, päästäkseen kolmannen ja sisimmän muurin portille. Täten oli, ennenkuin saattoi päästä ulkopihalle, joka kiersi itse linnarakennusten ulkoseinien ympäri, kaksi ahdasta ja vaarallista solaa läpikuljettava molemmilta sivuilta tuiskuavan tykkitulen uhkaamana, ja väkiryssäköllä tunnettava peräkkäin kolmen portin läpi, jotka olivat mitä vahvimmalla, siihen aikaan tunnetulla tavalla suojatut.

Nuori Durward saapui maasta, jota ulkonaiset sodat ja sisällinen eripuraisuus yhtä suurena määrin rasittivat, maasta, jonka epätasainen, vuorinen luonto, sen monet jyrkät kallionkolot ja vuorikosket tarjoavat niin monta linnoille sopivaa paikkaa; hän tunsu siis vallan hyvin kaikki ne laitokset, joilla ihmiset tänä ankarana aikana yrittivät turvata asuntojaan. Mutta sittenkin hän suoraan tunnusti kumppanilleen, ettei hän ollut luullut, että ihmistaito saattaisi tehdä niin paljon jonkun paikan puolustukseksi, missä itse luonto oli kovin vähän tehnyt; sillä paikka, jolla linna seisoi, niinkuin jo sanottu, ei ollut muuta kuin korkein kohta matalalla kummulla, joka alkoi kohota juuri siitä kohtaa, jolla he nyt seisoiivat.

Durward'in vieläkin suuremmaksi ihmeeksi hänen kumppaninsa kertoi, että linnan koko ympäristö, lukuunottamatta sitä mutkittelevaa polkua, jota myöten turvallisesti saattoi porttia lähestyä, oli, samoin kuin tiheikkökin, jonka läpi he olivat kulkeneet, täynnä kaikellaisia salakuoppia, ansoja ja satimia, surmaksi sille raukalle, joka oppaatta uskalsi tänne tulla. Valleille oli laitettu rautahäkkeitä, niisanottuja *pääskysen pesiä*, joista vartijat, joutumatta itse vaaran alaisiksi, saattoivat tarkasti tähdäten ampua jokaista, joka yritti lähestyä linnaa tuntematta siksi päiväksi annettua merkkiä tai tunnussanaa. Tätä virkaa toimittivat kuninkaallisen henkivartijajoukon jousimiehet yöt, päivät, saaden siitä Ludvig kuninkaalta runsaan palkan, komeat vaatteet sekä paljon muuta kunniaa ja etua. »Ja nyt virka minulle, poikaseni», lopetti vanhus vihdoin, »oletko koskaan nähnyt näin vahvaa linnaa ja luuletko olevan miehiä olemassa, jotka uskaltaisivat väkiryssäköllä sitä valloittaa?»

Nuori mies katseli linnaa kauan ja tarkasti, sillä se näytti hänestä niin huvittavalta, että hän, nuorukaisuteliaisuutensa innossa, oli unohtanut vaatteittensa kosteudenkin. Hänen silmänsä säihkyivät ja puna nousi hänen poskillensa, niinkuin ainakin uljaan miehen, joka mielti kunniaa tuottavaa tekoa, ja hän vastasi: »Vahva on linna ja tarkoin vartioitu; mutta urhoollisille miehille ei mikään ole mahdotonta.»

»Vai olisi muka sinun kotimaassasi niitä, jotka tämmöiseen urhotekoon pystyisivät?» virkkoi vanhus pilkallisesti.

»Sitä en tahdo ta'ata», vastasi nuorukainen; »mutta on niitä tuhansiakin miehiä, jotka hyvän asian puolustukseksi voisivat yrittää yhtä rohkeaa tekoa.»

»Vai niin!» virkkoi vanhus. »Ehkäpä itsekkin olet mokoma sankari?»

»Häpeä olisi kerskata, missä ei mitään vaaraa ole», vastasi nuori Durward; »mutta minun isäni on saanut yhtä rohkean teon toimeen, ja toivonpa, etten ole mikään äpärä.»

»No niin», sanoi hänen kumppaninsa hymyillen, »mutta saattaisipa tavata vertaisesi, vieläpä oman sukulaisesi, jos semmoista yrittäisit; sillä noilla valleilla seisoo Ludvig kuninkaan henkivartijoina skotlantilaisia jousimiehiä vahdissa – kolmesataa aatelismiestä, sinun kotimaasi parhaita poikia.»

»Jos minä olisin Ludvig kuningas», vastasi nuorukainen, »niin uskoisin henkeni näiden kolmensadan skotlantilaisen aatelismiehen turviin, hajoittaisin nuo asuntoani piirittävät vallit kaivantojen täytteeksi, kutsuisin jalosukuiset päärini ja paladinini tänne ja eläisin, niinkuin kuninkaan sopii, katkoen peitsiä uljaissa turnauksissa, pitäen päiväkaudet pitoja jalosukuisten herrojen kera

ja tanssien yökaudet jalosukuisten naisten kanssa, enkä pelkäisi vihamiehiäni enempää kuin kärpäsiäkään.»

Hänen kumppaninsa taas hymysi, ja kääntyen pois päin linnasta, jota, niinkuin hän sanoi, he olivat hiukan liian lähelle joutuneet, poikkesi jälleen metsään, leveämmälle ja enemmän kuljetulle tielle kuin millä he tähän asti olivat astuneet. »Tämä tie», sanoi hän, »viepi meidät Plessis'n kylään, missä sinä, vieraana, voit saada kohtuullisen hyvän kortteerin ja rehellisen kohtelun. Noin kolmen virstan päässä tuolla on komea Tours'in kaupunki, jonka mukaan tämä rikas ja ihana kreivikunta on saanut nimensä. Mutta Plessis'n kylässä tai Plessis-du-Parc'issa (Plessis-puisto), joksi sitä myös joskus nimitetään, senvuoksi että se on niin likellä kuninkaan asuntolinnaa sekä sitä ympäröivää metsää, voit lähempää saada nauttia yhtä paljon vieraanvaraisuutta.»

»Kiitoksia paljon, hyvä herra, tiedonannoistanne», sanoi skotlantilainen. »Mutta minä aion viipyä täällä niin vähän aikaa, että, jollen vain pety toivossani saada lihapalasen sekä siemauksen jotain vettä parempaa, niin se mitä Plessis'ssä tarvitsen, olkoon se sitten puisto tai lammikko, tulee runsaasti tyydytetyksi.»

»Vai niin», sanoi hänen kumppaninsa; »luulinpa sinun tavoittelevan jotain tuttua näillä seuduin.»

»Niinpä kyllä – äitini omaa veljeä», vastasi Durward; »ennenkuin hän läksi Angus-kreivikunnan kangasmailta, oli hän yhtä kelpo mies kuin kuka hyvänsä, jonka pieksu on kanervikkoa tallannut.»

»Mikä on hänen nimensä?» virkkoi vanhus; »me voimme hänestä hankkia sinulle tietoja, sillä sinun on vähän vaarallista mennä linnaan, jossa sinua voitaisiin luulla vakoojaksi.»

»No, senpä vannon isäni käden kautta!» huudahti nuorukainen. »Minuako luultaisiin vakoojaksi! Jumal' auttakoon, se saisi kylmää terästä maistaa, joka minua semmoisella nimellä häpäisisi! – Mutta mitä minun enoni nimeen tulee, niin kuka hyvänsä saa sen kernaasti kuulla – se on Lesly – Lesly, kunnan aatelinimi.»

»Niinhän se on, sitä en epäilekään», virkkoi vanha mies. »Mutta niitä on kolme sen nimistä skotlantilaisessa henkivartiossa.»

»Minun enoni nimi on Ludvig Lesly», vastasi nuorukainen.

»Noista kolmesta Leslystä», sanoi kauppias, »on kaksi Ludvig nimistä.»

»Minun sukulaistani nimitetään Arpiposki Ludvigiksi», selitti Qventin. »Samoja ristimänimiä käytetään niin paljon meidän skotlantilaisissa suvuissamme, että me, jollei mies ole jonkun maakartanon omistaja, aina annamme hänelle *liikanimen*.»

»Tarkoitat kai nome de guerre'ä (sotanimeä)», vastasi hänen kumppaninsa. »Ja sitä miestä, josta puhut, me luullakseni nimitämme hänen poskiarpensa vuoksi Le Balafre'ksi – kunnan mies ja kelpo soturi hän on. Soisinpa, että voisin auttaa sinua hänen puheilleen, sillä hän kuuluu joukkoon, jota pidetään ankarassa palveluksessa ja joka ei usein pääse ulos linnasta, paitsi itse kuninkaan seurassa. – Ja nyt, poikaseni, vastaa vielä yhteen kysymykseeni. Lyönpä vetoa, että sinun tekisi mielesi päästä palvelemaan skotlantilaiseen henkivartijajoukkoon, missä enosikin on. Suuria sinä haluat, varsinkin kun olet vielä näin nuori, ja muutamien vuosien kokemusta tarvitaan, ennenkuin voit päästä pyrkimääsi korkeaan paikkaan.»

»Kenties on jotain sellaista voinut minulla mielessä olla», sanoi Durward huolettomasti; »mutta jos niin olikin, niin se halu on nyt haihtunut.»

»Kuinkas niin, nuori herra?» kysyi ranskalainen jotenkin tylysti. »Puhutko täten virasta, johon jalosukuisimmatkin kansalaisistasi kilpaa pyrkivät?»

»Minä toivotan heille siihen onnea», sanoi Qventin kylmäkiskoisesti. – »Suoraan sanoen, olisihan Ranskan kuninkaan palveleminen ollut minulle hyvinkin mieleen. Mutta, olivatpa vaatteet kuinka koreat tahansa ja ruoka kuinka herkkuisaa hyvänsä, niin on minusta kuitenkin olo taivaan kannen alla hauskenempi kuin jos olisin suljettu häkkiin tai pääskysen pesään tai miksi te sanoittekaan

noita rautaristikkoisia pippurirasioita. Sitä paitsi», lisäsi hän hiljempaa, »totta puhuen, en viihtyisi linnassa, missä karsikkopuu kasvaa tuommoisia terhoja, jommoisia tuolla näkee.»

»Kyllähän arvaan mitä tarkoitat», sanoi ranskalainen; »mutta sano asiasi selvemmin.»

»Vielä selvemmin sanoen siis», sanoi nuorukainen, »tuolla seisoo jalo tammi noin nuolenkantaman päässä linnasta – ja siinä tammessa riippuu mies, harmaa takki päällään, samanlainen kuin tämä, mikä minulla on.»

»Oikein, aivanpa niin!» virkkoi ranskalainen. – »Pasques-Dieu! Katsos mikä apu on nuorista silmistä! Olinhan minäkin näkevinäni jotakin, mutta luulin sitä vain oksien välissä istuvaksi korpiksi. Mutta tuo näky ei ole millään lailla outo, poikasen. Kun kesä lakastuu syksyksi ja kuutamo-yöt ovat pitkät ja tiet tulevat vaarallisiksi, saat nähdä kymmenen, vieläpä parikinkymmentä tuommoista terhoa yhtenä rypäleenä riippuvan tuossa vanhassa, jäkäläisessä tammessa. – Mutta mitäs se haittaa? – Sellaiset liput peloittavat konnia; ja joka kerta, kun yksi heittiö siihen karttuu lisää, saattaa rehellinen mies olla varma siitä, että Ranskassa on yksi varas, kavaltaja, maantienrosvo ja kansansortaja vähemmän kuin ennen. Nämä poikasen, ovat todistuksia siitä, että meidän kuninkaamme rakastaa oikeutta.»

»Olisinpas minä hirtättänyt ne toki hiukkaa etemmäksi palatsista, jos Ludvig kuninkaana olisin», sanoi nuorukainen. – »Minun kotimaassani me hirtämme rosvojen raadot semmoisille paikoille, missä elävät rosivot kuljeksivat, mutta emme puutarhoihimme emmekä kyyhkyslakkojemme katolle. Tuntuupa tuon raadon hajukin – hyi! – sieraimiini, vaikka näin kaukana seisomme.»

»Jos elät niin kauan, että sinusta tulee kuninkaasi rehellinen ja uskollinen palvelija, poikasen», vastasi ranskalainen, »niin saat nähdä, ettei mikään haju ole niin makea kuin kuolleen petturin.»

»Enpä soisikaan eläväni niin kauan, että minulta sieraimieni haju tai silmiäni näkö tylsistyisi», sanoi skotlantilainen. – »Osoita minulle elävä petturi, ja tässä on käteni, tässä aseeni; mutta kun elämä on lopussa, ei pitäisi vihankaan enää elää. – Mutta nyt luullakseni me tulemme jo kylään, jossa toivon voivani teille näyttää, ettei äskeinen kylpy yhtä vähän kuin inhon tunteenikaan ole saaneet ruokahaluani pilatuksi. Suoritaan siis, hyvä ystävä, ravintolaan, niin joutuiseen kuin suinkin jaksatte. – Mutta ennenkuin suostun nauttimaan teidän vieraanvaraisuudestanne, pyytäisin saada tietää, millä nimellä minun tulee teitä nimittää.»

»Ihmiset sanovat minua mestari Pietariksi», vastasi hänen kumppaninsa. – »Arvonimistä minä en tiedä mitään. Suora mies, joka tulee toimeen omilla tavaroillaan – se on minun leimani.»

»Olkoon niin, mestari Pietari», sanoi Qventin, »ja olenpa iloinen, että sattuma on saattanut meidät yhteen, sillä olen hyvän neuvon tarpeessa ja osaan olla siitä kiitollinen.»

Heidän näin puhuessaan ilmestyi näkyviin kirkontorni ja pitkä, puinen ristiinnaulitun kuva osoittaen, että kylä täällä alkoi.

Mutta mestari Pietari, poiketen tieltä, joka nyt yhtyi leveään, julkiseen kylänraittiin, mainitsi kumppanilleen, että ravintola, johon hän aikoi hänet viedä, sijaitsi hiukan syrjässä ja oli varattu vain paremmanlaatuisia matkalaisia varten.

»Jos te tarkoitate sellaisia matkalaisia, joilla on täysinäiset kukkarot», vastasi skotlantilainen, »niin en minä niiden pariin kuulu; ja mielempin koetan onneani teidän maantienylkyrienne kuin ravintolanylkyrienne kanssa.»

»Pasques-Dieu!» virkkoi hänen kumppaninsa. »Olettepa te skotlantilaiset varovaisia! Englantilainen ryntäisi rohkeasti ravintolaan, tilaisi parasta ruokaa ja juomaa, eikä muistaisikaan koko laskua ennenkuin vatsa olisi kylläinen. Mutta sinä unohdit, Qventin junkkari, koska Qventin on nimesi, sinä unohdit, että olen sinulle aamiaisen velassa tuosta kylvystä, jota minun erehdykseni tähden sait maistaa – siten sovitan sen pahan, jonka sinulle tulin tehneeksi.»

»Totta puhuen», sanoi hilpeä nuori mies, »minä olin jo unohtanut kylvyt ja mielipahat ja sovittajaiset päivineen kaikkineen. Astuessamme vaatteeni ovat kuivuneet ainakin osittain, mutta en tahdo kuitenkaan hylätä hyväntahtoista tarjoustanne, sillä eilinen päivälliseni oli sangen niukka

enkä illallista saanut ollenkaan. Te näytätte olevan vanha, kunnon porvari, enkä tiedä miksi en ottaisi vastaan teidän kohteliaisuuttanne.»

Ranskalainen hymyili itsekseen, sillä hän huomasi selvään, että nuorukaisen, vaikka hän luultavasti oli puoleksi nääntynyt nälästä, kuitenkin oli hiukan vaikea suostua syömään vieraan kustannuksella, ja että hän koetti viihdyttää sisällistä ylpeyttään sillä ajatuksella, että tällaisissa vähäpätöisissä kiitollisuudenvelka-asioissa vastaanottajakin osoittaa yhtä suurta kohteliaisuutta kuin tarjoaja.

Sillä välin he astuivat kaitaa kujaa, jota pitkät jalavat varjostivat ja jonka päässä oleva portti johti ravintolan pihalle. Tämä ravintola oli tavattoman suuri, varattu niille aatelismiehille ja anomuksentuojille, joilla oli asioita läheiseen linnaan; sillä Ludvig XI sängen harvoin, ja ainoastaan silloin, kun sellainen kohteliaisuus oli aivan välttämätön, tarjosi asuntoa kellekään hovissansa. Vaakunakilpi, jota koristeli *lilja*, riippui ravintolan suuren, säännöttömän rakennuksen pääoven yläpuolella; mutta pihalla sekä sisällä huoneissa tuntui sangen vähän, jos ollenkaan sitä melua, joka noina aikoina, jolloin niin paljon palvelijoita pidettiin niin hyvin ravintoloissa kuin myös yksityisissäkin taloissa, todisti liikkeen olevan vilkasta ja vieraita runsaasti. Näytti siltä kuin olisi naapurina olevan kuninkaallisen palatsin tyly, jörömäinen luonne tartuttanut myös hiukan juhlallista, peloittavaa synkkyyttään tälle paikalle, jonka, kaikkialla muualla vallitsevan tavan mukaan, olisi pitänyt olla nautintojen, iloisen seuran ja herkullisten ateriain tempelinä.

Mestari Pietari, kutsumatta ketään ja lähestymättä pääovea, painoi erään sivuoven kädensijaa ja vei nuorukaisen avaraan tupaan, missä pystyvalkea leikkui uunissa ja varustuksia oli tehty kelpo aamiaista varten.

»Naapurini on pitänyt hyvää huolta», sanoi ranskalainen skotlantilaiselle. »Sinun on varmaan vilu, ja minä käskin sytyttää valkean; sinulla on varmaan nälkä, ja aamiainen on kohta joutuva.»

Hän vihelsi, ja ravintolanisäntä ilmestyi, vastaten mestari Pietarin tervehdykseen kumarruksella, osoittamatta lainkaan tuota lörppömyyttä, joka kaikkina aikoina on ollut ominaista ranskalaisille ravintolanisännille.

»Olin pyytänyt erästä herraa», virkkoi mestari Pietari, »tilaamaan aamiaista – onko hän sen tehnyt?»

Vastaukseksi isäntä vain kumarsi, ja samoin, tuodessaan sisään ja järjestäessään pöytään kelpo aterian, hän ei kehdanut ruokien hyvyttä ainoallakaan sanalla. Ja kuitenkin tämä aamiainen, niinkuin lukija seuraavasta luvusta saa nähdä, olisi hyvin ansainnut semmoisia korusanoja, joilla ravintolanisännät Ranskassa tavallisesti höyستävät vieraanvaraisuuttaan.

IV AAMIAINEN

Herra Jumala taivaassa! Minkälaiset pureksimet sill' on suussa! Minkälaista leipää tää on!

Yorick'in matkakertomus.

Me jätimme nuoren matkalaisemme hauskimpaan tilanteeseen, mikä hänelle oli sattunut sen jälkeen kuin hän oli astunut muinaisen Gallian rajojen sisäpuolelle. Aamiainen oli tosiaankin ihmeen hyvä. Siinä oli Perigord'in piirakkaa, jonka ääressä herkkusuu mielellään olisi tahtonut elää ja kuolla, niinkuin Homeroksen lotussyöjät, unohtaen omaisensa, kotimaansa sekä kaikki yhteiskunnalliset velvollisuutensa. Oivallisen kuoren laajat seinät kohosivat aivankuin rikkaan pääkaupungin vallit, edustaen sitä rikkautta, jonka suojaksi ne olivat aiotut. Siinä oli herkullista ragout'a (höystelihaa), jossa oli havaittavana hiukkasen point de l'ail'ia (sipulin makua), mikä gascognelaiselle on niin mieleen ja jota ei skotlantilainenkaan halveksi. Siinä oli herkullinen kinkku, joka aikansa oli ollut jalon metsäkarjun liikkiönä läheisessä Montrichart'in metsässä. Siinä oli kaikkein hienoimmanmakuista vehnäleipää, joka oli leivottu pieniksi, ympyriäisiksi boules-nimisiksi pulliksi (siitä leipurit ranskankielellä ovat saaneet nimensä boulangers); näiden pullien kuori oli niin viehättävä, että yksin vedenkin kera nautittuina ne olisivat olleet herkkua. Mutta vettä ei tarvittukaan yksin juoda, olipa pöydässä myös bottrine-niminen nahkaleili, joka sisälsi noin korttelin verran kelpo Beaulnen viiniä. Näin monet hyvät herkut olisivat herättäneet luurangonkin ruokahalua. Mikä vaikutus niillä sitten olikaan tuskin kaksikymmentä-vuotiaaseen nuorukaiseen, joka (tunnustakaamme totuus) oli saanut sangen vähän syödäkseen viimeisenä kahtena päivänä, jollemme ota lukuun muutamia kypsä hedelmiä, joita hänellä oli ollut tilaisuus poimia, sekä aivan niukkaa määrää ohraista leipää! Hän kävi ragout'hun käsiksi, eikä aikaakaan, niin vati oli tyhjä – hän ryntäsi suuren piirakan kimppuun ja tunkeutui syvälle kinkun sisustaan, ja, jolloinkulloin huuhdellen runsaat annoksensa viinillä, ryhtyi yhä uudestaan ja uudestaan työhönsä, isännän suureksi ihmeeksi sekä mestari Pietarin huviksi.

Viimeksimainittu, luultavasti huomattessaan tehneensä paljon paremman teon kuin mitä hän oli tarkoittanutkaan, katseli suurella mielihyvällä nuoren skotlantilaisen harrasta syöntiä; ja havaitessansa vihdoin, että Durward'in ruokahalu alkoi uupua, hän koetti kiihoittaa häntä yhä uusiin ponnistuksiin, tilaamalla makeisia, darioles, sekä kaikenlaisia muita suuhun sulavia jälkiruokia, saadakseen nuorukaisen jatkamaan vielä syöntiänsä. Hänen tässä toimessa ollessaan ilmaisi mestari Pietarin katse hyväntahtoisuutta, melkein pä lempeyttä, joka erosi kerrassaan hänen kasvojensa tavallisesta terävästä, pilkallisesta ja tyllystä ulkomuodosta. Vanhat ihmiset melkein aina katselevat mielihyvällä nuorison huvituksia ja kaikenlaatuisia ponnistuksia, jos katsojan mieli on luonnollisessa tasapainossaan, sisällisen kateuden tai turhamaisen kilpailunhalun häiritsemättä sitä.

Qventin Durwardkaan, kesken tuota hauskaa työtään, ei voinut olla huomaamatta, että hänen kestitsijänsä kasvojenilme, joka ensiksi oli tuntunut hänestä niin vastenmieliseltä, parani paranemistaan, kun sitä Beaulnen viinin vaikutuksen alaisena katseli, ja oikeinpa oli lempeyttä hänen äänessään, kun hän alkoi moittia mestari Pietaria siitä, että tämä huvitteli itseänsä vain nauramalla hänen hyvälle ruokahalulleen, syömättä itse yhtään mitään.

»Minä paastoon», vastasi mestari Pietari, »enkä saa syödä mitään ennen iltaa, paitsi vähän makeisia ja vettä. – Käske rouvasi», lisäsi hän kääntyen ravintolanisännän puoleen, »tuoda kumpaistakin minulle.»

Isäntä läksi, ja mestari Pietari jatkoi: »Kas niin, olenko pitänyt lupaukseni aamiaisen suhteen?»

»Tämä on paras ateria, mitä suuhuni olen saanut», vastasi nuorukainen, »siitä saakka kun Glenhoulakin'istä läksin.»

»Glen – mitä?» kysäisi mestari Pietari. »Aiotko loitsia pirun esille, kun tuommoisia pitkähäntäisiä sanoja käytät?»

»Glen-houlakin», vastasi Durward suuttumatta, »se on Sääskilaakso, on meidän vanhan sukutilamme nimi, hyvä herra. Te olette ostanut itsellenne oikeuden nauraa tuolle nimelle, jos mielenne tekee.»

»Tarkoitukseni ei ollut loukata», sanoi vanha mies. »Mutta aion sanoa, koska tämä ateria sinusta maistui niin hyvältä, että henkivartijajoukon skotlantilaiset jousimiehet syövät yhtä hyvän, jollei paremmankin, joka päivä.»

»Eipä kumma», sanoi Durward, »sillä oltuaan kaiken yötä suljettuna tuommoisiin pääskysen pesiin, heillä tietysti aamulla on ihmeen hyvä ruokahalu.»

»Ja yltäkyllin tyydykettäkin», jatkoi mestari Pietari. »Heidän ei tarvitse, niinkuin burgundilaisten, nylkeä selkäänsä alastomaksi, saadakseen vatsan täytettä – he käyvät koreissa vaatteissa niinkuin kreivit, ja syödä herkkuttelevat niinkuin luostarin abotit.»

»Olkoon se heille onneksi», sanoi Durward.

»Ja miksikä sinä et rupeaisi täällä palvelukseen, nuori mies? Sinun enosi, sen uskallan sanoa, saattaisi kyllä hankkia sinulle paikan, niinpian kuin joku tulee avonaiseksi. Ja, annas kun kuiskaan korvaasi, minullakin on siellä pikkuisen sananvaltaa, ja voisin olla sinulle avuksi. Osannethan ratsastaakin, arvaan sen, yhtä hyvin kuin jousella ampua?»

»Meidän sukumme ovat yhtä hyviä ratsumiehiä kuin ketkä tahansa, jotka ovat pistäneet rautakenkäisen jalkansa teräsjalustimeen, ja enpä tiedä, pitäisikö minun kenties suostua teidän suosiolliseen tarjoukseenne. Mutta katsokaas, ruoka ja vaatetus ovat kylläkin tarpeellisia, mutta, minun asemassani, mies haluaisi kunniaa ja korkeampia paikkoja ja uljaita sankaritekoja. Teidän Ludvig kuninkaanne – Jumala häntä siunatkoon, sillä hän on Skotlannin ystävä ja liittolainen – maata nuhjailee tässä linnassa, tai ratsastaa vain yhdestä vallitetusta kaupungista toiseen; hän valloittaa kaupungeja sekä maakuntia valtiollisten lähettiläittensä välityksellä, eikä rehellisellä taistelulla. Mutta minäpä olen samaa mieltä kuin Douglas'it, jotka aina oleskelivat ulkona taivasalla, sillä heidän mielestään oli hauskeampi kuulla leivon laulavan kuin hiiren vinkuvan.»

»Nuori mies», sanoi mestari Pietari, »älä näin hätäisesti tuomitse kuninkaitten tekoja. Ludvig tahtoo säästää alamaistensa verta, mutta ei välitä omastansa. Montlhéryn tappelussa hän osoitti olevansa urhoollinen mies.«

»Niin oikein, mutta siitä on jo tusina vuotta, jollei enemmänkin», vastasi nuorukainen. – »Minä tahtoisin palvella herraa, joka pitäisi kunniansa yhtä ruostumatonna kuin kilpensä ja uskaltaisi aina olla etumaisena miehenä tiheimmässä kahakassa.»

»Miksi et sitten jäänyt Brysseliin Burgund'in herttuan luokse? Hän olisi antanut sinulle tilaisuutta katkaista luusi joka ikinen päivä; ja jollei siihen olisi tilaisuutta, niin katkaisisi hän itse sinun luusi – varsinkin jos hän saisi tietää, että olet löylyttänyt hänen metsänvartijaansa.»

»Aivan oikein», sanoi Qventin, »kova onneni on sen oven minulta sulkenut.»

»No, onpa niitä maailmassa paljon muitakin hurjapäitä, joiden palvelukseen hullu nuorukainen saattaa lähteä», virkkoi hänen neuvonantajansa. »Mitä erimerkiksi arvelisit Vilhelm de la Marck'ista?»

»Mitä!» huudahti Durward. »Minäkö menisin palvelemaan tuota Partasuuta – tuota Ardennivuorten Metsäkarjua – tuota rosvojen ja ryöstäjien päällikköä, joka ottaisi ihmisen hengiltä hänen päällystakkinsa hinnasta ja joka tappaa pappeja ja toivioletkeläisiä aivan kuin peitsimiehiä ja huoveja? Siellä minun isäni vaakuna tulisi iäksi tahratuksi.»

»No, sinä nuori tuitupää»; vastasi mestari Pietari, »jos mielestäsi Sanglier (metsäkarju) on liian häikäilemätön, niin miksikä et menisi nuoren Geldern'in herttuan palvelukseen?»

»Yhtä hyvin voisin mennä pahan hengen palvelukseen!» sanoi Qventin. »Kuulkaahan, minä kuiskaan teidän korvaanne – hänestä on siksi paljon räsytystä, ettei maa voi häntä kannattaa – helvetin

kita on jo ammollaan häntä varten! Kerrotaanhan, että hän pitää omaa isäänsä vankina, vieläpä että hän on lyönytkin häntä. – Voitteko te sitä uskoa?»

Mestari Pietari näytti joutuvan hiukan hämilleen teeskentelemättömän kammon johdosta, jolla nuori skotlantilainen puhui herttuan kiittämättömyydestä isäänsä kohtaan, ja vastasi: »Etpä tiedä, poikaseni, kuinka lyhytaikaiset veren siteet ovat korkeasukuisten parissa.» Sitten hän muutti tuntehikasta ääntään, jolla hän oli lausunut nämä sanat, ja lisäsi leikkillisesti: »Ja sitä paitsi, jos herttua onkin piessyt isäänsä, niin onpa, sen voin taata, hänen isänsä aikoinaan myös löylyttänyt häntä, niin että asia on nyt kuitattu.»

»Kylläpä minua kummastuttaa kuullessani teidän näin puhuvan», virkkoi skotlantilainen punastuen vihasta. »Harmaapäisen miehen, semmoisen kuin teidän, pitäisi valita sopivampia leikkipuheen aiheita. Jos vanha herttua löi poikaansa lapsena, niin ei hän vielä ole lyönyt häntä tarpeeksi; sillä parempi olisi ollut, jos poika vitsasta olisi saanut surmansa, kuin että hän jäi eloon, ja että kristitty maailma saa nyt hävetä sitä, että mokoma ilkimys on saanut pyhän kasteen.»

»Koska sinä», sanoi mestari Pietari, »tällä tavalla punnitset kaikkien hallitsijain ja päällikköjen mielenlaatua, niin taitaisi olla parasta, että itse rupeat päälliköksi. Sillä mistä näin rikkiviisas voisi löytää päällikön, joka kelpaisi hänelle käskijäksi?»

»Te nauratte minulle, mestari Pietari», virkkoi nuorukainen suuttumatta,» ja ehkäpä olette oikeassa. Mutta ettepä vielä ole maininnut yhtä miestä, joka on uljas päällikkö, jolla on urhoollinen sotajoukko, ja jonka palvelukseen miehen sopisi kyllä pyrkiä.»

»En voi arvata ketä tarkoitat.»

»No, häntä, joka Mahommed'in ruumisarkun lailla (kirottu olkoon Mahommed!) riippuu molempien maneettien keskivälillä – häntä, jota ei kukaan voi ranskalaiseksi eikä burgundilaiseksi sanoa, mutta joka osaa pysyä tasapainossa kumpaistenkin välillä, saattaen kumpaisetkin itseänsä pelkäämään ja palvelemaan, niin mahtavia hallitsijoita kuin ovatkin.»

»Enpä voi arvata ketä tarkoitat», toisti mestari Pietari miettiväisesti.

»No, ketäs muuta minä voisin tarkoittaa, kuin jaloa Luxemburgin Ludvigia, Saint Paul'in kreiviä, Ranskan yliconnetabelia? Se mies puolustaa paikkaansa pienen, urhoollisen sotajoukkonsa kanssa, pää pystyssä ja yhtä ylpeänä kuin Ludvig kuningas tai Kaarle herttua, pysyen tasapainossa heidän välillään kuin poika, joka seisoo hyppyaudan keskikohdalla, molempien toisten keikutellessa päätänsä ilmaan.»

»Ja hänä se heistä kolmesta kaikkein pahimmin vielä keikahtaa maahan», sanoi mestari Pietari. »Kuulepas, nuori ystäväni, joka pidät ryöstöä pahana rikoksena, tiedätkö että viisas Saint-Paul'in kreivisi olikin juuri ensimmäinen, joka sodan aikana alkoi polttaa maaseutua, ja että ennen hänen hävyttömiä hävitysretkiänsä aina kaikin puolin säästettiin niitä vallittomia kaupunkeja ja kyliä, jotka eivät yrittäneet vastarintaa?»

»En maar'!» sanoi Durward, »ja jos niin on laita, niin alan arvella, ettei yksikään noista suurista herroista ole toistaan parempi, ja että yhtä hauska on valita joku heistä kuin puu, johon tahtoisi tulla hirtetyksi. Mutta Saint Paul'in kreivi, tuo Connetable, on vain suoranaisella siirroksella saanut valtaansa sen kaupungin, joka kantaa minun korkea-arvoisen suojeluspyhimykseni St. Qventin'in nimeä», (näin puhuessaan hän teki ristinmerkin), »ja luulisinpa, että pyhä suojelijani, jos siellä asuisin, toki jollakin lailla pitäisi minusta huolta – eihän hänellä olekaan niin monta kaimaa kuin noilla yleisemmin suosituilla pyhillä miehillä. Mutta varmaankin hän sittenkin on unohtanut minut, Qventin Durward paran, hengellisen kummilapsensa, koska hän on antanut minun olla kokonaisen päivän ruuatta, ja seuraavana aamuna jättänyt minut St. Julian'in turviin sekä tuntemattoman ihmisen satunnaisen hyvänthahtoisuuden nojaan, josta hyvästä olen saanut maksaa kylmän kylvyn kuuluisassa Cher-virrassa tai jossakin sen lisäjoessa.»

»Älä pilkkaa pyhiä miehiä, nuori ystäväni», virkkoi mestari Pietari.

»Pyhä Julian on matkalaisten uskollinen suojelija, ja ehkäpä autuas Pyhä Qventin on tehnyt enemmän hyvää sinun eduksesi kuin mitä edes tiedätkään.»

Hänen näin puhuessaan aukeni ovi, ja neitonen, joka pikemmin oli hiukan yli viidentoista vuoden vanha kuin sitä nuorempi, astui sisään kantaen salvetilla peitettyä lautasta. Tällä lautasella oli pieni malja, täynnään kuivatettuja luumuja, joita pidetään Tours'in kaupungin herkkuna; sitä paitsi oli siinä pikarikin, tuollainen ihmeellisesti koristettu hopealaite, jommoisista kaupungin kultasepät muinoin olivat kuuluisat, heidän kun sanottiin tekevän niin hienoa työtä, että he siinä suhteessa voittivat kaikki muut Ranskan kaupungit, ja ettei itse pääkaupunkikaan voinut heille vertoja vetää. Tämä pikari oli muodoltaan niin kaunis, ettei Durward tullut tarkemmin tutkineeksi, oliko se hopeaa vai, samoin kuin hänen edessään seisova juoma-astia halvempaa metallia, joskin niin kirkkaaksi hangattu, että se näytti kalliimmalta metallilta.

Mutta juomanlaskijan virkaa toimittavan neitosen ulkomuoto vetikin Durward'in huomion paljon enemmän puoleensa kuin kaikki nuo pienet seikat, jotka kuuluivat hänen tehtäviinsä.

Nuorukainen huomasi heti, että hänellä oli tuuheat, pitkät, mustat palmikot, joita, samoin kuin hänenkin kotimaassaan tytöillä oli tapana, ei mikään muu koristanut kuin muratinlehdistä punottu kevyt seppele. Nämät palmikot ympäröivät ikäänkuin huntu kasvoja, joiden säännölliset piirteet, mustat silmät ja mieltävä katse muistuttivat Melpomenea, joskin posken vieno puna ja suupieliä ja silmien väike näytti ilmaisevan, ettei ilo ollut vieras näille vakaville kasvoille, joskaan se ei tavallisesti niillä tainnutkaan karehtia. Qventin oli myös huomaavinaan, että painostavat ulkonaiset seikat varmaankin vaikuttivat sen, että näin nuori ja suloinen tyttö ulkomuodoltaan oli vakavampi kuin nuoret kaunottaret yleensä; ja koska nuorison romantillinen mielikuvitus on kerkeä rakennuksiinsa rakentamaan sangen heikoillekin perusteille, niin Durward'ia huvitti seuraavan keskustelun johdosta tehdä se johtopäätös, että tämän kauniin olennon kohtalo oli salaisuuteen peitetty.

»Mitä nyt, Jacqueline!« virkkoi mestari Pietari, kun tyttö astui kamariin, »mitä tämä merkitsee? Enkö minä käskenyt Perette rouvaa tuomaan minulle tilaukseni? – Pasques-Dieu! – Onko hän vai luuleeko hän olevansa liian hyvä minua palvelemaan?«

»Minun sukulaiseni ei voi oikein hyvin«, vastasi Jacqueline liikutetulla, mutta nöyrällä äänellä; »hän ei voi hyvin ja hänen täytyy pysyä kamarissaan.«

»Toivonpa, että hän on siellä yksin!« vastasi mestari Pietari painokkaasti. »Minä olen vanha kettu, minulle ei voi syöttää teeskenneltyä pahanvointia todellisen syyn sijasta.«

Jacqueline kalpeni ja vavahtikin, kuullessaan mestari Pietarin vastauksen; sillä myönnettävä on, että hänen äänensä ja silmänsä, jotka aina olivat tylyt, pilkalliset ja vastenmieliset, muuttuivat oikein hirvittäviksi ja peloittaviksi, niiden ilmaistessa vihaa tai epäluuloa.

Qventin'in vuorelaisritarillisuus heräsi heti, ja hän lähestyi kiireesti vapauttaakseen tytön tämän taakasta; Jacqueline antoikin vastustamatta sen hänen käsiinsä, luoden samassa aran, pelästyneen katseen suuttuneeseen porvariin. Ei kukaan olisi voinut vastustaa tytön silmien läpätunkevaa, armoa anovaa katsetta, ja mestari Pietarin vastaus ei ilmaisutkaan vain asettunutta vihaa, vaan niin paljon lempeyttä kuin hänen muotonsa ja käytöksensä suinkin saattoi osoittaa. »En moiti sinua, Jacqueline«, sanoi hän, »ja sinä oletkin kovin nuori ollaksesi jo sellainen, miksi, paha kyllä, kerta tulet – kavala, petollinen lepsakko, niinkuin koko muukin häilymielinen sukusi. Ei kukaan mies ole koskaan tullut täysi-ikäiseksi saamatta tilaisuutta tuntea teidät perinpohjin. Katsopas tässä tätä skotlantilaista herraa, hänkin voi sinulle samaa vakuuttaa.«

Jacqueline, ikäänkuin totellen mestari Pietaria, katsahti nuoreen muukalaiseen, mutta tämä pikainen katse näytti Durward'ista anovan apua ja sääliä; ja reippaasti, nuoruuden herkkätunteisuuden sekä kasvatuksen kautta saadun romantillisen naisen kunnioituksen yllyttämänä, hän arvelematta sanoi: »Tahtoisinpa heittää hansikkaani kelle yhdenarvoiselle ja samanikäiselle vastustajalle hyvänsä, joka uskaltaisi sanoa, että tämmöiset kasvot, jotka näen nyt silmiäni edessä, voisivat koskaan ilmaista muuta kuin puhtaimman ja rehellisimmän sydämen tunteita!«

Neito vaaleni kalmankalpeaksi ja loi aran katseen mestari Pietariin, mutta nuoren uskalikon suuret sanat eivät näyttäneet nostattavan muuta kuin hänen nauruaan, pikemmin kuitenkin ylenkatseen kuin hyväksymisen naurua. Qventin, jonka toinen ajatus tavallisesti oikaisi mitä

ensimmäinen oli rikkonut, joskin usein vasta sitten, kun ensimmäinen oli jo sanoiksi puhjennut, punastui tulipunaiseksi sanottuaan jotain sellaista, mikä vanhan, ammatiltaan rauhallisen miehen läsnäollessa saattoi kuulua tyhjältä kerskaukselta; ja kohtuullisena ja ansaittuna rangaistuksena hän päätti nöyrästi kärsiä kaiken sen naurun, jonka alaiseksi oli itsensä saattanut. Hän laski pikarin sekä vadin mestari Pietarin eteen, jota tehdessään hänen poskensa olivat tulipunaiset ja hänen kasvojensa eleet ilmaisivat häpeää, joskin hän koetti salata sitä nololla hymyllä.

»Sinä olet hullu poika», virkkoi mestari Pietari, »ja tunnet yhtä vähän naisia kuin hallitsijoitakaan – joiden sydämet», lisäsi hän hartaasti tehden ristinmerkin, »Jumala pitää oikeassa kädesssänsä.»

»Ja kenen kädessä ovat sitten naissydämet?» kysyi Qventin, sillä hän oli päättänyt, jos mahdollista, olla alistumatta tämän ihmeellisen vanhuksen omavaltaisen ylivallan alle, jonka ylpeä ja kursailematon käytös vaikutti aivan liian voimakkaasti häneen.

»Pelkäänpä että sinun tulee tiedustella sitä toisesta paikasta», vastasi mestari Pietari vakavasti.

Qventin'in rynnäkö oli jälleen torjuttu, mutta hänen rohkeutensa ei silti ollut peräti kukistunut. – Eihän suinkaan, arveli hän itsekseen, kaikki kunnioitus, jota tälle Tours'in porvarille osoitan, voi johtua siitä, että tunnen olevani kiitollisuudenvelassa yhdestä aamiaisesta, joskin se oli aika hyvä ja runsas ateria. Koirat ja haukat talttuvat, kun niitä syötetään – ihmiselle pitää osoittaa lempeyttä jos tahtoo häntä kiinnittää rakkauden ja kiitollisuuden siteillä. Mutta tämä vanhus ei ole mikään tavallinen mies; ja tuo ihana ilmestys, joka juuri nyt jälleen katoa – ei näin kaunis olento voi mitenkään kuulua tähän halpaan paikkaan eikä hän myöskään voi olla tuon rahaahaalivan kauppiaan oma, vaikka hän komentaakin häntä niinkuin epäilemättä tekee jokaiselle, joka sattuu hänen ahtaan piirinsä rajojen sisäpuolelle. Ihmeellistä, minkä suuren arvon nuo flanderilaiset ja ranskalaiset näyttävät antavan rikkaudelle, paljoa suuremman kuin mitä se ansaitsee, niin että tämä vanha kauppiaskin arvatenkin luulee minua kunnioitukseni hänen ikäänsä kohtaan tarkoittavan vain hänen rahojensa kumartamista – ja kuitenkin minä olen korkeasukuinen, rautapukuinen Skotlannin aatelismies, hän vain toursilainen käsityöläinen!

Tällaiset olivat ne ajatukset, jotka välähtivät nuoren Durward'in pään lävitse. Juuri samassa mestari Pietari hymyillen ja taputellen Jacquelinen päätti, josta valuivat alas pitkät palmikot, virkkoi: »Tämä nuori mies voi palvella minua, Jacqueline – sinä saat lähteä. Minä sanon sitten sinun huolimattomalle sukulaisellesi, ettei hän tee oikein lähetteessään sinut turhan päiten vierasten nähtäväksi.»

»Minähän tulin vain teitä palvelemaan», sanoi tyttö, »ja toivonpa ettette suutu sukulaiseeni, koska» —

»Pasques-Dieu!» huudahti kauppias keskeyttäen tytön puheen, vaikkei kuitenkaan tylyllä tavalla, »rupeatko sinä sanakiistaan minun kanssani, sinä tytöntynkkä, vai viivytkö täällä, jotta saisit tirkistellä tätä nuorta poikaa? – Mene matkaasi – hän on aatelismies, ja häneltä saan tarpeeksi apua.»

Jacqueline läksi, ja hänen äkillinen katoomisensa täytti siinä määrin Qventin Durward'in mielen, että hänen edellinen ajatuksenjuoksunsa aivan katkesi ja että hän vaistomaisesti totteli, kun mestari Pietari kursailematta nojautui taaksepäin suuressa, mukavassa nojatuolissa ja äänellä, joka todisti hänen olevan tottuneen siihen, että hänen käskyjensä toteltiin, sanoi; »Aseta lautanen viereeni.»

Kauppias laski sitten mustat silmäripsensä alas, jotta hänen terävät silmänsä peittyivät melkein näkyvistä, taikka vain aika ajoin heittivät äkillisen, vilkkaan vilahduksen ympärilleen, niinkuin mustan pilven taakse peittynyt aurinko joskus lyhyeksi hetkeksi välähdyttää esille jonkun ainoan säteen.

»Se on kaunis tyttö», virkkoi vanha mies viimein kohottaen päätään ja katsoen puhuessaan lujasti ja tuikeasti Qventin'iin, »suloinen tyttö ravintolapalvelijattareksi – hän olisi koristeena kunnan porvarinkin pöydässä; mutta halpa sukuperä, halpa kasvatus.»

Sattuu joskus, että satunnainen nuoli kukistaa ihanimman pilvilinnan maahan, ja silloin linnan rakentaja ei katsele juuri suosiolla sitä, joka nuolen ampui, vaikka hän ei olisikaan sitä tahallaan tehnyt. Qventin joutui hämilleen ja olisi mielellään suuttunut – hän ei itsekään oikein tiennyt miksi – tuohon vanhaan mieheen, joka oli antanut hänelle sen tiedon, ettei kaunis tyttö ollutkaan mitään sen enempää eikä vähempää kuin mitä hänen virantoimituksestansa saattoi päättää – ravintolapalvelijatar – tosin tavallista ylhäisempää laatua, luultavasti isännän sisarentytär tai jotain senkaltaista, mutta kaikissa tapauksissa palvelija, jonka täytyi noudattaa ravintolavieraitten ja erittäinkin mestari Pietarin mieltä, jolla luultavasti oli yltäkyllin mielijohteita sekä rikkautta, ollaksensa varma niiden noudattamisesta.

Taaskin hänen mieleensä johtui se ajatus, se itsepäinen ajatus, että hänen pitäisi huomauttaa vanhalle miehelle, miten erilaiset säädyltään he molemmat olivat, todistaa kauppiaille, että hänenlaisensa, olkoon hän kuinka rikas hyvänsä, ei rikkautensa nojalla voisi kuitenkaan kohota Glen-houlakin'in Durward'ien tasalle. Mutta joka kerta, kun hän siinä aiikeessa katsahti mestari Pietariin, huomasi hän tämän miehen ulkomuodossa, joskin silmät olivat alaspäin luodut, kasvojen eleet pinnistyksissä ja vaatetus halpa, köyhä, jotakin, joka esti häntä vetoamasta siihen suurempaan arvoon, jota hän arveli itsellään kauppiaan rinnalla olevan. Päinvastoin, mitä useammin ja tarkemmin hän katseli kauppiasta, sitä enemmän kiihtyi Qventin'in uteliaisuus saada tietää kuka ja mikä mies hän todella oli; ja hän päätti viimein mielessään, että vanhus vähintänsä oli Tours'in kaupungin *syndiki* eli pormestari tai joku muu senkaltainen, joka tavalla tai toisella oli tottunut vaatimaan ja vastaanottamaan kunnioitusta.

Sillä välin näytti kauppias jälleen vaipuneen mietteihinsä, joista hän havahtui vain sen verran että hän hartaudella teki ristinmerkin ja söi hiukan kuivatuita hedelmiä sekä pienen korpunpalasen. Sitten hän viittasi Qventin'ia ojentamaan hänelle pikarin, ja ottaessaan sen vastaan hän ikäänkuin tiedustellen lisäsi: »Sanoithan olevasi aatelismies?»

»Niin epäilemättä olen», vastasi skotlantilainen, »jos viidentoista polvikunnan aatelius siksi voi miehen tehdä – niinhän minä teille jo sanoin. Mutta älkää kursailko senvuoksi, mestari Pietari – minulle on aina opetettu, että nuorempien velvollisuus on olla vanhempien ihmisten apuna.»

»Se on oiva opetus», sanoi kauppias, käyttäen pikaria tarjoovan nuorukaisen apua hyväkseen ja täyttäen juoma-astiansa kannusta, joka näytti olevan samaa ainetta kuin pikariakin, ikäänkuin hän ei lainkaan olisi epäillyt tämän avun sopivaisuutta, niinkuin Qventin kenties oli olettanut.

»Paha henki vieköön tämän vanhan käsityöläisen ja porvarin, joka on täällä aivan kuin kotonaan ja käskyläistensä seurassa», ajatteli Durward vielä kerran itsekseen; »käyttäpä hän skotlantilaisen aatelismiehen palvelustakin hyväkseen aivan kuin olisin Glen'islan talonpoika.»

Kauppias sillä välin, juotuaan pikarillisen vettä, sanoi kumppanilleen: »Siitä utteruudesta, jolla näyt tuota Beulnen viiniä nauttivan, päätän, ettet halua ruveta kumppanikseni tämän alkuaineellisen juoman juomisessa. Mutta onpa minulla semmoista »elämänvettä» muassani, joka voi kallion lähdeveden muuttaa Ranskan parhaimmaksi viiniksi.»

Näin puhuen hän veti povestaan suuren kukkaron, joka oli tehty merisaukon nahasta, ja karisti pieniä hopearahoja virtanaan pikariin, kunnes tämä, joka oli pienenlainen, tuli niistä puolilleen.

»Sinulla on suurempi syy, poikaseni», virkkoi mestari Pietari, »olla kiittollinen sekä omalle kaimapyhimyksellesi St. Qventin'ille että St. Julianille, kuin mitä taannoin näytit olevan. Minä kehoittaisin sinua niiden kumpaisenkin nimessä antamaan almuja. Pysy tässä ravintolassa, kunnes puheillesi tulee sukulaisesi Arpiposki, joka iltapuolella on vapaana vartijavuorostaan. Minä ilmoitan hänelle, että hän voi tavata sinut täällä, sillä minulla on asiaa linnaan.»

Qventin Durward'in kielellä pyöri muutamia sanoja, joilla hän olisi pyytännyt, ettei hänen uusi ystävänsä panisi pahaksi, vaikkei hän ottaisikaan vastaan tätä ylenmääräistä lahjaa. Mutta mestari Pietari, vetäen synkät kulmakarvansa ryppyyn ja ojentaen kumaraisen vartalonsa entistä suuremmaksi ja arvokkaammaksi, sanoi käskeväällä äänellä: »Ei vastausta, nuori mies, vaan tee mitä sinulle on käsketty.»

Näin sanoen hän läksi huoneesta, viitaten Qventin'ille, ettei hän saisi häntä seurata.

Nuori skotlantilainen jäi hämmästyneenä paikalleen eikä tietänyt mitä asiasta arvella. Ensimmäinen luonnollinen, joskaan ei juuri jaloin tunne saattoi hänet tirkistämään hopeapikariin, joka varmaankin enemmän kuin puolilleen oli täynnä hopearahoja, jommoisia Qventin'illä kenties ei ikänä ollut yht'aikaa ollut kuin korkeintaan parikymmentä hallussaan. Mutta salliko hänen arvonsa aatelismiehenä ottaa tuon rikkaan plebejin rahoja vastaan? – Se oli kiusallinen kysymys; sillä vaikka hänellä olikin nyt kelpo aamiaisen tallessaan, niin eipä siinä kuitenkaan ollut paljon säästövaraa, jos piti matkustaa takaisin Dijon'iin siinä tapauksessa että hän, pelkäämättä Burgundin herttuan vihaa, päätti pyrkiä hänen palvelukseensa, tai lähteä St. Qventin'iin Connetablen, St. Paul'in kreivin luoksi; sillä jommallekummalle näistä herroista, jollei Ranskan kuninkaalle, hän aikoi tarjoutua palvelukseen. Asiain tällä kannalla ollessa hänen oli ehkä viisainta seurata enonsa neuvoa; sillä välin hän pisti rahat samettiseen haukkataskuunsa ja kutsui ravintolaniisäntää antaaksensa hänelle hopeapikarin takaisin; samassa hän oli myös päättänyt kysellä isännältä muutamia tuota anteliasta ja käskeväistä kauppiasta koskevia seikkoja.

Isäntä ilmaantui heti ja oli puheliaampi kuin tähän asti, vaikkei hän antanutkaan paljon tietoja. Hän ei millään muotoa ottanut vastaan hopeapikaria. Se ei ollut hänen omansa, sanoi hän, vaan mestari Pietarin, joka oli sen vieraalleen lahjoittanut. Neljä omaa hopeahaarikkaa sanoi isäntä itselläänkin olevan, jotka hän oli saanut perinnöksi mummoltansa – olkoon hänen sielunsa autuas! – Mutta ne eivät olleet enemmän vieraan kädessä olevan kauniisti koristetun pikarin kaltaisia kuin nauris oli persikan sukua. Tämä oli noita kuuluisia Tours'in pikareita, Martti Dominiquen tekemiä, taideniekan, joka saattoi kilpailla Parisinkin rinnalla.

»Entäs sanokaahan kuka tuo mestari Pietari on», keskeytti hänet Durward, »joka antaa näin kalliita lahjoja tuntemattomille?»

»Kukako mestari Pietari on», sanoi ravintolaniisäntä, tiputellen näitä sanoja hitaasti suustaan, aivankuin tippoja tisleerauspannusta.

»Niin juuri», sanoi Durward kiireisellä ja käskävällä äänellä; »kuka on tuo mestari Pietari ja miksi hän tavaroitansa tällä tavalla sirottelee? Ja kuka on tuo teurastajan näköinen junkkari, jonka hän lähetti tänne edeltäpäin aamiaista tilaamaan?»

»Kas, hyvä herra, mitä mestari Pietariin tulee, niin olisi teidän pitänyt kysyä se häneltä itseltään; ja tuo toinen herra taasen, joka tilasi aamiaista, Jumala varjelkoon meitä lähemmästä tuttavuudesta hänen kanssaan!»

»Tässä kaikessa piilee jokin salaisuus», virkkoi nuori skotlantilainen.

»Mestari Pietari sanoi minulle olevansa kauppias.»

»Ja jos hän niin sanoi teille», vakuutti isäntä, »niin on hän varmaankin kauppias.»

»Mitä lajia tavaroita hän kaupittelee?»

»Oi, hänellä on paljonkin hyviä asioita», vastasi isäntä, »ja erittäinkin on hän perustanut tänne silkkitehtaita, joiden teokset voivat kilpailla niiden kallisten kankaitten kanssa, joita venetsialaiset tuovat Intiasta ja Kathaista. Taisittehan te nähdä noita silkkiäispuurivejä tänne tullessanne; ne ovat kaikki istutetut mestari Pietarin käskystä silkkimadon ravinnoksi.»

»Entäs tuo nuori neito, joka toi makeiset sisään, kuka hän on, hyvä ystävä?» kysyi vieras edelleen.

»Minun taloni vieraita, herra, hän majailee täällä holhoojansa kanssa, tätikö vai muu sukulainen hän lienee», vastasi isäntä.

»Annatteko te tavallisesti vieraanne palvella toinen toistaan?» kysyi Durward. »Sillä minä huomasin, ettei mestari Pietari tahtonut ottaa mitään teidän eikä myöskään teidän palvelijanne kädestä.»

»Rikkailta herroilla saa olla mielijohteitansa, sillä he maksavat niistä», sanoi isäntä; »eipä ole ensi kerta, jolloin mestari Pietari on saanut aatelismiehen tottelemaan sormensa viittausta.»

Nuori skotlantilainen suuttui hiukan tästä muistutuksesta; mutta, salaten närkeänsä, hän kysyi, voisiko hän saada tässä talossa huoneen yhdeksi päiväksi, kenties useammaksikin.

»Tietysti», vastasi ravintolan isäntä; »niin pitkäksi aikaa kuin vain mielenne tekee.»

»Ja saisinko luvan», jatkoi Durward, »käydä tervehtimässä naisväkeä, joiden kanssa tulen nyt asumaan saman katon alla?»

Isäntä ei sanonut sitä tietävänsä. »He eivät käy vieraisilla», sanoi hän, »eivätkä ota vieraita vastaan kotonaan.»

»Paitsi mestari Pietaria, vai kuinka?» virkkoi Durward.

»Minulla ei ole oikeutta mainita mitään poikkeuksia», vastasi isäntä lujasti, vaikka kunnioittavasti.

Qventin, jolla oli varsin suuret ajatukset omasta arvostaan, varsinkin siihen nähden miten vaikea hänen oli sitä ylläpitää, närkeä hiukan ravintolanisännän vastauksesta, mutta päätti turvautua keinoon, joka siihen aikaan oli kylläkin tavallinen. »Viekää naisille», käski hän, »pullollinen vernät-viiniä sekä minun terveiseni; ja sanokaa, että Qventin Durward, Glen-houlakin'in sukua, skotlantilainen aatelismies, joka majoilee tässä samassa talossa, pyytää lupaa saada persoonallisella käynnillä tulla osoittamaan heille kunnioitustansa.»

Sanansaattaja läksi, mutta palasi hetken kuluttua, tuoden perille kiitokset naisilta, jotka lähettivät tarjotun viinin takaisin ja ilmoittivat olevansa pahoillansa sen johdosta, etteivät he voineet vastaanottaa hänen vieraskäyntiään, koska he asuivat täällä ketään vieraita näkemättä.

Qventin puraisi huultansa ja joi pikarillisen vernät-viiniä, jonka ravintolanisäntä oli asettanut hänen eteensä. »Pyhä messu! onpa tämä eriskummallinen maa», sanoi hän itsekseen, »missä kauppiat ja käsityöläiset ovat yhtä kohteliaita ja anteliaita kuin aatelisherrat, mutta mitättömät matkustavaiset naiset, joilla on palatsinsa krouvissa, ylvästelevät aivankuin valepukuiset prinsessat! Mutta tahdonpa vielä kerran saada nähdä tuon tummaverisen neidon, vaikkapa kuinka kovalle ottaisi.» Ja tehtyään tämän päätöksen, hän pyysi päästä siihen kamariin, joka oli hänelle varattu.

Ravintolanisäntä saattoi hänet heti kiertäviä torniportaita myöten ylös ja sitten käytävään, johon koko joukko ovia avautui aivan kuin luostarissa kammioiden ovia; tämä yhdenmukaisuus ei suuresti ilahduttanut sankariamme, jolla oli sangen ikäviä muistoja nuorempana kokemastaan luostarielämästä. Isäntä seisautui käytävän perimäiseen päähän, valitsi avaimen suuresta vyöllä riippuvasta kimpusta, avasi oven ja vei vieraansa tornikamariin, joka tosin oli pieni, mutta siisti ja rauhallinen, ja jonka harvat huonekalut olivat niin hyvässä järjestyksessä, että se tavallaan näytti pieneltä palatsilta.

»Toivonpa että te viihdytte tässä huoneessa, hyvä herra», sanoi isäntä.

»Minun on velvollisuuteni koettaa olla mieliksi jokaiselle mestari Pietarin ystävälle.»

»Voi onnellista sukellustani!» huudahti Qventin hypähtäen lattialla niin pian kuin isäntä oli lähtenyt. »Eipä hyvä onni koskaan ole tullut paremmassa eikä kosteammassa muodossa! Hyvä onneni tulvahti kuin vedenpaisumus ylitseni.»

Näin puhuessaan hän lähestyi pientä ikkunaa, jonne, koska torni ulkoni rakennuksen päälinjasta, näkyi sangen sievä ja jotenkin avara, ravintolaan kuuluva puutarha, ja, sen takaa hauska puisto, jossa kasvoi samoja silkkiäispuita, jotka mestari Pietarin sanottiin istuttaneen silkkimatojen ravinnoksi. Jos taas käänsi silmänsä pois noista kaukaisemmista esineistä ja vilkaisi suoraan rakennuksen seinää pitkin, niin näki vastapäätä Qventin'in tornia toisenkin tornin siitä ikkunasta, jonka ääressä hän seisoi, ja saattoi nähdä toisen samanlaisen pienen ikkunan, samaten ulkonevassa rakennuksen osassa. Vaikeapa olisi Qventin'ia pariakymmentä vuotta vanhemman miehen sanoa, miksi juuri tuo paikka veti enemmän nuorukaisen huomiota puoleensa kuin sievä puutarha tai silkkiäispuut – sillä paha kyllä, silmät, jotka ovat maailmata nähneet neljäkymmentä tai ehkä vielä useampiakin vuosia, katselevat aivan kylmäkiskoisesti tuommoista pientä torninikkunaa, vaikka se olisikin raollaan päästääkseen raitista ilmaa sisään, ja uutimet puoleksi eteenvedetyt estääkseen päivänpaisteen tai kenties uteliaan silmän tunkeutumasta sisään – vaikkapa ikkunan pielessä riippuisi

harppukin, puoleksi kevyen vihriäisen silkkihunnun peitossa. Mutta Durward'in onnellisella iällä tällaiset *sivuseikat* – maalari niitä siten nimittäisi – voivat rakentaa satoja pilvilinnoja ja salaisia mielikuvitelmiä, joita muistellessa täysi-ikäinen mies huoahuen hymyilee ja hymyillen huoahuen.

Koska voimme arvata, että ystävämme Qventin halusi saada tietää hiukan enemmän kauniista naapuristaan, harpun ja hunnun omistajasta – koska voimme arvata, että hänen ainakin teki mielensä saada tietää, saattaisiko hän olla sama, jonka hän oli nähnyt nöyrästi palvelevan mestari Pietaria, niin on tietysti helppo käsittää, ettei hän asettunut ällistelevin kasvoin ja koko vartaloineen oman ikkunansa eteen. Durward tiesi paremmin miten lintuja on pyydetävä; hän piiloutui taitavasti ikkunansa pielen taakse ja tirkisti vain hiukan sen edessä olevan rautaristikon läpi, ja siksi hänelle suotiinkin ilo saada nähdä valkoisen, pehmoisen, kauniin käden ottavan soittimen naulastaan, ja pian sen jälkeen hänen korviansakin saivat osansa siitä palkinnosta, jonka hän sukkelalla käytöksellään oli ansainnut.

Toisessa pienessä tornissa asuva neito, hunnun ja harpun omistaja, lauloi juuri semmoista laulua, jommoisten me kuvittelemme valuneen korkeasukuisten aatelisnaisten huulilta, kun ritari ja trubaduurit rakkaudesta sulaen heitä kuuntelevat. Sanoissa ei ollut siksi paljon tunteellisuutta, sukkeluutta tai mielikuvituksen voimaa, että ne olisivat saattaneet säveleen kokonaan varjoon, eikä sävelkään ollut niin taiteellinen, että se olisi hävittänyt kokonaan sanojen vaikutuksen. Molemmat kuuluivat yhteen, ja jos sanoja olisi lausuttu ilman säveltä, tai säveltä laulettu ilman sanoja, niin ei kumpaistakaan olisi maksanut vaivaa kuulla. Tuskin on siis oikeuden ja kohtuuden mukaista panna paperille näitä säkeitä, jotka eivät ole aiotut luettaviksi eivätkä lausuttaviksi, vaan ainoastaan laulettaviksi. Mutta tällaiset muinaisajan runoutta sisältävät paperiliuskat ovat aina minua erikoisesti miellyttäneet; ja vaikka sävel ikipäiviksi onkin mennyt kadoksiin, niin panen kuitenkin oman arvoni sekä soittavan neidon aistin alttiiksi, ja merkitsen tähän nämä säkeet, niin epätaiteelliset kuin ne ovatkin.

Oi kreivi Guy, jo hetk' on läsnä, ei päiväkulua enää näy, orangikukka tuoksuu tässä, mereltä tuulen henki käy; jo leivon, päivän lavertajan, ään' öiseen lepoon hiljentyi. Kaikk' kukat, linnut tietää ajan – vaan missä viipyy kreivi Guy?

Pimeessä paimentyttö salaa kultansa luoksi hiipivi; edessä linnan lemmenvalaa ritari lauluin vannovi. Tuikkeessa tähtein lempi koitti, sen tähti kirkas ilmestyi; se halvat, ylhäisetkin voitti – mut missä viipyy kreivi Guy?

Missä arvossa lukija pitäneekin tätä yksinkertaista laulua, syvän vaikutuksen se sittenkin teki Qventin'iin, sellaisena kuin hän sen kuuli, kauniin sävelen säestämänä ja laulettuna suloisella, sulavalla äänellä, sävelen sekaantuessa puutarhasta tuoksua tuoviin vienoihin tuulenhengähdyksiin, ja samalla nähdessään laulajan kasvot vain puoleksi ja hämärästi, niin että kaikki oli salaisen lumouksen vaippaan kiedottuna.

Laulun loputtua kuuntelija ei voinut olla astumatta rohkeammin esille, koettaen siten ajattelemattomuudessaan saada nähdä enemmän kuin tähän asti. Samassa soitto lakkasi – ikkuna sulkeutui, ja paksu alas laskettu uudin katkaisi kaikki enemmät tutkistelut toisessa tornissa olevan naapurin puolelta.

Durward sekä närkästyi että hämmästyi hätäisyytensä seurauksista, mutta lohdutti itseään sillä toivolla, että soittava neito ei helposti saattaisi olla käyttämättä harppuaan, jonka soittamiseen hän näkyi olevan hyvin harjaantunut, eikä myöskään voisi olla niin armoton, että hän kieltäisi itseltään raikkaan ilman ja avonaisen ikkunan nautinnon vain sen typerän syyn nojalla, ettei hän tahtonut suoda kenenkään muun korvan kuultaviksi suloisia säveliään. Sekaantuipa kenties näihin lohduttaviin mietteihin hiukkasan itserakkauttakin. Jos, niinkuin hän oletti, toisessa tornissa asui kaunis, mustapalmikoinen neitonen, ei hän voinut olla tietämättä, että vastapäätä asui pulska, nuori, iloisennäköinen, vaeltava onnenetsijä; ja romaaneista, noista viisaista neuvonantajista, oli Durward

oppinut, että neitokset, vaikka he ovatkin hiukan arkoja, sittenkin kernaasti haluavat udella naapuriensa asioita.

Qventin'in ollessa vielä näissä viisaissa mietteissään jonkunlainen ravintolanpalvelija tai kamaripalvelija toi hänelle sen tiedon, että eräs herra pyysi häntä alas puheilleen.

V SOTURI

Halukas riitaan, arka arvostaan, tavottain mainetta tuot' ilmakuplaa,
kanuunain suusta.

Miten haluatte.

Herra, joka odotti Qventin Durward'ia samassa huoneessa, jossa äsken aamiaista syötiin, oli niitä miehiä, joista Ludvig XI jo paljoa aikaisemmin oli sanonut, että Ranskan kohtalo oli heidän käsissään, koska kuninkaan henki oli välittömästi uskottu heidän vartioitavakseen ja varjeltavakseen.

Kaarle VI oli perustanut tämän kuuluisan komppanian, skotlantilaisen jousimiesjoukon – siksi heitä nimitettiin – ja sen perustamiseen olikin enemmän syytä kuin muulloin, jolloin kruunun suojelijoiksi otetaan muukalaisia palkkasotureja. Eripuraisuuksien vuoksi, jotka olivat riistäneet enemmän kuin puolet Ranskanmaata hänen vallastansa sekä hänen puoltaan pitävien aatelisherrojen häilyvän ja horjuvan uskollisuuden tähden ei olisi ollut viisasta eikä täysin turvallisakaan uskoa hänen henkeensä heidän suojelukseensa. Skotlantilaiset olivat englantilaisten perivihollisia ja Ranskan ikivanhoja sekä, siltä ainakin näytti, luonnollisia liittolaisia. He olivat köyhiä, urhoollisia, uskollisia – heidän rivinsä täytteeksi voitiin aina saada miehiä heidän kotimaastaan, sillä ei mistään muualta Euroopasta virrannut silloin niin paljon eikä niin urhoollisia sotilaita. Heidän korkea sukuarvonsa, josta he ylpeilivät, teki heidät muita sotureita sopivammiksi olemaan kruununpään hallitsijan läheisessä seurassa, ja heidän joukkonsa verrattain vähäinen miesluku esti heitä nostamasta kapinaa tai pyrkimästä valtiaiksi siellä, missä heidän tuli olla käskyläisinä.

Ranskan kuninkaat koettivat viisaasti kyllä kiinnittää itseensä tämän valitun muukalaisparven, siten, että he soivat heille kunniakkaita etuoikeuksia sekä runsaan palkan, joskin useimmat skotlantilaisista soturin tavallisella tuhlaavaisuudella kuluttivat varansa korkean sukuarvonsa ylläpitämiseksi. Jokainen heistä oli paikkansa ja arvonsa suhteen korkean herran vertainen, ja heidän läheinen suhteensa kuninkaaseen kohotti heidän arvoaan sekä Ranskan kansan että heidän omissa silmissään. Heillä oli komeat vaatteet, aseet sekä hevoset; jokaisella oli myös oikeus pitää palveluksessaan knaappi, tallirenki, hovipoika sekä kaksi peitsimiestä, joista viimeksimainituista toista nimitettiin nimellä coutelier (puukkoniekka) sen suuren puukon johdosta, jolla hänen tuli lopettaa ne, jotka hänen herransa oli kahakassa kaatanut. Näin suurilukuisen miesjoukon päällikkönä sekä varustettuna vastaavilla varoilla oli skotlantilaisen henkivartijakunnan jousimies sangen suuri ja mahtava herra; ja koska vapaihin paikkoihin pääsivät tavallisesti ne, jotka knaappeina tai hovipoikina olivat harjaantuneet tähän virkaan, niin paraatkin skotlantilaiset suvut lähettivät usein nuorempia poikiaan tänne knaapeiksi tai hovipojiksi jonkun ystävän tai sukulaisen palvelukseen, kunnes heille ilmaantui tilaisuus päästä korkeampaan arvoon.

Puukkoniekka sekä toinen peitsimies, jotka eivät olleet aatelissukua eivätkä voineet kohota korkeammalle, valittiin halvempisäätyisistä miehistä; mutta koska heidänkin palkkansa sekä muut edut olivat runsaita, oli jousimiesten helppo valita kuljeksivista kansalaisistaan vahvimmat ja uljaimmat palvelukseensa.

Ludvig Lesly eli Le Balafre – sillä nimellä häntä useimmiten mainitaan, koska hän oli sillä yleisimmin tuttu Ranskassa – oli seitsemättä jalkaa pitkä ja vahva vartaloltaan, mutta kasvoiltaan ruma, sitäkin enemmän, kun leveä, hirvittävä arpi, joka alkoi otsasta ja viisti oikeanpuolisen silmän sivuitse, oli paljastanut hänen poskiluunsa ulettuen korvalehteen saakka syvänä juovana, joka toisinaan oli tulipunainen, toisinaan purppuranpunainen, toisinaan taas sininen tai mustallekin vivahtava. Kussakin eri tapauksessa se oli inhoittavan näköinen, sillä se ei soveltunut kasvojen muuhun väriin, olivatpa ne missä tilassa hyvänsä, liikutetut tai rauhalliset, kiihkeän tunteen tulistamat tai tuulen ja ahavan ruskettamat.

Hänen pukunsa sekä aseensa olivat komeat. Päässä oli skotlantilaislakki, jossa liehui sulkatupsu ja soljen paikalla loisti pelkämästä hopeasta tehty Neitsyt Maarian kuva. Tällaiset soljet olivat skotlantilaiset henkivartijat saaneet siitä syystä, että kuningas, taikauskoisen jumalisuutensa puuskassa, oli vihittänyt henkivartijoittensa miekat Pyhän Neitsyen palvelukseen, ja sanotaanpa hänen silloin menneen niinkin pitkälle, että hän oli antanut Pyhälle Neitsyelle valtakirjan henkivartijain ylipäällikön virkaan. Jousimiehen kaulus, käsivarsihaarniska sekä kintaat olivat hienointa terästä, johon oli syövytetty hopeakoristeita, ja hänen teräspaitansa oli yhtä kirkas ja kiiltävä kuin härmäverkko, johon talvinen aamu kietoo sananjalat ja kanervat. Tämän päällä hänellä oli kalliista sinisestä sametista tehty irtonainen takki, joka oli avoin molemmilta sivuilta niinkuin airuen kauhtana, ja jonka suuri hopealangoilla koristettu Pyhän Anteruksen risti jakoi kahtia sekä rinnasta että selästä. Säärissä ja jaloissa oli terässäärystimet sekä teräskengät. Leveä, vahva väkipuukko (*Jumalan armo* nimeltänsä) riippui hänen oikealla kupeellaan – vasemmalla olkapäällä kaksin käsin käytettävän miekan kalliisti koristettu kannin; mutta mukavuuden vuoksi hän kannatti nyt kädellään tätä suunnattoman raskasta asetta, jota vailla viran säännöt kielsivät häntä käymästä.

Qventin Durward, vaikka hän, niinkuin muutkin skotlantilaiset nuoret siihen aikaan, oli aikaisin oppinut aseita ja sotaa näkemään, ei mielestään ollut koskaan nähnyt sotaisammalta näyttävää eikä täydellisemmin varustettua ja jalompaa soturia kuin sitä, joka nyt tervehti häntä, ilmoittaen olevansa hänen enonsa, *Arpiposki Ludvig* eli *Le Balafré*. Nuori skotlantilainen ei voinut kuitenkaan olla hiukan kammostumatta sukulaisensa hirvittävää ulkomuotoa, kun tämä karkeilla viiksillään sivalsi sisarenpoikansa kumpaakin poskea, toivottaen hänet tervetulleeksi Ranskaan ja samaan hengenvetoon tiedustellen mitä Skotlantiin kuului.

»Eipä paljon hyvää, eno hyvä», vastasi nuori Durward; »mutta olipa hauska, että kohta minut tunsitte.»

»Sinut olisin tuntenut, poikaseni, vaikkapa Bordeaux'n soillakin, jos olisin tavannut sinut siellä kuin kurjen astelemassa puujaloilla. Mutta käy istumaan – käy istumaan – jos on surullisia kuulumisia, niin pitää saada viiniä, joka auttaa meitä niitä kantamaan. Ukko Tuopinpinnistäjä, hoi! isäntä hyvä, tuopas meille parasta laatua, ja heti paikalla.»

Skotlantilais-ranskalainen murre oli yhtä tuttu kaikissa krouveissa Plessis'n ympärillä kuin sveitsiläisten ranska Parisin nykyisissä kapakoissa; ja kiireesti – oikeinpa kovalla kiireellä, käsky kuultiin ja täytettiin.

Sampanjapullo seiso i heidän edessään, josta eno otti aika kulauksen, mutta sisarenpoika vain pienen pisaran kiitollisuuden osoitukseksi sukulaisensa kohteliaan tarjoumuksen johdosta, puolustaen itseään sillä, että hän jo aamulla oli juonut viiniä.

»Se olisi ollut saakelin kelpo puolustus sisaresi suussa, poika kultaseni», virkkoi *Le Balafré*, »mutta et sinä saa kammoksua viinipulloa, jos sinusta pitää tulla partasuu ja soturi. Mutta annas kuulla – annas kuulla – aukaise skotlantilainen postilaukkusi – kerro minulle mitä *Glen-houlakin*'iin kuuluu. – Kuinka minun sisareni voi?»

»Hän on kuollut, eno hyvä», vastasi Qventin surullisesti.

»Kuollut!» lausui eno äänellä, joka ilmaisi pikemmin kummastusta kuin surua. »Kah, olihan hän viittä vuotta nuorempi minua, enkä minä ole koskaan voinut paremmin kuin nykyään. Kuollut. Sehän on ihan mahdotonta! Minulla ei ole ollut edes päänkivistystäkään, paitsi silloin kun kaksi, kolme joutopäivää peräkkäin olen mässäillyt iloisen tieteen oppipoikien kanssa – ja sisar-parkani on kuollut! – Entäs sinun isäsi, poika kultaseni, onko hän mennyt uusiin naimisiin?»

Ennenkuin nuorukainen kerkesi edes vastata, oli eno jo lukenut vastauksen kummastuneesta katseesta, jolla Qventin otti vastaan tuon kysymyksen, ja hän lisäsi: »Mitä! Vai eikö? – Olisinpa vannonut, ettei Allan Durward saattaisi tulla toimeen ilman vaimoa. Hän halusi pitää taloutensa hyvässä järjestyksessä – mielellään hän myös aina katseli sievää naista, ja oli sitä paitsi hiukan ankara tavoiltansa – kaikkea tätä avioelämä hänelle tarjosi. Minä, näet, en liiaksi välitä kaikista noista eduista;

minä voin, ajattelematta avioliiton sakramenttia, vilkaista sievän tyttösen puoleen – enpä taitaisi olla kyllin pyhä aviomieheksi.»

»Voi! hyvä eno, minun äitini jäi itse leskeksi noin vuosi sitten, kun Ogilviet valloittivat Glen-houlakin'in linnan. Isäni, molemmat setäni, molemmat vanhemmat veljeni, seitsemän muuta sukulaistani, harpunsoittaja, vouti ynnä vielä kuusi muuta meidän väestämme kaatuivat linnaa puolustaessaan; Glen-houlakin'ista ei ole ainoatakaan savuavaa pesää eikä pystykiveä enää jäljellä.»

»Pyhä Anteruksen risti!» sanoi Le Balafre; »sitäpä sopii sanoa aika verilöylyksi! Niin, nuo Ogilviet eivät olleet koskaan muuta kuin häijyjä naapureita Glen-houlakin'ille – paha onni se oli – mutta sellaista sodassa sattuu – sellaista sodassa sattuu. – Milloinka tämä onnettomuus tapahtui, poikaseni?» Näin sanoen hän otti syvän kulauksen viiniä ja pudisti päätänsä suurella juhllaisuudella, kun sisarenpoika vastasi, että hänen sukunsa oli tullut hävitetyksi viime pyhän Juudan päivänä.

»Katsopas vain», virkkoi soturi; »sanoinhan minä, että se oli sattuma – juuri samana päivänä minä parinkymmenen kumppanin kera väkiryssäällä valloitin Roche-noir'in linnan Amaury Brade-Fer'iltä, vapaakomppanian päälliköltä, josta varmaankin olet kuullut. Minä tapoin hänet hänen omalla kynnyksellensä ja sain niin paljon kultaa saaliiksi, että siitä tuli nämä kauniit vitjat, jotka aikoinaan olivat kahta vertaa pitemmät kuin nyt – ja siitä muistuu mieleeni, että osa siitä olisi käytettävä pyhään asiaan. – Antti, hoi – Antti!»

Antti, hänen peitsimiehensä, astui sisään, jokseenkin samanlaisiin vaatteisiin puettuna kuin itse jousimieskin, paitsi ettei hänellä ollut mitään rautasuojuksia käsivarsissa eikä säärissä, ja että rintahaarniska oli kömpelämpää tekoa; hänen lakissaan ei ollut myöskään sulkatupsua, ja hänen päällystakkinsa oli tavallista sarkaa eikä kallista samettia. Riisuttuaan kultavitjat kaulastaan Le Balafre vahvoilla, lujilla hampaillaan taittoi noin nelituumaisen pätkän toisesta päästä ja virkkoi palvelijalleen: »Kas tässä, Antti, vie tämä kummilleni, iloiselle isä Bonifaciukselle, St. Martin luostarin munkille – sano hänelle paljon terveisiä minulta, ja tunnus-sanana voit mainita, ettei hän saanut »Jumalan haltuun» suustansa, kun me viimeksi lausuimme jäähyväiset sydänyön aikana. Sano kummille, että minun lankoni ja sisareni sekä vielä useat muut sukulaiseni ovat kaikki kuolleet ja kadonneet, ja että pyytäisin häntä lukemaan messuja heidän sielujensa puolesta niin pitkältä kuin näiden vittojen hinnasta kannattaa; sekä sitten vielä jatkamaan velaksi sen verran kuin tarve vaatisi, jotta he pääsisivät kiirastulesta vapaiksi. Ja kuules; koska he olivat hurskaita ihmisiä, ilman mitään vääräuskoisuutta, niin saattaisi olla, että he jo olisivat pääsemäisillään tuosta pälkähästä ja ettei tarvittaisi kuin hiukkasen lisää heidän vapauttamisekseen paholaisen hevostavon alta; siinä tapauksessa, näet, pyytäisin häntä ylijääneen kullan edestä lukemaan kirouksia Angus-shiren Ogilvien suvulle, käyttäen niitä kirkon hallussa olevia keinoja, jotka heihin parhaiten pystyvät. Ymmärsitkö oikein, Antti?»

Puukkoniekka nyökäytti päätään.

»Mutta kavahta, ettei yksikään näistä renkaista eksy krouviin, ennenkuin ne ovat olleet munkin hyppysissä; sillä, jos niin tapahtuu, saat maistaa minun satulavyötäni ja jalustinhihnaani kunnes selkäsi on yhtä nahaton kuin Pyhän Pärttylin. – Mutta seis, näenpä että olet iskenyt silmäsi tähän viinipulloon etkä saa lähteä sitä maistamatta.»

Näin sanoen hän täytti pikarin kukkuroilleen, ja kun puukkoniekka oli sen tyhjentänyt, läksi hän herransa asialle.

»Ja nyt, poikaseni, annapas kuulla, miten sinun kävi tuossa surkeassa tilaisuudessa?»

»Taistelinhan minäkin vanhempien ja vahvempien rinnalla, kunnes olimme kaatuneet joka mies», virkkoi Durward, »ja minuunkin sattui syvä haava.»

»Eipä se sentään voinut olla pahempi sivallus kuin mikä minun osakseni tuli kymmenen vuotta sitten», sanoi Le Balafre. – »Katsopas nyt tätä vain, poikaseni», jatkoi hän sormellaan pyyhkäisten kasvoihinsa piirrettyä tummanpunaista juovaa; »eipä Ogilvien miekka ole saattanut koskaan kyntää tämän syvempää vako.»

»Syvätpä nekin vaot kuitenkin olivat», vastasi Qventin surullisesti. »Mutta kyllästyiväthän he toki viimein ja antoivat äitini pyynnöstä minulle armon, kun havaittiin, että minuun vielä hengen kipinä oli jäänyt. Mutta kun he sallivat Aberbrothik'in oppineen munkin, joka tuona kovan onnen hetkenä sattui olemaan meillä vieraana ja melkein itsekin oli kahakassa saada surmansa, sitoa minun haavani ja viimein viedä minut turvalliseen paikkaan, niin tapahtui se vain sen jälkeen, kun sekä äitini että munkki olivat luvanneet, että minusta oli luostariveli tehtävä.»

»Luostariveli!» huudahti eno. – »Pyhä Anterus! kas semmoista ei toki minulle ole koskaan sattunut. Ei ole kellekään, aina siitä saakka kun olin pahainen piimäsuu, unissaankaan sattunut mieleen tehdä minusta munkkia. Ja kuitenkin se kummeksuttaa minua, kun asiaa oikein ajattelen; sillä totta puhuen, ottamatta lukuun lukemista ja kirjoittamista, joihin ei järkeni koskaan tahtonut pystyä, virren veisaamista, jota en koskaan ole kärsinyt, pukua, joka on kuin kerjäläishupsun – Pyhä Neitsyt antakoon minulle anteeksi! (hän teki nyt ristimerkin) – ja paastoomista, jota ruokahaluni ei salli, olisi minusta hiuskarvalleen tullut yhtä kelpo munkki kuin minun pikku kummistani St. Martin luostarissa. Mutta mikä lieneekin ollut syynä, eipä kukaan koskaan ole kehoittanut minua siihen ammattiin. – Vai niin, vai niin, poikaseni, vai piti sinusta tehtävän munkki – miksi hyväksi, sanopas vain se?»

»Jotta minun isäni suku loppuisi joko hautaan tai luostariin», vastasi Qventin syvästi liikuttettuna.

»Jopa huomaa», vastasi eno, »jopa ymmärrän. Aika viekkaita veitikoita – aika viekkaita! Mutta saattoivatpa hekin tulla peijatuiksi. Sillä, näet, poikaseni, muistanpa minä itsekin kaniikki Robersart'in, joka oli vannonut luostarivalat, mutta karkasi luostaristaan ja tuli vapaakomppanian kapteeniksi. Hänellä oli jalkavaimo, sievin tyttönen, minkä ikänä olen nähnyt, ja kolme kaunista lasta. – Ei ole luottamista munkkeihin, poikaseni – ei ole luottamista ollenkaan – heistä voi tulla satureita ja lasten isiä ennenkuin kerkiää ajatellakaan. – Mutta jatkapa kertomustasi.»

»Minulla ei ole paljoa enää kerrottavana», sanoi Durward, »paitsi että, koska äiti parkani tavallansa oli puolestani mennyt takaukseen, minun täytyi, kun täytyikin, pukea noviisin puku ylleni, ja minä noudatin luostarisääntöjä, vieläpä opin lukemaan sekä kirjoittamaan.»

»Lukemaan sekä kirjoittamaan!» huudahti Le Balafre; hän oli niitä ihmisiä, jotka pitävät ylikuonnollisena kaikkea oppia, mikä sattuu menemään heidän oman oppinsa rajojen yli. »Lukemaan, sanotko niin, ja kirjoittamaan! Enpä sitä voi uskoa – ei yksikään Durward, minun tietääkseni, ole koskaan osannut nimeänsäkään kirjoittaa, eikä ainoakaan Lesly myöskään. Yhden puolesta voin minä kumminkin mennä takuuseen – minä en osaa paremmin kirjoittaa kuin lentääkään. Entäs, Pyhä Ludvig auttakoon, millä keinoin he saivat sinut sen oppimaan?»

»Olihan se vaikeata ensialussa», sanoi Durward, »mutta kävi helpommaksi harjoittellessa; minä olin vielä heikko haavojeni ja verenhukan jälkeen sekä halukas olemaan pelastajalleni, isä Pietarille, mieliksi, ja niin minä sitä helpommin pysyin työssäni kiinni. Mutta useampia kuukausia kiduttuaan minun äiti-kultani kuoli, ja kun nyt jälleen olin täysissä voimissani, ilmoitin hyväntekijälleni, joka oli luostarin ala-abotti, miten vastahakoinen olin tekemään luostarivalaa. Me sovimme keskenämme, että, koska minulla ei ollut halua jäädä luostariin, minut lähetettäisiin ulos maailmalle onneani hakemaan, ja jotta Ogilvien viha ei kohtaisi ala-abotia, olin minä karkaavinani luostarista, ja karkoittaakseni kaikki epäilykset, vein abotin jahtihaukankin mukani. Mutta minä sain laillisen lähtöluvan, niinkuin itse abotin kirjeestä ja sinetistä saatte nähdä.»

»Se oli oikein, sepä oli hyvä», sanoi eno. »Meidän kuningas välittää vähät siitä, vaikka olisit jonkun varkaudenkin tehnyt, mutta hän kammoksuu kaikkea, mikä vivahtaa luostarin pyhyden rikkomiseen. Mutta eipä sinulla, sen takaan, tainnut olla kovinkaan lihava kukkaro, millä kulunkejasi maksaa?»

»Ainoastaan muutamia hopea-äyreyä», sanoi nuorukainen; »sillä teille, hyvä eno, minun täytyy puhua suuni puhtaaksi.»

»Voi!» sanoi Le Balafre, »sepä kova onni. Enpä minäkään ole niitä, joille palkasta suuria säästyy, sillä näinä vaarallisina aikoina ei ole hyvä kuljettaa tavaroita mukanaan; mutta onhan minulla aina – ja sitä esimerkkiä minä neuvoisin sinuakin noudattamaan – jotkut kultavitjat, rannerengas tai kaularengas, joita käytän koristeena ja joista hädän tullessa voin irroittaa jonkun liian renkaan tai kaksikin; tai myöskin voin myödä jonkun kalliin kiven hetken tarpeen täyttämiseksi. – Mutta varmaan kysynet, hyvä sisarenpoikaseni, mistä minä tällaiset lelut olen saanut?» Näin sanoen hän mielihyvällä ja ylpeydellä heilutti vitjojansa. »Eipä ne kasvakaan joka nurmella niinkuin narsissit, joista lapset punovat itselleen ritarin kaulavitjoja. Entäs sitten! Sinäkin voit saada semmoisia samasta paikasta, mistä minäkin, hyvän Ranskan kuninkaan palveluksessa, jossa aina on rikkautta tarjona, kunhan vain miehillä on rohkeutta sitä pyytää, pannen hiukan henkensäkin alttiiksi.»

»Olen kuullut», virkkoi Qventin, välttäen päätöstä, johon hän ei vielä mielestään pystynyt, »että Burgund'in herttua pitää paljon komeampaa hovia kuin Ranskan kuningas ja että hänen lippunsa alla voi saavuttaa paljon enemmän kunniaa; että siellä osataan antaa kelpo sivalluksia ja suorittaa kelpo sankaritekoja, jota vastoin Kaikkein Kristillisin Kuningas⁴, niin sanotaan, voittaa voittonsa lähettiläittänsä kielen välityksellä!»

»Puhutpa niinkuin hupsu poikanulikka, poikaseni», vastasi Le Balafre; »vaikka, kun oikein muistelen, yhtä hupsu olin minäkin tänne tullessani: En voinut koskaan kuvitella mielessäni kuningasta muuksi kuin istuvana korkean teltan alla, pitoja pitäen ylhäisten vasalliensa ja paladiniensa seurassa ja syöden blanc-manger'ta suuri kultakruunu päässään, tai kahakkaan ryntäävänä sotajoukkonsa etupäässä niinkuin Kaarle Suuresta kerrotaan muinaisissa lauluissa tai Robert Brucesta ja William Wallacesta meidän tosikertomuksissamme, semmoisissa kuin Barbour'in ja Menestrel'in. Mutta annas kun kuiskaan korvaasi, poika, – tuo kaikki ei merkitse sen enempää kuin kuutamovoeden pinnalla. Valtioviisaudesta – valtioviisaudesta kaikki riippuu. Mutta mikäs on valtioviisautta, saatat sanoa? Se on se taito, jonka meidän Ranskan kuningas on keksinyt, se että taistellaan toisten miesten miekoilla ja palkataan sotureita toisten miesten varoilla. Ah, hän on kaikkein viisain kuningas, joka kuunapäivänä on purppuran päällensä pukeutunut – vaikka, eihän hän sitäkään juuri usein pue päälleen – usein hän kävelee koruttomammassa vaatteissa kuin mitä minä kehtaisin.»

»Mutta ettehän te kumoakaan minun muistutustani, hyvä eno», sanoi nuori Durward. »Minä tahtoisin palvella, koska minun nyt kerran täytyy palvella vieraassa maassa, semmoisessa paikassa, missä urhoteolla, jos onneni sallisi minun senkaltaista tehdä, voisin saada kuuluisan nimen.»

»Kyllähän minä mielesi käsitan, poikaseni», vastasi kuninkaan henkivartija, »kyllä käsitan aivan hyvin; mutta sinun päätöksesi näissä asioissa on keskenkypsytön. Burgundin herttua on tuittupäinen, ajattelematon, pölkypäinen, rautakylkinen yltiö. Hän ryntää tappeluun aatelisherrojensa ja omien ritariensa, Artois'n sekä Hennegaun vasallien, etupäässä. Luuletko, jos sinä olisit siellä, tai jos minä itse olisin siellä, että me voisimme päästä huomattavampaan asemaan kuin herttua ja kaikki hänen omat uljaat herransa? Jos emme pysyisi heidän rinnallaan, niin meidät voitaisiin antaa yliprovossin käsiin, rangaistavaksi liiasta hitaisuudesta. Jos me taas pysyisimme heidän rinnallaan, silloin kaikki olisi hyvin, ja arveltaisiin, että me olemme ansainneet palkkamme. Mutta annas olla, jos joutuisin keihään varren verran muita edelle, mikä on vaikea ja vaarallinen asia mokomassa kahakassa, missä kaikki parastansa koettavat – kas, silloin herttua, nähtyään kelpo sivalluksen, virkkaisi flanderinkielellänsä: »Haa! Gut getroffen! (oikein osattu!) Sepä oli kelpo peitsimies – oiva skotlantilainen – antakaa hänelle yksi kolikko, jotta hän saisi ottaa naukun terveydeksemme.» Mutta ei arvopaikkoja, maatiloja eikä rikkauksia tule muukalaisen osaksi tämmöisessä palveluksessa – ne kaikki menevät maan omille lapsille.»

»Ja kellekäs, Herran nimeen, niiden sitten tulisi mennä, eno hyvä?» kysyi Durward.

⁴ Ranskan kuninkaan arvonimi.

»Niille, jotka maan omia lapsia suojelevat», sanoi Le Balafre, ojentaen itsensä koko jättiläispiteuteensa. »Näin lausuu Ludvig kuningas: – Kuules, kunnan ranskalainen talonpoika – rehti Jacques Bonhomme – pysy sinä työkalujesi, auras ja karhisi, sirppisi ja kuokkasi ääressä – uljas skotlantilainen on taisteleva sinun puolestasi, eikä sinulla ole mitään muuta vaivaa kuin että maksat hänelle palkan. – Ja sinä myös, minun korkeasukuinen herttuani, ylhäinen kreivini, mahtava markiisini, hillitkää tulista urhouttanne, kunnes sitä vaaditaan; sillä helposti se äksyyntyy aisoissaan ja loukkaa herraansa. Täällä ovat minun vakinaiset sotajoukkoni – täällä ranskalainen kaartini – täällä varsinkin skotlantilaiset jousimieheni ja kelpo Arpiposki Ludvigini, jotka taistelevat yhtähyvin kuin te, vieläpä paremminkin, sillä teidän järjestyvätön urhoutenne isänne aikana tuotti Crécyn ja Azincour'in tappiot. – No, etkö nyt jo huomaa, kummassako valtakunnassa onnea etsivä ritari on korkeammassa arvossa ja pääsee suurempaan kunniaan?»

»Luulenpa käsittäväni teidän mielenne, eno hyvä», vastasi Durward; »mutta minun mielestäni kunniaa ei voida saavuttaa siellä, missä ei ole vaaraa. – Epäilemättäkin – älkää pahaksi panko – te vietätte huokeata, melkeinpä laiskurin elämää, vuoroin vahtiessanne vanhaa herraa, jolle ei kukaan tahdokaan mitään pahaa, ja istua nuhjustellessanne kesäiset päivät ja talviset yöt noilla valleilla, suljettuina rautahäkkeihin, ettette karkaisi pois paikaltanne – eno, eno, aivanhan te olette kuin orrellaan istuvia jahtihaukkoja, joita ei koskaan päästetä lentoon!»

»Kas – Pyhä Martti toursilainen auttakoon! – onpas tuossa pojassa tulta! Onpa hänessä oikea Lesly-suvun kipinä – onpa hän jokseenkin samankaltainen kuin minä, vaikka vielä hiukan hurjapäisempi. – Mutta kuulepas nyt, poikaseni – eläköön Ranskan kuningas! – harva se päivä, jolloin hänen soturinsa eivät jollakin tavalla voisi ansaita itselleen rahaa ja kunniaa. Älä luulekaan, että uljaimmat ja vaarallisimmat teot suoritetaan päivän valossa. Voinpa kertoa sinulle muutamista semmoisista, linnojen rynnäkö- valloituksista, suurten herrojen vangitsemisista ynnä muista, joissa eräs mies, jonka nimeä en huoli mainita, on ollut pahemmissa vaaroissa ja hankkinut itselleen suurempia palkintoja kuin ikänä joku hurjapää tuittupäisen Burgund'in Kaarlen sotajoukossa. Ja jos kuningas armoissaan kernaammin pysyttelee syrjässä ja sotarinnan takana, sill'aikaa kun tämmöisiä tekoja tehdään, niin on hänellä sitä joutilaampi mieli ihmettelemään ja sitä avonaisempi käsi palkitsemaan meitä uskalikkoja, joiden vaarat ja sankarityöt hän kenties täten käsittää vielä paremmin kuin jos hän omassa persoonassaan ottaisi niihin osaa. Ohoh, hän on älykäs ja perin viisas kuningas!»

Nuori Durward oli vähän aikaa vaiti ja virkkoi sitten matalammalla äänellä, mutta kuitenkin painokkaasti: »Hyvä isä Pietari opetti usein minulle, että monet teot saattavat olla vaaranalaisia, joskin niistä voi niittää sängen vähän kunniaa. Tuskinpa minun tarvinnee sanoa teille, hyvä eno, että tietysti toivon noiden salaisten retkien olevan täysin kunniallisia.»

»Keneksi ja miksi minua luulet, poikaseni?» virkkoi Le Balafre jokseenkin ankarasti. »Tosin minua ei ole luostarissa kasvatettu, eikä opetettu lukemaan ja kirjoittamaan. Mutta olenpa toki sinun äitisi veli, rehellinen Lesly. Luuletko sinä, että minä kehoittaisin sinua johonkin epäkunnialliseen? Saattaisipa Ranskan paraskin ritari, itse Du Guesclin, jos hän nousisi taas kuolleista, ylpeydellä lukea minun tekoni omien tekojensa joukkoon.»

»En epäile teidän vakuutuksianne, hyvä eno», sanoi nuorukainen; »olettehan te ainoa neuvonantaja, jonka kova onni minulle on jättänyt. Mutta onko totta, mitä huhu kertoo, että tämä kuningas viettää kuivanlaista hovielämää täällä Plessis-linnassaan? Ei mitään aatelismiesten ja hoviherrojen seuroja, ei ainoatakaan suurta vasallia hänellä kumppaninaan, ei yhtään kruunun korkeaäkäskynhaltijaa. Vain hiljaisia huvituksia, joihin ainoastaan passarit ja palvelijat ottavat osaa; salaisia neuvotteluita, joihin vain halpasukuisia, halpamaineisia miehiä kutsutaan; korkea-arvoiset ja suurisukuiset hylätään, ja kuninkaalliseen suosioon korotetaan syntyperältään kaikkein halvimpia miehiä – kaikki tuo ei näytä olevan niinkuin pitäisi, ei niinkuin tapana oli hänen isänsä, jalon Kaarlen aikana, joka Englannin leijonan kynsistä tempasi irti tämän jo puoleksi kukistetun Ranskan kuningaskunnan.»

»Sinä puhut niinkuin päätön poika», sanoi Le Balafgré; »ja kuin lapsi sinä soittelet vanhaa nuottia uusilla kielillä. Katsopas nyt vain: jos kuningas käyttää Olivier Daim'ia, parranajajaansa, semmoisiin töihin, joita Olivier osaa suorittaa paremmin kuin yksikään noista pääreistä, eikö se ole maalle eduksi? Jos hän käskää rivakan yliprovossinsa, Tristan'in viedä vankeuteen sen tai sen kapinallisen porvarin tai ottaa kiinni sen tai sen rauhattoman aatelisherran niin käsky täytetään ja sillä se on tehty. Sitä vastoin, jos sama toimi annettaisiin jollekulle herttualle tai Ranskan päärille, hän kenties saattaisi vastaukseksi lähettää kuninkaalle kaksintaisteluvaatimuksen. Jos taas kuningas armossaan katsoo hyväksi antaa rehelliselle Ludvig Le Balafgrélle jonkun käskyn, jonka minä toimitan, eikä yliconnetablelle, joka kenties pettäisi hänet, niin eikö se osoita viisautta? Ja ennen kaikkea, eikö juuri tämänluontoinen kuningas parhaiten sovellu onnenetsijöille, joiden on meneminen sinne, missä heidän apuunsa pannaan suurinta arvoa ja jossa sitä parhaiten tarvitaan? – Ei, ei, lapsukaiseni, minä sanon sinulle, kyllä Ludvig tietää keitä hän valitsee uskotuiksensa ja mitkä asiat hän antaa heille toimitettaviksi, sovittaen, niinkuin sananlasku sanoo, taakkaa jokaisen selkää myöten. Hän ei ole niinkuin Kastilian kuningas, joka oli janoon kuolemaisillaan senvuoksi, ettei ylimmäinen juomanlaskija ollut saapuvilla hänelle pikaria ojentamassa. – Mutta kuules, nyt Pyhän Martin kello soi! Täytyypä minun joutua linnaan takaisin. Hyvästi – huvittele niin hyvin kuin voit – ja tule huomenna kello 8 aamulla laskusillan eteen ja kysy vartijalta minua. Varo vain, ettet porttia lähestyessäsi poikkea suoralta ja astutululta polulta! Siellä on satimia ja sankarautoja, ja ne voisivat nipistää sinulta pois jonkun jäsenen, jota kipeästi kaipaisit. Siellä näet kuninkaan ja voit siis muodostaa oman käsityksesi hänestä – hyvästi!»

Näin sanoen Le Balafgré läksi kiireesti unohtaen tilaamansa viinin maksamatta; tällainen muistamattomuus onkin ominainen senluonteisille ihmisille, eikä ravintolanisäntä, jota kenties hänen tupsulakkinsa sekä raskas kaksikätkäinen miekkansa peloitti, uskaltanut yrittääkään verestää hänen muistiaan. Olisipa luullut, että Durward, yksin jäätyään, olisi jälleen palannut torniinsa odottamaan noita ihania säveleitä, jotka olivat sulostuttaneet hänen aamullisia mietteitensä. Mutta ne muodostivat vain luvun romaanista, jota vastoin keskustelu enon kanssa oli nyt avannut hänelle sivun todellisen elämän historiasta. Erittäin hauska se ei ollut, ja tällä hetkellä sen nostattamat muistot ja mietteet voittivat kaikki muut ajatukset, varsinkin kaikki keveät ja hauskat.

Qventin läksi yksinäiselle kävelyllä ankaravirtaisen Cher-joen rannalle, tiedusteltuaan ensin ravintolanisännältä sellaista tietä, jota hän voisi kulkea, pelkäämättä että paulat ja susikuopat häntä ikävällä tavalla häiritsisivät. Tällä kävelyllä hän koetti viihdyttää riehuvia ja sinne tänne kiitäviä ajatuksiaan, sekä miettiä mihin hänen nyt olisi ryhdyttävä, sillä keskustelu enon kanssa oli nostanut jonkunlaisia epäilyksiä hänen mielessään.

VI MUSTALAISET

Niin iloiten ja nauraen hän ilveeks veti suun; ja keikahti ja heilahti tuoli' alla
hirsipuun.

Vanha laulu.

Qventin Durward ei ollut saanut sellaista kasvatusta, että se olisi tehnyt hänen sydämensä pehmeäksi tai hänen omantuntonsa kovin araksi. Hän, samoin kuin hänen muu sukunsa, oli oppinut pitämään metsästystä huvinaan ja sotaa ainoana tositoimenaan; heille oli mieleen teroitettu, että heidän pyhin velvollisuutensa elämässä oli jäykästi kestää ja tulisesti kostaa perintövihollistensa hyökkäykset, jotka olivat hävittäneet melkein sukupuuttoon heidän heimonsa. Mutta noissa riidoissakin ilmeni toki jonkunlaista ritarillisuuden ja kohteliaisuuden henkeä, joka lievensi tylyyttä, niin että he harjoittaessaan kostoakin, ainoaa oikeuskeinoansa, noudattivat jossakin määrin armahtavaisuuden ja jalouden sääntöjä. Vielä syvemmän käsityksen ihmisen velvollisuuksista toisia kohtaan oli Durward saanut tuolta kunnianarvoisalta, vanhalta munkilta, jonka opetuksia hän kenties silloisen pitkällisen sairautensa ja vastoinkäymisensä aikana oli taipuvaisempi kuuntelemaan, kuin jos terveys ja myötäkäyminen olisi häntä suosinut. Ja jos otamme lukuun aikakauden oppimattomuuden, liiallisen mieltymyksen soturin elämään sekä kasvatuksen, joka oli tullut nuorukaisen osaksi, niin oli hän taipuvaisempi käsittämään niitä siveellisiä velvollisuuksia, joita hänen asemansa vaati, kuin mitä siihen aikaan oli tavallista.

Hämmästyksellä ja pahalla mielellä hän ajatteli keskusteluansa enon kanssa. Hänen toiveensa olivat olleet suuret; sillä vaikka kirjeenvaihdosta ei voinut olla puhettakaan, niin sattui aina joku Glen-houlakin'iin eksynyt toivoretkeläinen, uskalias laukkukauppias tai vaivaiseksi joutunut soturi mainitsemaan Leslyn nimen, ja kaikki he yhdestä suusta kehuivat hänen pelotonta miehuuttaan sekä hänen menestystään monella pienellä retkellä, jotka kuningas oli hänelle uskonut. Qventin'in mielikuviutus oli täyttänyt nuo hajanaiset tiedot ominpäin ja luonut hänen onnensuosimasta, uskaliaasta enostaan, jonka tekoja eivät kertojat suinkaan olleet halventaneet, tuommoisen menestreljen laulaman sankarin ja retkeilijäritarin, joka miekkansa ja peitsensä avulla anasti kruunuja ja kuninkaantyttäriä omaksensa. Nyt ei hän voinut olla asettamatta sukulaistaan paljoa alemmaksi ritarillisuuden arvoasteikossa. Mutta syvä kunnioitus vanhempia ja heidän omaisiaan kohtaan häikäisi kuitenkin Durward'in silmiä, – kaikki lapsuudenaikaiset tunteet taivuttivat häntä enon puolelle – hän oli sitä paitsi vielä hyvin kokematon ja piti äitinsä muistoa rakkaana – kaikki tuo vaikutti puolestaan, ettei hän käsittänyt tämän rakkaan äidin ainoaa veljeä siksi mikä hän todella oli, nimittäin tavalliseksi palkkasoturiksi, ei pahemmaksi, mutta ei myöskään paremmaksi useimpia muita hänen virkakumppaneitaan, joiden olo Ranskassa vielä pahensi tämän maan rappiollista tilaa.

Vaikkei Le Balafre ollutkaan julmuuteen taipuva, niin oli tottumus kuitenkin tehnyt hänet välinpitämättömäksi ihmishengestä ja ihmistuskasta. Hän oli peräti oppimaton ja ahnas saaliille, jota hän koetti häikäilemättömästi anastaa itselleen ja tuhlassi sitten himojensa tyydyttämiseksi. Hän oli tottunut pitämään silmällä vain omia tarpeitaan ja etujaan, ja siten hänestä oli tullut mitä itsekkäin olento. Harvoin hän saattoi, niinkuin lukija jo on voinut havaita, kauan puhua jostain asiasta, ajattelematta mitä hyötyä siitä hänellä olisi, eli niinkuin sanotaan, ottamatta sitä omaksi asiakseen, vaikkeivät hänen vaikuttimensa suinkaan olleet tämän kultaisen puheenparren mukaiset, vaan ihan toiset. Tähän on vielä lisättävä, että hänen velvollisuuksiensa ja huvitustensa ahdas piiri oli myös vähitellen sulkenut hänen ajatuksensa, toivonsa sekä mielitekonsa yhä ahtaammalle, ja melkein sammuttanut sen hurjasti lekkuvan kunnianhimon ja maineenhalun, jotka hänessä nuorukaisena muinoin paloivat. Le Balafre oli, sanalla sanoen, ankara soturi, vaivoissa kestävä, mutta itsekäs ja ahdasmielinen; hän oli toimelias ja rohkea virkavelvollisuutensa

täyttämässä, mutta ajatteli tuskin mitään muuta mikä ulottui sen rajojen ulkopuolelle, paitsi että hän arvelematta harjoitti ulkonaisia jumalanpalvelusmenoja ja aika ajoin kevensi mieltään mässäämällä veli Bonifaciuksen, viinaveikkonsa ja rippi-isänsä seurassa. Jos hänen ajatuksillaan olisi ollut laajempi piiri, niin olisi hän luultavasti saavuttanut jonkun tärkeän päällikönpaikan, sillä kuningas, joka tunsu persoonallisesti jokaisen soturin henkivartijakunnassaan, luotti suuresti Le Balafrén urhoollisuuteen ja uskollisuuteen; ja sitäpaitsi oli tämä skotlantilainen myös kyllin viisas tai viekas täydesti älytäkseen kuninkaan luonteen omituisuudet ja osataksaan niitä hyvillä. Mutta siitä huolimatta oli hänessä siksi vähän neroutta, ettei hän voinut nousta korkeammalle, ja vaikka Ludvig monessa tilaisuudessa hymyili hänelle ja osoitti suosiota, niin pysyi Le Balafré kuitenkin aina vain tavallisena henkivartijana eli Skotlannin jousimiehenä.

Vaikkei Qventin täydelleen voinutkaan käsittää enonsa luonnetta, niin pahoitti häntä Le Balafrén välinpitämättömyys hänen kertoessaan heidän perhekuntansa onnettomasta hävityksestä; myöskin häntä kummastutti, että näin likeinen sukulainen ei ollut tarjonnut hänelle rahallista apua, jota Durward'in olisi täytynyt suorastaan häneltä pyytää, jollei mestari Pietari olisi ollut niin antelias. Siinä hän kuitenkin teki enollensa vääryyttä, kun hän luuli tätä hänen välinpitämättömyyttään saituudeksi. Le Balafré, joka itse sillä hetkellä ei ollut rahan tarpeessa, ei ollut tullut ajatelleeksikaan, että hänen sisarenpoikansa saattaisi olla pulassa; muuten hän, joka piti läheistä sukulaistaan ikäänkuin oman itsensä osana, olisi huolehtinut elävästä sisarenpojastansa yhtä hellästi kuin hän koetti pitää murhetta sisar- ja lanko-vainajistansa. Mutta olipa syy mikä hyvänsä, enon huolimattomuus koski sangen kovasti nuoren Durward'in sydämeen, ja Qventin olisi hyvinkin suonut päässeensä Burgund'in herttuan palvelukseen, ennenkuin hän joutui riitaan hänen metsänvartijansa kanssa. »Mitä ikänä minusta siellä olisikin tullut«, ajatteli hän itsekseen, »niin olisi aina se ajatus pitänyt pääni pystyssä, että minulla pahimmassa tapauksessa oli enoni täällä tukevana takavarana. Mutta nyt olen nähnyt hänet ja, häpeäksi hänelle, onpa minulla ollut enemmän apua tuiki tuntemattomasta käsityöläisestä kuin tästä oman äitini veljestä, kansalaisesta ja aatelismiehestä! Luulisipa melkein että sivallus, joka poisti kaiken kauneuden hänen kasvoistansa, samalla myös laski kaiken aatelisveren kuiville hänen suonistansa.«

Durward oli vielä pahoillaan siitä, ettei hänelle ollut sattunut tilaisuutta puhua Le Balafrélle mestari Pietarista, jolla keinoin hänellä olisi ollut toivo saada enemmän tietoja tuosta miehestä. Mutta enon kysymykset olivat seuranneet tuhkatiheään toinen toistansa, ja Tours'in Pyhän Martin kellojen kutsuva ääni oli äkkiä keskeyttänyt heidän puheensa. Tuo vanha mies, niin Durward ajatteli itsekseen, oli yrmeä ja jörömäinen näöltään, katkera ja pilkallinen puheiltansa, mutta jalomielinen ja antelias teoissansa, ja semmoinen vieras oli yhtä hyvä kuin kylmäkiskoinen sukulainen. »Mitenkä meidän vanha skotlantilainen sananpartemme sanookaan? – Parempi suojea vieras kuin vieras sukulainen. – Minä lähden sitä miestä tervehtimään, eikä se, luullakseni, kovin vaikea asia lienekään, jos hän todellakin on niin varakas kuin isäntä täällä sanoo. Häneltä voin ainakin saada hyviä neuvoja ohjeekseni; ja jos hän matkustaa vieraille maille, niinkuin moni hänen kaltaisensa tekee, niin voisihan hänen palveluksessaankin, tiedän mä, saada kokea yhtä paljon seikkailuja kuin ikänä nuo Ludvigin henkivartijat.«

Samalla kun tämä ajatus muodostui Qventin'in aivoissa, kuiskahti ääni noista sydämen syvistä sopukoista, joissa piilee kaikenlaista sellaista, mistä omistajalla ei ole aavistustakaan tai mitä hän ei mielellään tahdo myöntää todeksi, että kenties tornissa asuva tyttö, jonka hunnun hän oli nähnyt ja harpun äänen kuullut, saattaisi sillä moniseikkaisella matkalla olla kumppanina.

Näitä ajatellessaan nuori skotlantilainen kohtasi kaksi vakavannäköistä miestä, nähtävästi Tours'in kaupungin porvareita; heiltä hän, nostaen lakkiaan sillä kunnioituksella, jota nuorempi on velvollinen osoittamaan vanhemmalle, pyysi tietoa miten hän pääsisi mestari Pietarin talolle.

»Kenenkä talolle, poikaseni?« kysyi toinen vastaantulijoista.

»Mestari Pietarin, suuren silkkikauppiaan, joka on istuttanut kaikki silkkiäispuut tuohon lehtoon«, vastasi Durward.

»Nuori mies», virkkoi häntä lähinnä seisova porvari, »oletpa kovin aikaiseen ruvennut narrin virkaan.»

»Ja sopimattomia miehiä olet valinnut pilkkasi esineiksi», sanoi toinen vielä tylymmällä äänellä. »Tours'in kaupungin pormestari ei ole tottunut siihen, että ulkomaalaiset kuljeksivat narrit puhuttelevat häntä tällä tavalla.»

Qventin hämmästyi siinä määrin tästä aiheettomasta vihastuksesta, minkä hänen yksinkertainen ja kohtelias kysymyksensä oli nostattanut noissa arvokkaannäköisissä herroissa, ettei hänen mieleensä edes juolahtanut itse pikastua heidän vastauksensa tylyydestä. Hän jäi vain seisomaan, ällistellen heidän jälkeensä, kun he jatkoivat tietään kiireisin askelin, usein katsahtaen taakseen, ikäänkuin he olisivat halunneet niin pian kuin mahdollista päästä siksi kauas, ettei hän jälleen voisi käydä heidän kimppuunsa.

Sitten Qventin kohtasi muutamia viinitarhureita, joilta hän kysyi samaa; vastaukseksi he kysyivät, tarkoittiko hän koulumestari Pietaria? – vai nikkarimestari Pietaria? – vai suntiomestari Pietaria? ja vielä puolta tusinaa muita mestari Pietareita lisäksi. Kun ei yksikään näistä ollut sennäköinen, mimmoiseksi nuorukainen kuvasi tiedusteltavansa, niin talonpojat haukkuivat häntä, uhaten käydä hänen kimppuunsa sekä löylyttää häntä tuon narrinpelin palkaksi. Mutta vanhin heistä, jolla näytti olevan heihin nähden jonkinlainen ylivalta, sai heidät väkivallasta pidätetyksi.

»Huomaattehan te hänen puheestaan sekä narrinlakistaan», virkkoi ukko, »että hän on noita meidän maahamme tulleita ulkomaan silmäkääntäjiä, joita muutamat nimittävät noidiksi ja ennustajiksi, toiset silmäkääntäjiksi tai muuksi sellaiseksi, eikä sitä voi tietää, mitä kaikkia konsteja he osaavat. Olenpa kuullut kerrottavan, että eräs tuommoinen maksoi yhden liard'in (pienen rahan) saadakseen syödä vatsansa täydeltä viinirypäleitä erään köyhän miehen viinitarhasta; mutta söipäs se, kun söikin, koko kuormallisen eikä hellittänyt edes nappia takistansa. – Antakaamme tämän siis rauhassa mennä ohitse ja kulkea tietänsä, niinkuin mekin kuljemme omaamme. – Ja sinä, veikkonen, jollet tahdo pahempia kokea, niin käy rauhallisesti tietäsi eteenpäin, nimeen Jumalan ja Marmoutiers'n pyhän Neitsyen ja Tours'in pyhän Martin, äläkä kiusaa meitä sen enempää tiedustelemalla mestari Pietariasi, joka ehkä onkin vain uusi paholaiselle keksitty nimi.»

Skotlantilainen, nähdessään semmoisen ylivoiman edessään, arveli viisaimmaksi jatkaa matkaansa vastaamatta mitään. Mutta talonpojat, jotka ensin olivat vetäytyneet kauemmaksi, peläten hänen noita- ja viinirypäleensyöntitaitoansa, rohkaisivat jälleen mielensä, kun hän oli edemmäksi kulkenut; he huusivat haukkumasanoja sekä kirouksia hänen jälkeensä, ja lopulta paransivat niiden vaikutusta kivituiskulla, joka ei kuitenkaan näin kaukaa voinut tehdä suurtakaan vahinkoa heidän vihansa esineelle. Qventin puolestaan, jatkaessaan matkaansa, rupesi epäilemään olevansa itse jollakin lailla noiduttu, tai toursilaisten talonpoikien olevan kaikkein typerimpiä, raa'impia ja epäkohteliaimpia Ranskan talonpojista. Tätä arvelua ei muuttanut myöskään uusi seikka, joka sattui hänelle hetken kuluttua.

Matalalla kukkulalla, joka kohosi virtavan ja kauniin Cher-joen rannalla, juuri sillä suunnalla, mihin hän kulki, kasvoi sattumalta pari, kolme suurta saksanpähkinäpuuta, jotka yhdessä muodostivat kauniin, merkillisen ryhmän. Näiden juurella seisoivat kolme, neljä talonpoikaa liikahtamatta, katsellen ylöspäin, nähtävästi ällistellen jotakin, mikä oli lähimmän puun oksilla. Nuorukaisen mietiskely on harvoin niin syvä, ettei pieninkin uteliaisuuden puuska sitä saisi häirityksi yhtä helposti kuin kädestä kimmonnut keveä kivi rikkoo tyynen lammikon kirkkaan pinnan. Qventin joudutti kulkuaan ja juoksi keveästi ylös kukkulalle, jonne hän kerkesi juuri parahiksi nähdäksensä sen kammottavan esineen, joka oli vetänyt puoleensa toistenkin katsojien huomion – siellä näet riippui oksasta mies, jonka ruumis väänteli viimeisessä kuolinkamppailussa.

»Miksi te ette leikkaa nuoraa poikki?» kysyi nuori skotlantilainen, jonka käsi aina oli yhtä kerkeä auttamaan hädässä olevaa kuin puolustamaan omaa kunniaa, jos hän arveli sitä loukatun.

Yksi talonpojista, kääntäen Durward'iin katseensa, josta pelästys oli kaikki muut tunteet karkoittanut, sekä kasvonsa, jotka olivat niin kalpeat kuin savi, osoitti puun kuoreen leikattua

merkkiä, kömpelöä liljankuvaa (Ranskan vaakunamerkki). Mutta nuori Durward, joka ei tuntenut tämän merkin merkitystä tai ei välittänyt siitä, kiipesi keveänä kuin metsäkissa ylös puuhun, veti taskustaan vuorelaisen ja metsämiehen välttämättömimmän skene dhu⁵ nimisen kalun, käski puun juurella olevia ottamaan käsillään vastaan ruumiin ja leikkasi köyden poikki, tuskin minuuttiakaan sen jälkeen kun hän oli huomannut tämän toimenpiteen tarpeelliseksi.

Mutta ympärillä seisovat olivat hänellä huonona apuna tässä armeliaisuuden työssä. He eivät lainkaan ojentaneet käsiään, vaan päinvastoin näyttivät pahanpäiväisesti säikähtyvän hänen rohkeudestaan ja läksivät kaikki kerrassaan pakoon, ikäänkuin olisivat pelänneet, että heitä jo pelkän katselemisen tähden olisi voitu syyttää osallisiksi tähän uskaliaaseen työhön. Ruumis, kun sitä ei tuettu alta, putosi niin raskaasti maahan, että Qventin, joka heti hyppäsi taas alas, harmikseen huomasi viimeisenkin hengen kipinän siitä nyt lähteneen. Ei hän kuitenkaan vielääkään luopunut laupiaasta työstänsä, vaan yritti edelleen. Hän irroitti miesraukan kaulasta tuon turmiollisen paulan, aukaisi hänen nutturansa, pirkkotti vettä kasvoille ja koetti tavallisilla tempuilla saada häntä henkiin.

Hänen ollessansa vielä tässä armeliaisuudentoimessa nousi hänen ympärillään hurjaa melua kielellä, joka oli hänelle outo; ja tuskinpa hän kerkesikään huomata, että useat eriskummallisen ja oudonnäköiset miehet ja naiset olivat piirittäneet hänet, kun hän jo tunsu itseään väkivaltaisesti temmattavan molemmista käsivarsista, ja samassa paljastettu puukko ojentui hänen kurkkuunsa kohti.

»Vaaleaihoinen Eblis'in orja!» virkkoi eräs mies ranskankieltä huonosti mongertaen; »vieläkö aiot ryöstää paljaaksi sen, jonka olet murhannut? – Mutta oletpa nyt meidän kynsissämme ja saat siitä palkkasi.»

Samassa kun nämä sanat lausuttiin, paljastui puukkoja joka haaralla hänen ympärillään, ja vimmaiset, julmistuneet kasvot tuijottivat häneen näyttäen susilta, jotka ovat saaliinsa kimppuun hyökkäämisillään.

Mutta nuori skotlantilainen pelasti kuitenkin itsensä pelottomuudellaan ja neuvokkaisuudellaan. »Mitä te tarkoitate, hyvät ihmiset?» huusi hän. »Jos tuo on teidän ystäväparkanne ruumis, niin minähän sen juuri irroitin puusta sulasta armeliaisuudesta, ja teidän sopisi paremmin yrittää saada hänet henkiin, kuin tehdä väkivaltaa viattomalle muukalaiselle, jota voitte kiittää siitä, että tuolla miehellä vielä on pelastuksen mahdollisuutta.»

Naiset olivat nyt jo ottaneet ruumiin haltuunsa ja koettivat hekin samoilla tempuilla kuin Durward taannoin saattaa häntä henkiin, mutta siitä ei ollut sen parempaa apua. Luopuen siis turhasta yrityksestään he rupesivat kaikilla itämaalaisten menoilla ilmoittamaan suruunsa. Naiset parkuivat surkeasti ja repivät pitkää, mustaa tukkaansa; miehet puolestaan riistivät rikki vaatteensa ja sirottelivat tuhkaa päähänsä. Vähitellen heidän mielensä kiintyi kokonaan näihin surumenoihin, niin etteivät he välittäneetkään enää Durward'ista, jonka viattomuuden he luultavasti tapauksen seikoista olivat käsittäneet. Kaikkein viisainta tietysti olisi ollut, jos hän nyt olisi jättänyt nämä villit ihmiset oman onnensa nojaan; mutta hän oli pienestä pojasta asti oppinut halveksimaan vaaroja, ja hänessä paloi nuoruuden kiihkeä uteliaisuus.

Tuolla eriskummaisella joukolla hänen ympärillään, niin miehillä kuin naisillakin, oli päässään turbaneja ja lakkeja, jotka ylimalkaan olivat pikemmin hänen oman päähineensä kuin Ranskassa käytettyjen hattujen kaltaiset. Useimmilla miehillä oli kähäräiset, mustat parrat, ja heidän ihonsa oli melkein yhtä musta kuin afrikalaisten. Yhdellä tai parilla, jotka näyttivät olevan päälliköitä, oli koreita hopeahelyjä kaulassaan sekä korvissaan, ja keltaisen, tulipunaisen ja vaalean viheriän kirjavat olkavyöt; mutta heidänkin käsivartensa sekä säärensä olivat paljaat, ja koko joukkio näytti kurjalta ja likaiselta. Aseita ei Durward heillä huomannut, paitsi pitkiä puukkoja, joilla he äsken olivat häntä uhanneet, ja lyhyttä, käyrää maurilais-sapelia, joka riippui erään nuoren, vilkkaannäköisen miehen vyöltä; hän tarttui usein kahvaan kädellään, kun hän vielä kiivaammin kuin muu parvi antautui eriskummallisiin surunilmaisuihinsa ja sekoitti niihin kostonuhkauksiaan.

⁵ puukon.

Tämä hurjannäköinen, ulvova joukkio oli peräti erilainen ulkomuodoltaan kuin kaikki ne olennot, joita Qventin tähän saakka oli sattunut näkemään; hän päätti siis niiden olevan sarasenejä, noita »pakanan koiria», joita kaikissa niissä lauluissa, joita hän oli kuullut tai lukenut, kuvataan jalojen ritarien sekä kristittyjen kuningasten vastustajina. Hän aikoikin juuri väistyä tästä vaarallisesta seurasta, kun hevosten kavioiden kapetta alkoi kuulua, ja ranskalainen soturijoukko ryntäsi Qventin'in saraseniin kimppuun, jotka juuri olivat nostaneet kumppaninsa ruumiin olkapäillensä.

Tämä äkillinen hyökkäys muutti surujoukon tahdinmukaisen parkumisen säännöttömiksi pelonkiljahduksiksi. Ruumis viskattiin heti maahan ja sen ympärillä olevat pujahtivat sukkelasti pakoon hevosten vatsojen alta ja peitsenkärkien tieltä, joita sotamiehet ojensivat heitä vastaan, huutaen: »Surma kirotuille pakanallisille varkaille! – Ottakaa kiinni ja tappakaa! – Sitokaa nuo koirat! – Keihästäkää nuo sudet!»

Näitä huutoja seurasivat niitä vastaavat väkivaltaiset teot; mutta pakolaiset olivat niin nopealiikkeiset, ja viidakko sekä vesakko haittasivat niin suuresti hevostmiehiä, että ainoastaan kaksi saatiin maahan kaadetuiksi ja vangituiksi; toinen niistä oli samainen nuori miekkamies, joka olikin yrittänyt tehdä hiukan vastarintaa. Qventin, jonka kova onni näytti nyt valinneen maalitauluksensa, kaapattiin myös samassa muiden kanssa kiinni, ja hänen käsivartensa sidottiin, huolimatta kaikista hänen vastaansanomistaan, nuoralla selän taakse; ja ne, jotka hänet täten vangitsivat, osoittivat tässä toimessaan semmoista nopeutta ja kätevyyttä, että kylläkin näkyi, etteivät he olleet vasta-alkavia poliisivirassaan.

Tuskissaan Durward katsahti ratsumiesten päällikön puoleen, jonka hän toivoi vapauttavan hänet; mutta eipä hän oikein tietänyt, pitkö hänen ilahtua vai pelästyä, tuntiessaan hänet mestari Pietarin maahankatsovaksi, harvapuheiseksi kumppaniksi. Mihin rikokseen ikänä nuo pakolaiset olivatkin tehneet itsensä syytäiksi, niin tiesi tämä herra tämän-aamuisista tapauksista varsin hyvin, että Durward'illa ei ollut mitään tekemistä tuon oudon joukon kanssa. Mutta vaikea oli sanoa, tokko tämä ymseä mies tulisi suosiollisesti tuomitsemaan Durward'ia tai todistamaan hänen puolestansa, ja nuorta skotlantilaista arvelutti paranisiko hänen tilansa, jos hän suoraan pyytäisi tuolta mieheltä apua.

Mutta tässä ei nyt ollut pitkiin arveluihin aikaa. »Trois-Eschelles ja Petit-André», sanoi maahankatsova päällikkö kahdelle miehelleen; «nämä puut tässä ovat kuin tehdyt tätä asiaa varten. Kylläpä mä opetan noita uskottomia, varastelevia noitia estämään kuninkaan rangaistuksia, kun ne sattuvat kohtaamaan yhtä heidän kirotusta suvustansa. Alas hevosen selästä, pojat, ja toimittakaa virkanne rivakasti.»

Trois-Eschelles ja Petit-André hyppäsivät maahan silmänräpäyksessä, ja Qventin huomasi, että heillä kummallakin oli satulassa etu- sekä takanastassa pari nuorakäärä, jotka he nyt kiireesti päästivät auki, ja silloin selvisi, että jokainen nuorakäärä oli hirttonuora, jossa surmapaulakin hirttämistä varten oli valmiina. Veri hyytyi Qventin'in suonissa, kun hän näki otettavan kolme nuoraa esille ja huomasi, että yksi niistä oli aiottu hänen kaulaansa pantavaksi. Hän huusi päällikköä kovalla äänellä, muistutti hänelle, että he aamulla olivat olleet yhdessä seurassa, vaati itselleen sitä oikeutta, joka vapaan skotlantilaisen tuli saada osakseen ystävällisessä liittolaisvaltakunnassa, ja vakuutti, ettei hänellä ollut mitään tietoa noista ihmisistä, joiden seurassa hänet oli tavattu, yhtä vähän kuin heidän pahoista teoistaankaan.

Päällikkö, jolta Durward siten pyysi apua, tuskin viitsi katsahtaakaan puhujaan eikä ollut tietävinänsä mistään edellisestä tuttavuudesta. Hän kääntyi vain parin talonpojan puoleen, jotka nyt olivat tulleet likemmäksi, joko halusta ruveta todistajiksi vankeja vastaan, tai uteliaisuudesta; näiltä hän kysyi yrmeästi: »Oliko tuo nuori mies noiden maankuljeksijain joukossa?»

»Olipa niinkin, jos sallitte sen sanoa, jalo herra provossi», vastasi eräs talonpojista; »hänhän se kaikkein ensimmäiseksi teki tuon Jumalaa pilkkaavan työn ja päästi maahan tuon konnan, jonka kuninkaallisen majesteetin palvelijat täydellä syyllä olivat hirttäneet, niinkuin me jo teille, korkea herra, kerroimme.»

»Ja minä vannon Jumalan sekä Tours'in pyhän Martin kautta, että näin hänet heidän joukossaan», virkkoi toinen, »kun he meidän talossamme kävivät rosvoamassa.»

»Eipä toki, kuulkaahan isä», sanoi eräs poika, »silloinen pakana oli musta, ja tämä nuori mies on valkoverinen; hänellä oli lyhyt, kähärä tukka, mutta, tällä on pitkät, vaaleat suortuvat.»

»Niin kyllä, poikaseni», vastasi talonpoika, »ja kenties vielä lisännet, että sillä oli vihreä takki ja tällä harmaa. Mutta kyllähän tämä korkea herra provossi hyvin tietää, että he osaavat muotonsakin muutella yhtä helposti kuin takkinsa, ja siksi uskon sittenkin tämän siksi samaksi.»

»Siinä on jo kyllin, että olette nähneet hänen sekaantuvan kuninkaan tuomioon yrittämällä herättää hirtettyä petturia jälleen henkiin», päätti päällikkö. – »Trois-Eschelles ja Petit-André, joutukaa.»

»Malttakaa, herra päällikkö!» huusi nuorukainen kuoleman tuskassa – »kuulkaa mitä minä sanon – älkää viattomasti saattako minua kuolemaan – minun kansalaiseni tässä maailmassa ja Jumalan oikeus toisessa vaativat teitä edesvastuuseen verestäni.»

»Kyllä minä voin vastata teoistani kumpaisessakin maailmassa», virkkoi provossi kylmäkiskoisesti. Vasemmalla kädellään hän viittasi pyöveleille, ja osoitti samassa etusormellaan oikeaa käsivarttansa, joka riippui olkavyön varassa; luultavasti se oli vielä vaivainen sen sivalluksen johdosta, jonka Durward aamulla oli antanut hänelle.

»Kurja, kostonhimoinen konna!» huusi Qventin, joka tästä ymmärsi, että yksityinen kostonhimo oli ainoana syynä miehen tyylyteen ja ettei häneltä ollut mitään armoa toivottavana.

»Tuo poikaparka hourailee», virkkoi päällikkö. »Puhu hänelle pari lohduttavaa sanaa, Trois-Eschelles, ennenkuin hän lähtee matkalle; sinä olet hyvä lohduttaja tämmöisissä tilaisuuksissa, kun ei rippipappia ole käsillä. Anna hänelle minuutin ajan hengellisiä neuvoja, ja tee tehtäväsi kiireesti, kun minuutti on kulunut. Minun täytyy jatkaa vartiokiertoani. – Sotamiehet, seurakaa minua!»

Provossi ratsasti edelleen, vieden sotamiesjoukon kanssansa, paitsi paria, kolmea, jotka jätettiin pyövelien avuksi. Onneton nuorukainen katsoi heidän jälkeensä toivottomuuden ilme silmissään, ja hänestä tuntui kuin jokainen etenevä hevosenkavion kopahdus olisi viimeisen, pienen pelastuksen toiveen riistänyt. Hän loi tuskallisen silmäyksen ympärilleen ja kummastui nähdessään vankikumppaniensa kylmäverisen välinpitämättömyyden. Sitä ennen he olivat kaikella tavalla osoittaneet pelkoansa ja kaikki keinoin pyrkineet pakoon; mutta nyt, kun he olivat kiinni ja nähtävästi tuomitut välttämättömään kuolemaan, he odottivat kuolinhetken tuloa aivan rauhallisella mielellä. Silmien edessä oleva surma antoi kenties heidän mustapintaisille poskillensa keltaisemman värivivahduksen; mutta se ei liikuttanut heidän kasvojaan eikä masentanut heidän katseensa lujaa ylpeyttä. He olivat kuin kettu, joka, sen jälkeen kun kaikki sen juonet ja viekkaat pelastuskokeet ovat käyneet turhiksi, kuolee ääneti, yrmeän urhollisena, jommoista ei näe susissa eikä karhuissa, metsämiehen vaarallisimmissa pyydettävissä.

Heidän rohkeuttansa ei masentanut edes pyövelien käytöskään, sillä nämä kävivät toimeensa paljoa hitaammin kuin mitä heidän päällikkönsä oli käskenyt; luultavasti oli tottumus muuttanut heidän hirveän työnsä heille jonkunlaiseksi huvitukseksi. Me keskeytämme hetkeksi kertomuksemme tähän, kuvataksemme näitä miehiä, sillä tyranniuden aikoina, harjoitelkoon sitä yksinvaltiasta tai kansa, pyövelin persoona on aina sangen tärkeä.

Nämät molemmat hirttomiehet olivat muodoltaan sekä tavoiltaan aivan erilaiset. Ludvig kuningas oli heille antanut nimet Demokritos ja Heraklitos⁶, ja heidän päällikkönsä, provossi, nimitti heitä nimellä Jean-qui-pleure (Itku-Jussi) ja Jean-qui-rit (Nauru-Jussi).

Trois-Eschelles oli pitkä, laiha, kalmankalvakas mies, jonka katse oli omituisen ykstotinen; kaulassaan hänellä oli suuri rukoushelminauha, jota hän aina hartain katsein tarjosi käytettäväksi niille onnettomille, jotka joutuivat hänen virkaa toimittaessaan hänen käsiinsä. Hänellä oli myös aina huulillansa pari latinaista raamatunlausetta ihmiselämän mitättömyydestä ja turhuudesta; ja

---

⁶ Kreikan filosofeja, joista toinen itki kaikkea maailmassa, toinen nauroi.

jos laki semmoista monivirkaisuutta olisi sallinut, olisi hän pyövelinvirkansa lisäksi hyvin saattanut ottaa vankilanpapin viran. Petit-André sitä vastoin oli iloisennäköinen, palleroinen, vilkasliikkeinen tyyppi, joka pyöri ja hyöri virkatoimissaan, ikäänkuin ne olisivat olleet kaikkein huvittavinta työtä maailmassa. Hänessä näytti olevan jonkinlaista hellää rakkautta uhreihinsa, ja hän puhui aina heille lempeitä helliä sanoja. Hän nimitti heitä kelpo poika paroikseen, somiksi kultamuruikseen, kummeiksensa, hyväksi ukkosikseen, kunkin iän tai sukupuolen mukaan. Trois-Eschelles koetti filosofisilla tai uskonnollisilla lohdutuksilla kääntää heidän silmänsä iankaikkisuuden puoleen; Petit-André puolestaan melkein aina koetti virkistää heitä leikkisanalla tai parilla, ikäänkuin saadakseen heitä pitämään tätä elämää, josta heidän täytyi lähteä, naurettavana, halpana ja totista miettimistä ansaitsemattomana.

En tiedä sanoa kuinka se kävi ja mistä se johtui, että nämät molemmat kelpo miehet, vaikka heidän luonnonlahjansa olivat niin erilaiset ja vaikka niin harvoin saattoi tavata senkaltaisia heidän virassaan, olivat enemmän vihatut kuin kenties yksikään heidän virkaveljistänsä on ollut ennen tai myöhemmin. Ja siitä vain ne, jotka heistä jotain tiesivät, olivat kahden vaiheella, kumpiko heistä, yksitotinen, pöyhkeäpuheinen Trois-Eschelles, vaiko iloinen, lystillinen, vilkas Petit-André oli enemmän pelätty ja katkerammin kirottu.

Se kumminkin on varma, että he kummassakin suhteessa voittivat kaikki pyövelit Ranskanmaalla, lukuunottamatta ehkä heidän päällikköänsä, Tristan Erakkoa, tuota kuuluisaa yliprovossia, tai myös hänen herraansa, Ludvig XI: ttä.

Emme suinkaan saa luulla, että nämät olivat Durward'in arveluita. Elämä ja kuolema, aika ja iankaikkisuus häilyivät hämärästi hänen silmiensä edessä – hämmästyttävänä, pyörryttävänä näkönä, joka kammotti heikkoa ihmisluontoa, vaikka ihmisylpeys mielellään olisi pitänytkin päänsä pystyssä. Hän kääntyi rukouksella isiensä Jumalan puoleen; ja sitä tehdessään muistui hänen mieleensä tuo pikkuinen, katoton kappeli, joka nyt sisälsi melkein koko hänen sukunsa, häntä yksinään lukuunottamatta. »Meidän perintövihollisemme soivat suvulleni toki haudan omassa maassa», arveli hän; «mutta minä joudun korppien ja haukkojen ravinnoksi vieraassa maassa, niinkuin kirkonkirouksen alainen konna!» Ehdottomasti puristuivat kyyneleet hänen silmistään. Trois-Eschelles, laskien kätensä hänen toiselle olkapäälleen, toivotti yksitotisesti hänelle onnea tähän jumaliseen kuolemanvalmistukseen, ja lausui juhlallisesti raamatun sanat: Beati, qui in Domino moriuntur (Autuaat ne, jotka Herrassa kuolevat), ja kehui sitten sitä sielua autuaaksi, joka eroo ruumiista kyyneleen kiiluessa silmässä. Petit-André, taputtaen häntä toiselle olkapäälle, huusi: »Älä murehdi poikaseni! Koska sinun vuorosi on ensiksi pyörähtää tanssiin, niin aloita kemut iloisesti, sillä kaikki viulut ovat jo viritetyt.» Näin puhuen hän pinnisti hirsinuoraa, jotta se äännähti, tehden siten kokkapuheensa oikein sattuvaksi. Ja kun nuorukainen tuskissaan katsoi vuoroin toiseen, vuoroin toiseen, he paremmaksi vakuudeksi aikoivat hiljalleen työntää häntä likemmäksi surmapuuta, kehoittaen häntä olemaan huoleti, koska muka kaikki silmänräpäyksessä loppuisi.

Tässä toivottomassa tilassaan nuorukainen loi vielä hurjan katseen ympärilleen. »Olisiko täällä joku hyvä kristitty», sanoi hän, »joka tahtois Ludvig Lesly'lle, skotlantilaiselle henkivartijalle, joka tässä maassa on tunnettu Le Balafren nimellä, ilmoittaa että hänen sisarenpoikansa on tullut konnamaisesti murhatuksi?»

Nämät sanat tulivat juuri oikeaan aikaan, sillä eräs skotlantilainen jousimies, jonka hirttämismuistokset olivat sinne houkutelleet, seisoi, parin muun satunnaisen sivukulkijan kanssa, lähellä katsomassa.

»Kavahtakaa mitä te teette», sanoi hän pyöveleille; »jos tämä nuori mies on skotlantilainen synnyltään, niin en salli hänelle vääryyttä tapahtuvan.»

»Jumala varjelkoon, herra jousimies!» sanoi Trois-Eschelles; »mutta meidän täytyy tehdä mitä meille on käsketty»; ja samassa hän taas veti Durward'ia käsivarresta.

»Lyhyeltä aina virsi kaunein», sanoi Petit-André vetäen Durward'in toisesta käsivarresta.

Mutta Qventin, joka oli kuullut nuo rohkaisevat sanat, ponnisti nyt voimiansa, tempasi itsensä äkkiä irti tuomiontäyttäjien kynsistä, ja juoksi, kädet yhä vielä siteissä, skotlantilaisen jousimiehen luoksi. »Pidä puoltani», sanoi hän omalla kielellään, »Skotlannin ja pyhän Anteruksen tähden! Minä olen viaton – minä olen sinun oma kansalaisesi. Pidä puoltani, tai saat vastata siitä tuomiopäivänä!»

»Pyhä Anterus auttakoon! Minun ylitseni heidän täytyy mennä ennenkuin pääsevät sinun kimppuusi!» sanoi jousimies paljastaen miekkansa.

»Hakkaa poikki siteeni, kansalainen», sanoi Qventin, »niin voin itsekin vähän pitää puoltani.»

Se oli tehty yhdellä jousimiehen miekan koskettamisella, ja vapautettu vanki, karaten äkkiä provossin erään sotamiehen päälle, tempasi hänen kädestään pertuskan. »Ja nyt», huusi Durward, »tulkaa vaan, jos tohditte!»

Molemmat pyövelit kuiskasivat keskenään.

»Lähde sinä yliprovossia noutamaan», sanoi Trois-Eschelles, »minä pidätän heitä täällä, jos vain voin. – Provossin sotamiehet, pitäkää puoltanne.»

Petit-André hyppäsi hevosensa selkään ja poistui paikalta, ja muut provossin miehet, totellen Trois-Eschelles'n käskyä, vetäytyivät niin kiireesti yhteen joukkoon, että he antoivat molempien vankien päästä pakoon. Kukaties he eivät liioin huolineetkaan pidättää heitä; sillä he olivat viime aikoina saaneet niin tarpeekseen tämänkaltaisten raukkojen verestä, ja olivat, niinkuin muutkin verenhimoiset pedot, pitkällisen raatelemisen kautta kyllästyneet verenvuodatukseseen. Mutta tekosyyksi he sanoivat sen, että he luulivat saaneensa käskyn varjella Trois-Eschelles'n henkeä; sillä skotlantilaisten jousimiesten ja päällikkönsä käskyjä täyttävän provossinväen välillä vallitsi keskinäinen viha, joka joskus puhkesi ilmitappeluksi.

»Meitä on tarpeeksi monta löylyttämään noita ylpeitä skotlantilaisia, vaikkapa kahteen kertaan, jos niin käskette», sanoi eräs sotamiehistä Trois-Eschelles'lle.

Mutta varovainen pyöveli käski hänen pysyä alallaan ja rupesi hyvin höylysti puhuttelemaan jousimiestä. »Onpa tämä, hyvä herra, aika suuri häväistys yliprovossille, kun te uskallatte estää kuninkaan oikeuden täyttämistä, joka asetusten mukaan ja laillisesti on meidän päällikkömme käsiin uskottu; eikä se myös ole oikein minuakaan kohtaan, joka laillisella tavalla olen saanut tämän lainrikkokojan haltuuni. Ja lopuksi ei se ole suinkaan hyvänsuovan ystävän työtä nuorukaista itseäänkään kohtaan, sillä hänelle voi vielä sattua viisikymmentä tilaisuutta tulla hirtetyksi, olematta silloin niin siunatusti valmistetulla mielellä kuin nyt ennen teidän sopimatonta sekaantumistanne.»

»Jos minun nuori kansalaiseni», virkkoi skotlantilainen hymyillen, »arvelee, että minä olen tehnyt hänelle vääryyttä, niin sanaakaan vastaan väittämättä annan hänet jälleen teidän haltuunne.»

»Ei, ei! – Jumalan tähden älkää sitä tehkö!» huusi Qventin. »Mielemmin soisin, että iskisitte kaulani poikki pitkällä miekallanne – se olisi enemmän minun aatelisarvoni mukaista, kuin kuolla tuommoisen inhottavan lurjuksen käden kautta.»

»Kuulepas vain noita soimaussanoja!» sanoi tuomiontäyttäjä. »Voi, voi kuinka pian meidän parhaatkin päätöksemme haihtuvat! – Hän oli niin siunatun hyvin valmistunut lähtöön, ja parin minuutin kuluttua hän on jo tullut esivallan halventajaksi.»

»Sanokaapas minulle viimeinkin», kysyi jousimies, »mitä tämä nuori mies sitten on tehnyt?»

»Hän on uskaltanut», vastasi Trois-Eschelles toimessaan, »riistää alas pahantekijän ruumiin, vaikka liljan merkki oli piirustettu tähän puuhun, johon minä olin hirttänyt miehen näillä omilla käsilläni.»

»Mitä tämä merkitsee, nuori mies?» kysyi jousimies. »Mitenkä sinä semmoiseen rikokseen puutuit?»

»Niin totta kuin teiltä apua toivon», vastasi Durward, »sanon teille täyden totuuden, aivan kuin olisin salaripissä. Minä näin miehen tekevän kuolemaa tuossa puussa ja riensin vain armeliaisuudesta häntä alasottamaan. En tiennyt liljoista enempää kuin neilikoistakaan, enkä tarkoittanut loukata Ranskan kuningasta sen enempää kuin meidän pyhää isää paaviakaan.»

»Mitä hittoa sinulla oli tekemistä sen raadon kanssa?» virkkoi jousimies. »Niitä saat nähdä täällä, missä ikänä tämä herra tietänsä kulkee, riippumassa rypäleittäin joka puussa, ja kylläpä sinulle tulee tarpeeksi työtä tässä maassa, jos rupeat poimiskelemaan pyövelin marjoja. Mutta en tahdo kuitenkaan jättää kansalaistani pulaan, jos minusta on apua. – Kuulkaapas, te provossin apulainen, näettehän te, että se tapahtui aivan tietämättömyydestä. Pitäisihän teidän toki armahtaa näin nuorta muukalaista. Meidän maassamme hän ei ole tottunut näkemään näin innokkaita virantoimittajia kuin te ja teidän päällikkönne on.»

»Eipä siksi, ettei niitä olisi tarpeen, herra jousimies», sanoi Petit-André, joka samassa palasi takaisin. »Pidä puoltasi, Trois-Eschelles, yliprovossi on heti täällä; saammepa sitten nähdä, miten hänelle on mieleen, kun työ on temmattu hänen käsistään, ennenkuin se on loppuun suoritettu.»

»Ja parhaaksipa», sanoi jousimies, »tänne myös joutuu muutamia kumppaneitani.»

Ja todellakin, samassa kun provossi Tristan patrullinsa kanssa ratsasti ylös tuon pienen, riidan tantereena olevan kummun toista kuvetta, läheni toiselta puolelta yhtä kiireesti neljä, viisi skotlantilaista jousimiestä, niiden etunenässä itse Le Balaféré.

Tällä vaarallisella hetkellä ei Lesly näyttänytäkään sisarensapoikaa kohtaan välinpitämättömyyttä, josta Qventin sydämessään oli häntä moittinut; sillä tuskin hän oli huomannut kumppaninsa ja Durward'in seisovan vihollisia vastassa, niin hän huusi: »Cunningham, kiitos, kunnia! – Hyvät herrat, kumppanit, auttakaa minua! – Tämä nuori skotlantilainen aatelismies – on minun sisareni poika – Lindesay – Guthrie – Tyrie – vetäkää miekkanne tupesta ja hakatkaa päälle!»

Näyttipä nyt aivan siltä kuin olisi hurja tappelu ollut nousemassa molempien puolueitten välillä, eikä ylivoima ollut niin ylen suuri toisella puolella, ettei, Skotlannin herrojen parempiin aseihin nähden, voiton toivo olisi ollut tasan. Mutta yliprovossi, joka joko epäili taisteluonneaan, tai tiesi tästä tulevan kuninkaalle mielipahaa, kielsi sotamiehiään ryhtymästä väkivaltaisuuksiin ja kysyi Le Balafréltä, joka nyt oli asettunut vastapuolueen päälliköksi: »Mitä te kuninkaan henkivartijakuntaan kuuluva aatelismies tarkoitate sillä, kun estätte pahantekijän hirttämistä?»

»Teidän syytöksenne on väärä», vastasi Le Balaféré. »Pyhä Martti auttakoon, luulisipa toki olevan hiukan väliä pahantekijän hirttämisen ja minun oman sisarenpoikani murhaamisella!»

»Teidän sisarenpoikanne saattaa olla pahantekijä yhtä hyvin kuin joku muukin», virkkoi yliprovossi, »ja jokainen Ranskassa oleskeleva muukalainen on Ranskan lakien alainen.»

»Niin, mutta meillä on etuoikeutemme, meillä skotlantilaisilla jousimiehillä», sanoi Le Balaféré; »eikö niin, kumppanit?»

»On, on!» huusivat kaikki yhtä suuta. »Etuoikeudet, etuoikeudet! – Eläköön Ludvig kuningas! – Eläköön uljas Le Balaféré! – Eläköön skotlantilainen henkivartijajoukko! – Kuolema kaikille, jotka tahtovat meidän etuoikeuksiamme loukata!»

»Kuulkaahan toki järkisanoja, kunnioitettavat herrat ja aatelismiehet!» sanoi yliprovossi; »muistakaa toki mikä virka minulla on.»

»Me emme huoli kuulla järkisanojanne», virkkoi Cunningham; »meidän omat päällikkömme puhukoot meille järkeä. Me tahdomme tuomariksemme itse armollisen kuninkaan, tai oman ylipäällikkömme, nyt kun ei herra yliconnetable ole saapuvilla.»

»Emmekä me tahdo tulla hirtetyiksi», lisäsi Lindesay, »kenenkään muun kuin Santeri Wilson'in, meidän oman joukkomme vanhan provossimiehen käskystä.»

»Se olisi tosiaankin petosta Santeria vastaan, joka on yhtä kunnan mies kuin kuka muu hamppunuoran paulansolmija hyvänsä, jos sallisimme asian toisin käydä», sanoi Le Balaféré. »Jos minä olisin hirtettävä, niin eipä kukaan muu saisi panna kaulusta kaulaani.»

»Mutta kuulkaahan toki», sanoi yliprovossi; »eihän tämä nuorukainen kuulu teidän joukkoonne, eikä niitä etuoikeuksia hänellä voi siis olla, joita te sanotte itsellänne olevan.»

»Kun me *sanomme* meillä olevan etuoikeuksia, täytyy kaikkien niitä myöntää», virkkoi Cunningham.

»Niitä emme kärsi kenenkään epäilevän!» kuului jousimiesten huuto aivan kuin yhdestä suusta.

»Oletteko mielettömiä, hyvät herrat», sanoi Tristan Erakko. – »Eihän kukaan riitelekään teidän etuoikeuksistanne – mutta tämä nuorukainen ei kuulu teidän joukkoon.»

»Hän on minun sisarenpoikani», lausui Le Balafre voitonriemusta loistavin kasvoin.

»Vaan ei kuitenkaan henkivartijakunnan jousimiehiä, luullakseni», vastasi Tristan Erakko.

Jousimiehet katsahivat hiukan hämillään toisiinsa.

»Pidä vain puoltasi vielä, kumppani», kuiskasi Cunningham Le Balafrelle.

»Sano hänen ottaneen pestin meidän joukkoomme.»

»Pyhä Martti auttakoon! Se oli kelpo sana, hyvä kansalaiseni», vastasi Lesly. Ja koroittaen äänensä hän vannoi, että hän samana aamuna oli pestannut tämän sukulaisensa seuralaistensa joukkoon.

Tämä ilmoitus oli ratkaiseva.

»Hyvä on, kunnioitettavat herrat», sanoi provossi Tristan, joka tiesi kuinka suuresti kuningas pelkäsi tyytymättömyyden leviävän henkivartijoittensa pariin. Te sanotte tuntevanne etuoikeutenne, ja minun virkaani ei kuulu riitelemine ja tappelemine kuninkaan henkivartijain kanssa, jos sen voin välttää. Mutta minä aion ilmoittaa tämän tapauksen kuninkaalle, jotta hän itse saa siitä päättää; ja pyytäisinpä teitä huomaamaan, että näin tehdessäni käytän vähemmän ankaria keinoja, kuin mihin kenties virkani antaisi minulle valtaa.»

Näin sanoen hän käski väkensä lähtöön, mutta jousimiehet, jotka jäivät vielä paikalle, pitivät kiireisen neuvottelun siitä, mitä nyt olisi tehtävä.

»Meidän tulee ilmoittaa asia ensin ylipäälliköllemme lordi Crawford'ille, ja kirjoituttaa tämän nuoren herran nimi rekisteriin.»

»Mutta, hyvät herrat, kunnioitettavat ystäväni ja pelastajani», virkkoi Qventin hiukan kahden vaiheella, »enhän minä vielä ole päättänytkään, rupeanko palvelukseen teidän joukkoonne vai enkö.»

»Päätä nyt sitten», sanoi eno, »suostutko siihen vai tahdotko mielemmin hirteen – sillä sen takaan sinulle, vaikka oletkin sisarenpoikani, etten tiedä muuta pelastuskeinoa hirsipuusta.»

Tämä oli syy, jota ei käynyt vastustaminen, ja se kerrassaan suostutti Qventin'in ehdotukseen, jota hän ei muuten olisi pitänyt kovin hauskana. Mutta pelastus hirttonuorasta, jonka paula oli jo ollut hänen kaulassaan, olisi luultavasti suostuttanut hänet pahempaankin ehdotukseen.

»Hänen pitää tulla meidän kanssamme kasarmiin», sanoi Cunningham; »hänellä ei ole turvallista paikkaa missään meidän oman piirimme ulkopuolella, niin kauan kun nuo ihmispyytäjät ovat ulkona väijymässä.»

»Enköhän saisi vielä tätä yötä viettää siinä ravintolassa, jossa söin aamiaiseni, hyvä eno?» kysyi nuorukainen kenties, niinkuin moni muukin uusi rekryytti, arvellen, että jotain voisi voittaa yhdellä ainoallakin vapaudessa vietetyllä yöllä.

»Aivan niin, poika kulta», vastasi eno pilkallisesti, »että meillä olisi ilo saada onkia sinut jostakin ojasta tai kaivannosta, tai kenties jostakin Loire-joen polvesta säkkiin solmittuna, jotta sinun olisi mukavampi uiskennella – sillä siten luultavasti asia loppuisi. – Yliprovossi hymyili lähtiessään», jatkoi hän kääntyen Cunninghamin puoleen, »ja se merkitsee aina, että hänellä on vaarallisia mietteitä päässänsä.»

»Minä en huoli hänen vaarallisista mietteistänsä», virkkoi Cunningham, »meidän kaltaisiin lintuihin ei hänen nuolensa pysty. Mutta kehottaisinpa kuitenkin, että kertoisit kaikki tyyni Olivier Pirulle, joka on aina ollut skotlantilaisten henkivartijain hyvä ystävä ja tapaa Ludvig ukon ennenkuin provossi pääsee hänen puheillensa, sillä Olivier ajaa hänen partansa aamulla.»

»Mutta kuulkaas», virkkoi Le Balafre, »paha on mennä Olivier'in puheille tyhjin käsin, ja minä olen niin paljas kuin koivu jouluna.»

»No niinpä on meidän jokaisen laita», sanoi Cunningham; »mutta täytyneehän Olivier'in toki tällä kertaa tyytyä skotlantilaiseen kunniasanaankin. Me keräämme kokoon kelpo summan keskenämme ensi palkkapäivänä; ja kun *hänelle* tulee siitä osa, niin, sen sanon teille, tulee palkkapäiväkin sitä pikemmin.»

»Ja nyt linnaan», sanoi Le Balafré, »ja sisarenpoikani saa matkalla kertoa meille, miten hän sai yliprovossin kimppuunsa, jotta tiedämme miten asia on kerrottava Crawford'ille sekä Olivier'ille.»

VII PESTAUS

Rauhantuomari:

Kas näin, nyt lakikirja tänne, lue mit asetukset säätää – valas vanho ja kirjaa suutele – nyt nimes tuohon, niin olet sankari, saat kruunun palkan töist' urhokkaista vasta tehtävistä, päivältä kuusi penniä, siin' on sun eläkkeesi ja sun palkkas myös.
Pestaava upseeri.

Eräs jousimiesten palvelijoista sai käskyn astua alas hevosen selästä ja hänen ratsunsa annettiin Durward'ille, joka nyt sotaisten kansalaistensa seurassa ratsasti rivakkaa ravia Plessis'n linnaa kohti; ja näin hänestä tuli, joskin osittain vastoin tahtoaan, asukas tuohon synkkään rakennukseen, jonka ulkomuoto aamulla oli niin suuresti häntä hämmästyttänyt.

Sillä välin Qventin, vastaten enonsa yhä uudistettuihin kysymyksiin, kertoi tarkasti sen tapauksen, joka sinä päivänä oli saattanut hänet niin suureen vaaraan. Tämä kertomus, vaikkei hän itse huomannut siinä mitään naurettavaa, nostatti suuren naurun hänen seuralaistensa parissa.

»Eipä tuo olekaan oikein sukkela leikkiä», virkkoi Qventin'in eno, »sillä – saakeli soikoon! – mitä varten tuo hullu poika puuttui kirotun, uskottoman juutalais-maurilaisen pakanan raatoon?»

»Jospa hän olisi ruvennut provossin väeltä anastamaan sievää tyttöleppäkkiä, niinkuin Mikko Moffat kerran, siinä toki olisi ollut hiukka järkeä», sanoi Cunningham.

»Mutta minun mielestäni on loukkaus meidän kunniallemme, kun eivät Tristan ja hänen väkensä sano voivansa muka erottaa meidän skotlantilais-lakkejamme noiden rosvoilevain maankuljeksijain tocque'eista ja turban'eista – siksihän ne niitä nimittävät», sanoi Lindesay. »Jollei heidän silmänsä pysty ottamaan selvää erotuksesta, niin pitää heitä viisin sormin siihen opettaa. Mutta minun luullakseni Tristan on vain erehtyvinään, saadakseen kynsiinsä ne kelpo Skotlannin pojat, jotka tulevat tänne sukulaisiansa tervehtimään.»

»Saanko kysyä, eno», sanoi Qventin, »mitä lajia väkeä nuo ovat, joista te puhutte?»

»Kysyä saat kyllä minun puolestani», vastasi eno, »vaan enpä tiedä, poikaseni, kenessä siihen lienee vastaajaa. Eipä ainakaan minussa, se on varma, vaikka kenties tiedän yhtä paljon kuin moni muu. Ne ovat ilmestyneet tähän maahan noin vuotta tai paria takaperin, aivankuin heinäsiirkkarparvi äkkiä ilmestyy.»

»Niin», lisäsi Lindesay, »ja Jacques Bonhomme (Jaakko Siveä) – siksi me täällä nimitämme Ranskan talonpoikaa, poikaseni – sinäkin saat aikaa myöten oppia meidän puheenpartemme – Jaakko Siveä, sanon minä, ei välitä tiedustella mikä tuuli niin heidät kuin heinäsiirkkatkin tuopi tänne, kunhan vain sen tuulenpuuskan tietäisi, joka ne jälleen kuljettaisi pois.»

»Tekevätkö ne niin paljon pahaa?» kysyi nuori mies.

»Pahaako? – kah, poikaseni, ovathan ne pakanoita, tai juutalaisia, tai muhamettilaisia kumminkin, eivätkä he palvele Neitsyt Maariaa eikä pyhimyksiä», hän risti silmiään, »vaan varastavat, mihin vain näpit ylettyvät, ja laulavat veisuja ja povaavat», sanoi taas Cunningham.

»Mutta sanotaanpa heidän naistensa joukossa olevan muutamia sieviäkin tyttöjä», virkkoi Guthrie, »ja sen Cunningham paraiten tietänee.»

»Mitä, veikkoseni!» sanoi Cunningham; »eihän tuo toki liene moitetta?»

»Enhän minä mitään moittivaa virkkanut», vastasi Guthrie.

»Minä jätän asian näiden kumppanien tuomittavaksi», sanoi Cunningham. – »Sanoithan sinä, että minä, skotlantilainen aatelismies ja pyhän kirkon piiriin kuuluva kristitty, muka olisin ottanut itselleni kauniin kullon noiden pakanahylkyjen parista.»

»Ei, ei», sanoi Le Balafre, »eihän se ollut muuta kuin leikkiä. – Meillä ei saa olla riitoja kumppanien kesken.»

»Ei sitten saa olla mokomaa leikinlaskuakaan», virkkoi Cunningham mutisten, ikäänkuin hän olisi puhunut omaan partaansa.

»Lieneeköhän näitä tämmöisiä maankuljeksijoita muuallakin paitsi täällä Ranskassa?» kysyi Lindesay.

»On mar', onpa kyllä – niitä on joukottain ilmestynyt Saksaan ja Espanjaan ja Englantiin», vastasi Le Balafre. »Mutta pyhän Anteruksen siunauksen kautta on Skotlanti vielä vapaa heistä.»

»Skotlanti», sanoi Cunningham, »on kovin kylmä maa heinäsirkoille ja kovin köyhä varkaille.»

»Tai ehkäpä Jussi Vuorelaisen rinnalla eivät muut varkaat tulisikaan siellä toimeen», pilkkasi Guthrie.

»Teidän tulee kaikkien tietää», virkkoi le Balafre, »että minä olen Angus-kreivikunnan kangasmailta kotoisin ja että minulla on aatelisia sukulaisia vuoristossa, Glen-Islassa, enkä siis voi sallia vuoristolaisia haukuttavan.»

»Etpä toki kieltäne, että he ovat karjanryöstäjiä?» kysyi Guthrie.

»Jonkun karjalauman tai muun semmoisen karkoittaminen ei ole varkautta», sanoi Le Balafre, »ja sitä väitettä tahdon aseillakin puolustaa milloin ja millä tavalla sinä uskallat määrätä.»

»Häpeä toki, veikkonen», sanoi Cunningham; »kuka se nyt riitelee? Tämän nuoren herran ei pitäisi saada kuulla tämmöistä surkeaa sanojen näykkimistä. – Kas niin, nyt olemme jo perillä. Antakaas kun käsken ankkurillisen viiniä, niin pidämme pienet pitoset kaikessa ystävydessä ja juomme Skotlannin, niin Vuoriston kuin Alamaankin, maljan, jos te tahdotte tulla kortteeriini ottamaan osaa minun päivällisateriaani.»

»Suostutaan», sanoi Le Balafre; »ja minä käsken vielä toisen ankkurillisen lisäksi, jolla voimme huuhtoa pois kaiken eripuraisuuden ja juoda tervetuliaismaljan sisarenpoikani kunniaksi, joka nyt rupeaa meidän joukkoomme.»

Heidän tullessaan portille rautaristikko vedettiin ylös ja laskusilta laskettiin alas. He astuivat sisään, yksi toisensa perästä; mutta kun Qventin'in vuoro tuli, laskivat vartijat peitsensä ristiin hänen eteensä, käskien häntä seisahtumaan, ja samassa myös viritettiin jousia ja tähdättiin pyssyjä häntä vastaan. Niin tarkka oli täällä vartioiminen, vaikka nuoren tuntemattoman seurassa oli osa itse linnanväestä, vieläpä itse se komppaniakin, johon velvollisuuttansa täällä täyttävät vartijat kuuluivat.

Le Balafre, joka juuri sitä varten oli jäänyt sisarenpoikansa viereen, antoi tarpeenmukaiset selitykset, ja jokseenkin pitkällisen epäröimisen sekä viivyttelämisen jälkeen vietiin nuorukainen lukuisan vartijajoukon ympäröimänä lordi Crawford'in kortteeriin.

Tämä skotlantilainen herra oli vihoviimeisiä tähteitä siitä jalosta aatelismiesten ja ritarien joukosta, joka niin kauan ja niin uskollisesti oli palvellut Kaarle VI: tta noissa verisissä sodissa, mitkä päättyivät Ranskan kruunun vapautumisella ja englantilaisten karkoituksella. Hän oli nuorena poikana taistellut Douglas'in ja Buchan'in rinnalla, oli ratsastanut Orleans'in Neidon lipun jäljessä, ja oli kenties viimeisiä noita Skotlannin ritareja, jotka mielellään olivat liljan puolustukseksi sivaltaneet miekallaan vanhoja vihollisiaan englantilaisia. Skotlannissa tapahtuneet muutokset ja kenties myös tottumus Ranskan ilmanalaan ja tapoihin olivat olleet syynä siihen, että tämä vanha paroni kokonaan oli luopunut kaikista kotiinpaluutuumista. Siihen tuli vielä lisäksi, että hänen korkea virkansa Ludvigin hovissa sekä hänen suorutensa ja rehellisyytensä olivat hänelle tuottaneet kuninkaan suosion, joka, vaikkei hän juuri helpolla uskonut ihmisissä olevan kuntoa ja kunniallisuutta, kuitenkin täydesti luotti ja turvasi lordi Crawford'iin ja otti hänen sanansa sitä mielemmiin korviinsa, koska tämä herra ei koskaan sekaantunut muihin kuin virkaansa kuuluviin asioihin.

Le Balafre sekä Cunningham seurasivat Durward'ia ja hänen saattoväkeään päällikön kortteeriin, ja lordin arvokas ulkomuoto sekä kunnioitus, jota nämät muista ihmisistä sangen vähän välittävät kopeat soturit hänelle osoittivat, teki nuorukaiseen syvän vaikutuksen.

Lordi Crawford oli pitkä vartaloltaan, joskin hän vanhetessaan oli tullut laihaksi ja kulmikkaaksi; mutta hänen jäsenissään oli yhä vielä voimaa, vaikkei enää nuoruuden notkeutta, niin että hän marssiessa jaksoi kestää raskaitten rautavarustustensa painoa yhtä hyvin kuin nuorinkin

hänen lippukunnassaan ratsastava mies. Hänen kasvonsa olivat karkeapiirteiset, tuulen puremat ja täynnä arpia; ja hänen silmänsä, jotka olivat sen seitsemässä suuressa tappelussa katsoneet surmaa suoraan silmiin, niinkuin leikkikumppania katsotaan, ilmaisivat pikemmin vakavaa vaaran ylenkatsetta kuin palkkasoturien verenhimoista uhkarohkeutta. Hänen pitkä, kookas vartalonsa oli tällä hetkellä kääritty väljään kotikauhtanaan, ja puhvelinnahkaisesta vyöstä, joka ympäröi hänen vyötäisiään, riippui kalliskahvainen väkipuukko. Kaulassa hänellä oli Pyhän Mikaelin ritariston vitjat ja vaakuna. Istuen vuoteella, joka oli hirven taljalla peitetty, lueskeli hän, silmälasit nenällään (ne olivat siihen aikaan aivan uutta keksintöä), suunnattoman isokokoista käsikirjoitusta, nimeltä le Rosier de la guerre (Sodan helminauha), jonka Ludvig kuningas oli kirjoittanut poikaansa, kruununperillistä varten, ja jonka arvosta hän oli pyytänyt tämän paljon kokeneen skotlantilaisen soturin lausumaan mielensä.

Lordi Crawford laski, näiden arvaamattomien vieraiden sisääntullessa, hiukan närkästyneenä pois kirjansa ja kysyi kotiseutunsa leveällä murteella: »Mikä, paholaisen nimessä, teitä nyt vaivaa?»

Syvämmällä kunnioituksella kuin mitä hän kenties olisi Ludvigille itselleenkaan osoittanut, kertoi Le Balafre laveasti mihin pulaan hänen sisarenpoikansa oli joutunut, ja pyysi nöyrästi korkeaarvoisan lordin suojelusta. Lordi Crawford kuunteli sängen tarkasti. Hän ei voinut pidättää hymyilyään kuullessaan miten nuorukainen kokemattomuudessaan oli mennyt auttamaan hirtettyä pahantekijää, mutta hän pudisti päätään skotlantilaisten jousimiesten ja yliprovossin väen väliselle riidalle.

»Kuinka usein», virkkoi hän, »tuotte te minulle tuommoisia sekavia vyyhtejä selvitettäväksi? Kuinka usein pitää minun sanoa teille, varsinkin teille molemmille, Ludvig Lesly ja Archibald Cunningham, että ulkomaalaisten soturien tulee nöyrästi ja siivosti kohdella maan omaa kansaa, ettette saisi kaikkia kaupungin koiria kintereillenne? Mutta sittenkin, jos teillä välttämättömästi pitää olla kahakoita, niin on minulle enemmän mieleen, että tappelette tuon provossi lurjuksen kuin jonkun muun kanssa; ja minä moitin sinua vähemmän tästä päällekkarkauksesta kuin monesta muusta kepposestasi, Ludvig, sillä luonnollista ja ystävällistähän se vain oli, että autoit nuorta sukulaistasi. Tälle kokemattomalle lapselle ei saa tapahtua mitään vahinkoa. Anna minulle siis komppanian rekisteri tuolta hyllyltä, niin kirjoitamme hänen nimensä siihen, jotta hänkin saisi osansa etuoikeuksistamme.»

»Jos te, korkeaarvoinen herra, sallitte – » virkkoi Durward.

»Onko tuo poika aivan hullu!» huudahti eno. »Sinäkö rupeat puhumaan korkeaarvoiselle lordille ennenkuin sinulta on mitään kysytty?»

»Malta mieleesi, Ludvig», lausui lordi Crawford, »ja kuulkaamme mitä pojalla on sanomista.»

»Ei muuta, jos sallitte, korkeaarvoinen herra», vastasi Qventin, »kuin että taannoin sanoin enolleni olevani vielä kahdenvaiheilla rupeaisinko tähän palvelukseen vai en. Mutta nyt voin sanoa, että kaikki epäilykseni ovat kadonneet saatuani nähdä tämän jalon ja kokeneen päällikön, jota minun tulee palvella; sillä teillä on käskijän silmä.»

»Hyvin sanottu, poikaseni», virkkoi vanha lordi, johon tämän kunnioittava lause ei ollut vaikutusta tekemättä; »onpahan mulla ollut hiukan kokemusta, jos vain Jumala armollisesti on sallinut minun ottaa sen opikseni, niin hyvin palveluksessa kuin myös johtamisessa. Kas niin, Qventin, nyt olet kirjoitettu meidän kunnianarvoiseen skotlantilaiseen henkivartijajoukkoomme knaapiksi enollesi ja hänen peitsikunnassaan palvelevaksi seuralaiseksi. Toivonpa sinun käyttäytyvän hyvin, sillä sinusta pitäisi tulla kunnan soturi, jollei ulkomuotosi petä, ja olethan sinä jaloa sukua. – Ludvig, pidä huoli siitä, että sukulaisesi on ahkera aseharjoituksissaan, sillä tässä taitaa hyvinkin pian tulla kysymys peitsien taittamisesta.»

»Tuhat tulimmaista! kas siitpä olen iloinen, korkeaarvoinen herra – tämä rauhanaika tekee meidät kaikki pelkureiksi. Minussa itsessänikin tuntuu kuin miehuus alkaisi jo masentua, kykkiessämme tässä pirun linnassa aivan kuin vankihuoneessa.»

»No niin, onpa eräs lintu visertänyt korvaani», jatkoi lordi Crawford, »että pian taas saamme nähdä vanhan lipun liehuvan tantereella.»

»Sen laulun säestykseksi otan minä tänä iltana sitä täydemmän siemauksen», sanoi Le Balafre.

»Sinä ottaisit siemauksen vaikka minkä laulun säestykseksi», sanoi lordi Crawford; »ja pelkäänpä pahoin, Ludvig, että sinä vielä joskus saat juoda oman panemasi katkeran siemauksen.»

Lesly vastasi hiukan hämillään olleensa juomatta monta päivää; mutta komppanian tapa, senhän korkearvoinen lordi itsekin tiesi, oli nyt kerta semmoinen, että piti laittaa pienet pitokset uuden kumppanin tervetuliaisiksi.

»Se on totta», sanoi vanha päällikkö, »sen syyn olin unhottanut; mutta tulkoon siitä loppu, kun päivä on laskenut. Ja kuules, – ne sotamiehet, joilla on vahtivuoro, ovat ennen sitä huolellisesti erotettavat; ja katso ettei yksikään heistä saa ottaa enempää eikä vähempää osaa juominkeihin.»

»Kyllä me tottelemme teidän käskyjänne, korkearvoinen herra, ja noudatamme niitä uskollisesti», lupasi Ludvig, »ja niinkuin asia vaatii, juomme myös teidän maljanne.»

»Voisinpa kenties», sanoi lordi Crawford, »tulla itsekin iloanne katselemaan – jotta näkisin kaiken käyvän siivosti.»

»Olkaa sydämellisesti tervetullut, korkearvoinen herra», lausui Ludvig. Ja nyt he kaikki hyvin iloisina läksivät pois soturipitojansa valmistamaan, ja Lesly kutsui niihin parikymmentä kumppaneistaan, joilla sangen usein oli tapana olla pöytäveikkoina.

Soturien pidot ovat tavallisesti hyvin nopeasti kokoonsaadut, tietysti jos vain on tarpeeksi ruoka- ja juomavaroja käsillä. Mutta tässä tilaisuudessa Ludvig rupesi puuhaan hankkiakseen tavallista parempaa viiniä; »sillä», sanoi hän, »tuo vanha herra on suuri veitikka, ja vaikka hän aina saarnaa meille kohtuutta, niin eipä hän itse, juotuansa kuninkaan pöydässä niin paljon kuin vain rehellisellä tavalla voi saada kynsiinsä, laiminlyö ainoatakaan sopivaa tilaisuutta, jolloin voi viinipullon ääressä kuluttaa iltansa. Senvuoksi, pojat, olkaa nyt valmiit kuulemaan noita iänikuisia juttuja Vernoil'in ja Beaugen tappelusta.»

Tavallisena kokouspaikkana oleva gootilaistyylinen sali koristettiin siis kiireesti parhaimmalla tavalla. Tallirengit lähetettiin noutamaan viheriäisiä kaisloja lattialle levitettäväksi; ja liput, joiden johdon alla skotlantilaiset henkivartijat olivat marssineet taisteluun tai jotka he olivat ryöstäneet vihollisilta, levitettiin pöydälle tai ripustettiin pitkin seinää.

Toinen tärkeä seikka oli se, että nuorelle rekryytille niin pian kuin mahdollista hankittaisiin henkivartijakunnan puku ja aseet, jotta huomattaisiin, että hän kaikin puolin nautti komppaniansa suuria etuoikeuksia ja niiden nojalla sekä kansalaistensa avulla saattaisi olla pelkäämättä yliprovossin valtaa ja vihaa – vaikka tiedettiinkin, että edellinen oli yhtä peloittava kuin jälkimäinen leppymätön.

Juomingit olivat erittäin iloiset, ja vieraat päästivät kotimaanrakkautensa täysin valloilleen, nyt kun he olivat saaneet uuden rekryytin omasta rakkaasta isänmaastansa. Vanhoja skotlantilaisia lauluja laulettiin, vanhoja taruja skotlantilaisista sankareista kerrottiin, isien urhotyöt sekä niiden tapahtumapaikat muistuteltiin mieleen – hetken aikaa tuntui siltä kuin olisivat Tourainen viljavat tasangot muuttuneet Caledonian vuoristoiksi sekä autiokankaiksi.

Jokainen koetti sanoa jotain Skotlannin rakkaan muiston verestämiseksi, ja innostus oli noussut täten jo korkeimmilleen, kun se yltyi vieläkin korkeammalle lordi Crawford'in saapuessa paikalle, joka, niinkuin Le Balafre oli ennustanut, istui kuninkaan pöydässä ikäänkuin neuloilla kunnes hän sai tilaisuuden karata ja rientää omien kansalaistensa juominkeihin. Kunniaistuvin seisoi jo varattuna hänelle pöydän yläpäässä; sillä sen ajan tapojen ja sotajoukon silloisten asetusten mukaan ei pidetty sopimattomana, että heidän päällikkönsä, vaikkei ollut ketään arvossa häntä korkeampaa kuin kuningas ja yliconnetable, istui samassa pöydässä komppaniansa sotamiesten kanssa, sillä kaikkihan hekin olivat aatelissukua, jotta hän, arvoaan alentamatta, saattoi ottaa osaa heidän juominkeihinsä.

Tällä kertaa ei lordi Crawford kuitenkaan istahtanutkaan hänelle varatulle sijalle, vaan pyytäen heitä vain olemaan iloisia, jäi seisomaan ja katselemaan riemua kasvoillaan ilme, joka todisti miten hän itsekin siitä iloitsi.

»Antaa hänen vaan olla», kuiskasi Cunningham Lindesaylle, kun tämä tarjosi viiniä heidän arvoisalle päällikölleen, »antaa hänen vaan olla – ei saa koiraa väkisin metsään viedä – odottakaamme kunnes hän taipuu itsestensä.»

Todellakin vanha lordi, ensin hymyiltyään, päätänsä pudistettuaan ja asetettuaan viinipikarin koskemattomana eteensä, alkoi ikäänkuin huomaamattaan siitä hiukan siemaella, ja siten tehdessään hän juuri parhaaksi muisti, että se ennustaisi pahaa onnea, jollei hän joisi kelpo kulausta tuon uljaan pojan terveydeksi, joka sinä päivänä oli liittynyt heidän joukkoonsa. Tämä malja siis esitettiin ja siihen vastattiin, niinkuin helppo on arvata, iloisella hurrauksella, ja sitten vanha päällikkö kertoi ilmoittaneensa Olivier'ille päivän tapahtumasta. »Ja koska leuanhankaaja», lopetti hän, »ei liioin rakasta kurkunvenyttäjää, niin me molemmat yhdessä pyysimme ja saimme kuninkaalta julistuksen, joka käskää provossin minkä syyn nojalla hyvänsä luopumaan kaikista hankkeista Qventin Durward'ia vastaan, ja vielä lisäksi teroittaa hänelle mieleen, että skotlantilaisten henkivartijain etuoikeudet ovat kaikissa tilanteissa arvossapidettävät.»

Uusi hurraahuuto nousi, pikarit täytettiin jälleen aivan reunojaan myöten, ja sitten huudettiin »eläköön!» jalolle lordi Crawford'ille, kansalaistensa oikeuksien ja etuuksien uljaalle suojelijalle. Kunnan vanha herra ei tietysti voinut olla niin epäkohtelias, että hän olisi kieltäytynyt tätä maljaa juomasta; hän laskeutui valmiille istuimelle, ikäänkuin huomaamatta mitä teki, käski Qventin'in luokseen ja rupesi häneltä kyselemään paljon enemmän Skotlannin tilasta sekä sen korkeista suvuista kuin mitä poika osasikaan vastata. Ja silloin tällöin aina, näin kysellessään, hyvä vanha herra, ikäänkuin lauseittensa välillä, maisteli pikariaan, muistuttaen että iloinen seurustelu oli sopivaa skotlantilaisille aatelisherroille, mutta että nuorten miesten, semmoisten kuin Qventin'in, piti siinä suhteessa olla varovaisia, ettei siitä koituisi ylenjuomista. Tällä tavoin hän lausui ilmi paljonkin kelpo mielipiteitä, kunnes hänen oma kielensä, kesken kohtuuden ylistystään, alkoi liikkua tavallista kankeammin. Ja nyt, kun seuran sotaisa into kiihtyi yhä korkeammalle jokaisesta uudesta tyhjennetyistä pullosta, Cunningham esitti maljan piakkoin taas liehumaan lähtevälle Oriflamme'lle (Ranskan kuninkaalliselle lipulle).

»Ja toivokaamme että Burgundista tuleva tuulenpuuska kohottaa sen ilmaan!» jatkoi Lindsey.

»Koko sillä sydämen innolla, joka tässä kuluneessa ruumiissa vielä on jäljellä, yhdyn siihen maljaan, pojat», lausui lordi Crawford; »ja toivonpa, vaikka olenkin vanha, näkeväni sen jälleen liehumassa. Kuulkaahan, kumppani kullat», – viini oli jo tehnyt hänet puheliaaksi – »olettehan te kaikki Ranskan kruunun uskollisia palvelijoita – miksi en siis teille kertoisi, että tänne on saapunut Burgundin herttua Kaarlelta lähettiläs, jonka sanoma on ilkeänlaatuinen.»

»Kyllä minä näin Crévecoeur'in kreivin seurueen hevosineen, palvelijoineen», virkkoi eräs toinen vieraista, »tuolla Silkkiäispuiston ravintolassa. Ei kuulu kuningas majoittavan häntä tänne linnaan.»

»No, Jumala suokoon hänelle epäsuotuisan vastauksen!» sanoi Guthrie, »mutta mitä hän sitten valittaa?»

»Onpahan koko joukko rajaa koskevia valituksia», selitti lordi Crawford; »ja aivan nykyään on kuningas ottanut turviinsa erään aatelisneidon herttuan maalta, nuoren kreivittären, joka pakeni Dijon'ista siitä syystä, että herttua, joka on hänen holhoojansa, tahtoi naittaa hänet suosituilleen, Campo-bassolle.»

»Onko neitonen todellakin tullut tänne yksin, korkea-arvoinen herra?» kysyi Lindsey.

»Eipä aivan yksin, vaan erään vanhan kreivinnan, tätinsä, seurassa, joka tässä asiassa piti nuoren sukulaisensa puolta.»

»Ja aikooko kuningas», kysyi Cunningham, »joka on herttuan läänitysherra, sekaantua tähän herttuan ja hänen holhokkinsa väliseen asiaan, sillä onhan Kaarlella sama oikeus Burgundin perijättäreeseen kuin kuninkaalla, siinä tapauksessa että herttua kuolisi?»

»Kuningas oli pitävä, niinkuin hänellä on tapana, valtiollisia etuja silmällä; ja tiedättehän te», jatkoi Crawford, »ettei hän ole julkisesti ottanut näitä neitoja hoviinsa vastaan, eikä myöskään

jättänyt heitä tyttärensä Beaujeaun rouvan, eikä Johanna prinsessankaan suojelukseen; siitä käy epäilemättä selville, että hän aikoo menetellä asianhaaroja myöten. Hän on meidän herramme – vaan eipähän liene maankavaluutta vaikka sanoisikin, että hän yht'aikaa ajaa jänistä koirien kanssa takaa ja juoksee jäniksen kanssa koiria pakoon, olipa hän tekemisissä minkä hallitsijan kanssa hyvänsä kristikunnassa.»

»Mutta eipä tuo tuommoinen kaksinainen peli lienekään Burgundin herttualle mieleen», sanoi Cunningham.

»Ei suinkaan», vastasi vanha herra, »ja senvuoksi onkin luultavaa, että heidän välillään nousee meteli.»

»Oikein – pyhä Anterus kiihdyttäköön vain sitä riitaa!» sanoi Le Balafre. »Minulle ennustettiin kymmenen, eikä, kaksikymmentä vuotta sitten, että minä avioliiton kautta perustaisin sukuni onnen. Kukapa tietää mitä nyt saattaa tapahtua, jos saamme taistella kunnian ja naislemmen puolesta, niinkuin ritarit vanhoissa romanssilauluissa?»

»Sinäkö puhut naislemmestä, jolla on tuommoinen oja kasvoissasi!» pilkkasi Guthrie.

»Parempi olla lempimättä kuin ruveta rakastamaan tuommoista pakanallista mustalaisnaikkosta», tokaisi Le Balafre vastaan.

»Seis, veikkoset!» pisti lordi Crawford väliin. »Ei pistelemistä terävillä aseilla, eikä leikkimistä kokkavilla pilkkasanoilla – me olemme hyviä ystävyksiä kaikki. Ja mitä tuohon neitoon tulee, niin on hän liian rikas tullakseen köyhän skotlantilaisen aatelisherran omaksi, muutenpa minä itsekkin koettaisin onnani, vaikka jo lähes kahdeksankymmentä vuotta on niskoillani. Mutta juodaan sittenkin malja hänen kunniakseen, sillä hänen sanotaan olevan kaunis kuin kirkkain lamppu.»

»Luulenpa että näin hänet», virkkoi toinen sotamies, »seisoessani tänä aamuna vartioimassa sisimmäisellä portilla. Mutta hän oli pikemmin salalyhdyn kuin kirkkaan lampun kaltainen, sillä hänet tuotiin linnaan yhdessä erään toisen naisen kanssa umpinaisissa kantotuoleissa.»

»Häpeä, häpeä Arnot!» sanoi lordi Crawford; »vartijana ollen soturin ei pitäisi virkkaa mitään siitä, mitä hän on nähnyt. Paitsi sitä», lisäsi hän, oltuaan vähän aikaa vaiti, kun hänen oma uteliaisuutensa oli voittanut tuon teeskennellyn soturivelvollisuuden tunnon, jota hän oli pitänyt tarpeellisena näyttää, »miksikä juuri kreivitär Isabella de Croye olisi ollut tuossa kantotuolissa?»

»En, korkeaarvoinen herra», vastasi Arnot, »tiedäkään siitä mitään muuta, kun että minun puukkomieheni oli hevosia kävellyttämässä kylätiellä ja tapasi muulimies Doguin'in, joka kuljetti kantotuoleja takaisin ravintolaan; sillä ne olivat tuon Silkkiäispuiston ravintolanisännän omat – liljan ravintolan isännän, aioin sanoa – ja niinpä Doguin pyysi Santeri Steed'ia kanssaan maistamaan viinipikarillista, koska he olivat tuttuja, ja siihen Santeri tietysti oli hyvinkin suostuvainen.»

»Tietysti – tietysti», virkkoi vanha lordi; »se olisi seikka, jossa soisin parannusta, hyvät herrat; mutta kaikki teidän tallirenkinne ja puukkomiehenne ja jackmen'inne – siksi me heitä Skotlannissa sanoisimme – ovat liiankin suostuvaisia pikaria kallistamaan kenen seurassa hyvänsä. – Se on sodassa vaarallinen seikka, ja se on parannettava. Mutta, Antti Arnot, sinun juttusi näyttää venyvän pitkäksi, puhe on ryppyllä katkaistava – Skeoch doch nan skial, niinkuin vuoristolainen sanoo, ja se on selvää Gaelin kieltä. – Ja nyt kreivitär Isabella de Croyen malja, ja toivokaamme hänelle parempaa miestä kuin mitä tuo Campo-basso on, tuo kelvoton italialainen konna! – Ja nyt, Antti Arnot, mitä muulinkuljettaja kertoi sinun palvelijallesi?»

»Kertoipa hänelle sen salaisuuden, jos niin sallitte, korkeaarvoinen herra», jatkoi Arnot, »että nuo äsken umpinaisissa kantotuoleissa linnaan viedyt vieraat olivat suurisukuisia naisia, jotka muutamia päiviä olivat salaa asuneet hänen isäntänsä talossa, ja että kuningas useasti oli käynyt salaa heitä tervehtimässä ja osoittanut heille suurta kunniaa; ja että he, hänen luulonsa mukaan, olivat lähteneet linnaan pakoon, sillä he pelkäsivät Crèvecoeur'in kreiviä, Burgundin herttuan lähettilästä, jonka tuloa ennakolta lähetetty sanansaattaja oli juuri tullut ilmoittamaan.»

»Sieltäkö sinä tulitkin minua vastaan», sanoi Guthrie; »sitten voisin vannoa, että kuulin kreivittären laulevan ja soittavan harppua astuessani sisimmän linnanpihan poikki – ääni kajahti

noista ulkonevista kaari-ikkunoista Dauphin'in (kruununperillisen) tornista. Ja sävel oli niin suloinen, ettei ikänä kukaan ole kuullut sen vertaista tässä Plessis'n linnassa. Niin totta kuin olen kristitty, luulinpa sen säveleen Melusina haltiattaren laulamaksi. Siellä minä seisoin – vaikka tiesin pöydän täällä jo olevan katetun ja teidän kaikkien odottelevan – siellä minä seisoin niinkuin – »

»Niinkuin aasi, Jussi Guthrie», jatkoi päällikkö, »pitkä nokkasi haisteli illallisateriaa, pitkät korvasi kuuntelivat musiikkia, eikä sinun lyhyt ymmärryksesi saanut ratkaistuksi, kumpiko mielestäsi oli haluttavampi. – Vaan kuulkaas! Eivätkö tuomiokirkon kellot jo kutsu iltamessuun? – Eihän toki vielä voi olla niin myöhäistä? – Tuo hupsu suntio on soittanut iltakelloa tuntia liian aikaiseen.»

»Ei mar', kyllä kellot liiankin oikein ilmoittavat aikaa», sanoi Cunningham; »tuolla päivä par'aikaa menee mailleen ihanan alangon länsirannalla.»

»Vai niin», sanoi Crawford, »niinkö on todella? – No niin, pojat, täytyyhän pysyä aisoissaan – hiljaa ajetaan pitkät matkat – vähäinen valkea, makeat maltaat – ole iloinen ja viisas, on kelpo sananlasku. – Vielä yksi malja vanhan Skotlannin muistoksi, ja sitten joka mies virkaansa toimittamaan.»

Lähtöpikari tyhjennettiin ja vieraat läksivät tiehensä, jota tehdessään komea paroni tarttui Le Balafrén käsivarteeseen sillä tekosyyllä, että hän tahtoi antaa hänelle muutamia neuvoja Qventin'in suhteen, vaan kenties todenteolla siksi, ettei hänen oma astuntansa yleisön silmissä näyttäisi epävakaammalta kuin mitä niin korkeaarvoiselle ja korkeapalkkaiselle päällikölle sopi. Hyvin yksitotisena hän kulki niiden molempien pihojen poikki, jotka erottivat hänen kortteerinsa juhlasalista, ja juhlallisesti, niinkuin aika viinitynnyristä, hänen suustaan läksi lähtövaroitus, että Ludvigin tuli tarkasti valvoa sisarenpoikansa käytöstä, erittäinkin mitä viinipikareihin ja tyttöihin tuli.

Nuorelta Durward'ilta sillä välin ei ollut jäänyt huomaamatta ainoakaan kauniista Isabella kreivittärestä lausuttu sana, ja kun hänet oli neuvottu siihen pieneen kammioon, jossa hänen tästä lähtien tuli asua yhdessä enonsa hovipojan kanssa, alkoivat hänen ajatuksensa tässä matalassa majassa lennellä sangen korkealle. Helpostihan lukija käsittää, että nuori soturi rakensi aika korean pilvilinnan sille perustukselle, että tornityttö, jonka laulua hän niin suurella halulla oli kuunnellut, ja mestari Pietarin kaunis juomanlaskija oli sama kuin tämä korkeasukuinen, rikas kreivitär, joka oli lähtenyt pakoon vihattua kosijaa sekä lääniherranvaltaansa väärinkäyttävää, väkivaltaista holhoojaa. Näihin kuviin sekaantui myös välistä mestari Pietarin kuva, jonka käskyjen alainen tuokin pelättävä virkamies näytti olevan, jonka kynsistä Qventin sinä päivänä toin tuskin oli pelastunut. Vihdoin viimeinkin nuorukaisen unelmat, joita pieni Willi Harper, hänen huonekumppaninsa, ei ollut uskaltanut estää, keskeytyivät enon tulon kautta. Le Balafré käski Qventin'ia menemään levolle, jotta hän jaksaisi nousta aikaiseen aamulla ja voisi seurata enoaan kuninkaan eteiseen, missä hänen piti virkansa puolesta olla viiden muun kumppaninsa kanssa.

VIII LÄHETILÄS

Vaan niinkuin leimaus Ranskan eteen lennä, siell' olen muuten minä ennen sua, ja tykkieni jyskeen kuulla saatte. Pois! Vihamme sa ole torvettaja.

Juhana kuningas.

Jos vetelehtiminen olisikin ollut Durward'ia helposti voittava kiusaus, niin olisi se melu, joka heti aamumessun ensi kellonhelähdyksen jälkeen syntyi henkivartijain kasarmissa, varmaan kartoittanut tämän viekoittelijaa hänen vuoteeltaan; mutta isän kodissa ja sittemmin Aberbrothick'in luostarissa saatu kasvatus olivatkin totuttaneet hänet nousemaan aamun valjetessa. Hän puki iloisesti päälleen kuunnellen torvien toivotusta ja rautavarustusten kilinää, joka ilmoitti valppaitten vartijoiden vaihtoa – toiset heistä par'aikaa palasivat kasarmiin yöllisestä virantoimituksestaan, toiset taas marssivat ulos aamuvartioimiseen, ja vieläkin toiset, niiden parissa hänen enonsakin, pukivat varustukset ylleen mennäkseen itse Ludvig kuninkaan käskyjä vastaanottamaan. Ilolla, joka näin nuorelle miehelle tämmöisessä tilaisuudessa oli aivan luonnollinen, Qventin pani päälleen uuteen virkaansa kuuluvat komeat pukimet sekä aseet; ja hänen enonsa, tarkasti ja täsmällisesti tutkittuaan, että nuorukainen kaikin puolin oli kunnollisesti varustettu, ei salannut mielihyväänsä nähdessään, että hänen sisarenpoikansa näytti nyt entistään vielä pulskemmalta. »Jos voit olla yhtä uskollinen ja uljas kuin olet pulskan näköinen», virkkoi eno, »niin minun knaappini on oleva kaikkein kauneimpia ja parhaimpia koko komppaniassa, ja siitä voi tulla kunniaa sinun äitisi suvulle. Seuraa nyt minua vastaanottosaliin ja katso, että pysyttelet aivan selkäni takana.»

Näin sanoen hän otti käteensä pitkän, raskaan ja jalosti silatun ja koristetun pertuskan, käski sisarenpoikansa ottaa toisen samanlaisen, mutta keveämmän asean, ja sitten he menivät linnan sisäpihalle, missä heidän kumppaninsa, joiden piti vartioida sisähuoneissa, jo seisoivat täydessä järjestyksessä ja täysissä varustuksissa – knaapit toisena rivinä herrojensa takana. Täällä odotti myös koko joukko metsästyspalvelijoita kauniitten hevosten ja jalojen koirien kanssa, joita jälkimäisiä Qventin katseli niin hartaalla mielihalulla, että hänen enonsa useamman kerran täytyi muistuttaa hänelle, etteivät nämä elukat olleet siellä hänen huviksensa, vaan kuningasta varten. Ludvig olikin erittäin ahkera metsänkävijä, ja se oli yksi niitä harvoja mielitekoja, joille hän oli altis silloinkin, kun se ei oikein sopinut yhteen hänen valtiollisten hankkeittensa kanssa; ja niin tarkasti hänen käskystään suojeltiin metsänriistaa kuninkaallisissa metsissä, että kansan oli tapana sanoa: helpommin miehen murhaaja voi vapautua rangaistuksesta kuin hirven tappaja.

Viittauksen saatuaan Le Balafre, joka tässä tilaisuudessa toimitti päällikön virkaa, käski henkivartijat liikkeelle; ja annettuansa useampia merkkejä sekä tunnussanoja, joista pidettiin täällä erinomaisen tarkasti kiinni, he marssivat vastaanottosaliin, jonne kuningasta par'aikaa odotettiin tulevaksi.

Vaikkei Qventin suinkaan ollut tottunut komeuteen, niin täällä hänen oletuksensa kuninkaallisen hovin loistosta melkein pettyivät. Olihan täällä tosin hovivirkamiehiä kalleissa puvuissa; henkivartijoita jaloissa varustuksissa; olipa myös kaikenlaatuisia palvelijoita. Mutta hän ei nähnyt ainoatakaan valtakunnan vanhaa neuvonantajaa, ei yhtään kruunun korkeampaa virkamiestä; hän ei kuullut yhtään nimeä mainittavan, jotka siihen aikaan olivat ritariston kukkana; hän ei myöskään nähnyt ainoatakaan ylipäällikköä ja sotaherraa, jotka siihen aikaan, ollessaan vielä täydessä miehuuden voimassaan, olivat Ranskan parhaana voimana, ei myöskään noita tulisia aatelisnuorukaisia, noita nuoria kunniaan pyrkijöitä, jotka olivat Ranskan ylpeytenä. Kuninkaan epäluulo, umpimielisyys ja salaiset, monimutkaiset valtiovahkeet olivat valtaistuimen läheisyydestä vieroittaneet tuon loistavan seuran; heitä kutsuttiin vain harvoihin, määrättyihin, jäykkämenoiisiin

tilaisuuksiin, joihin he vastahakoisesti saapuivat ja ilolla poistuivat, niinkuin sadussa kerrotaan eläimistä, joiden täytyy käydä kuninkaansa leijonan luolassa.

Ne harvat, jotka täällä näyttivät olevan neuvonantajien virassa, olivat halvannäköisiä miehiä, joiden ulkomuoto tosin ilmaisi älykkäisyyttä, vaan joiden käytöksestä saattoi huomata, että he olivat koroitettut piiriin, johon heidän kasvatuksensa sekä totutut tapansa eivät suinkaan tehneet heitä sopiviksi. Pari miestä vain Durward'in mielestä näytti ulkomuodoltaan jalommalta, ja näiden hänen huomiotaan herättävien miesten nimet hän sai kuulla enoltansa, koska sotakurin sillä hetkellä ei tarvinnut olla niin ankara, että se olisi sitä estänyt.

Lordi Crawford'in, joka odotti siellä komeassa virkapuvussaan, hopeinen komentokapula kädessään, Qventin, samoin kuin lukijakin, oli jo oppinut tuntemaan. Muista, jotka näyttivät olevan korkeaa sukua, oli huomattavin kreivi Dunois, mainion Dunois'in poika, joka Orleans'in Bastard'in nimellä taisteli Johanna D'Arc'in lipun alla ja suurella kunnialla otti osaa Ranskan vapauttamiseen englantilaisten ikeestä. Hänen poikansa kantoi hyvin suuriarvoiselta isältänsä perimää kuuluisaa nimeänsä; ja vaikka hän oli likeistä heimoa kuninkaallisen suvun kanssa sekä nautti yhtä suurta suosiota kuin isäkin niin hyvin aateliston kuin kansankin parissa, näytti Dunois kuitenkin, kaikissa tilaisuuksissa osoittamallansa suoralla, avomielisellä rehellisyydellään, tehneen kaikki epäluuloisen Ludvigin epäluulot tyhjiksi; kuningas näki mielellään hänet seurassansa, jopa kutsui joskus hänet myös neuvotteluihin kanssansa. Vaikka kreivi Dunois'ta pidettiin aika mestarina kaikissa ritariuden harjoituksissa ja hänen luonteessaan huomattiin useita niitä avuja, joiden arveltiin kuuluvan jalolle ritarille, niin ei hänen ulkomuotonsa ollut suinkaan mikään romanttisen kauneuden esikuva. Hän ei ollut pituudeltaan edes keskikokoinen, vaikka ruumiinrakennus oli kylläkin vahva; sääret olivat hiukan ulospäin kaarevat, sellaiset mikä tosin ratsun selässä on soveliasta, vaan ei juuri kaunista jalan astujalle. Hartiat olivat leveät, tukka musta, ihon pinta mustaverinen, käsivarret tavattoman pitkät ja jäntevät. Kasvojen piirteet olivat epäsäännölliset, suorastaan rumat. Mutta sittenkin ilmeni kreivi Dunois'n muodossa omanarvon tuntoa ja jaloutta, josta jo ensi silmäykselläkin näki, että hän oli korkeasukuinen aatelmies ja peloton soturi. Hänen katsantonsa oli uljas ja suora, hänen astuntansa miehuullinen ja rohkea ja kasvojen karkeaa muotoa jalostutti kotkankaltaisen silmän terävyys sekä leijonankaltainen kulmakarvojen ankaruus. Hän oli puettu metsästysvaatteisiin, jotka olivat pikemmin kalliit kuin koreat, ja useimmissa tilaisuuksissa hän hoitikin ylimetsäherran tehtäviä, vaikkei ole syytä luulla, että se virka olisi annettu varsinaisesti hänelle.

Käsikkäin Dunois'n kanssa, astuen niin hitain, raskain askelin, että hän melkein näytti lepäävän sukulaisensa ja tukijansa käsivarrella, tuli sisään Ludvig, Orleans'in herttua, ensimmäinen prinssi kuninkaallisesta suvusta (sittenkin kuningas Ludvig XII), jolle henkivartijat sekä hoviherrat osoittivat hänen korkean arvonsa mukaista kunniaa. Tämä prinssi, jota kuningas karsasteli aina pelolla ja epäluulolla, ja joka, jollei kuninkaalle syntynyt poikaa, oli tuleva kuningaskunnan perillinen, ei saanut koskaan poistua hovista, ja siellä taas hän ei saanut mitään virantoimitusta eikä suosionosoitusta. Tässä häpäisevässä, melkein pä vangintapaisessa tilassa hänen mielensä oli tullut alakuloiseksi, ja tällä hetkellä se oli vielä entistään enemmän masennuksissa. Hän tiesi näet, että kuningas suunnitteli häntä vastaan kaikkein julminta ja sortavinta väkivaltaa, mitä tyrannikaan saattaa tehdä, aikoessaan pakoittaa hänelle aviopuolisoksi nuorimman tyttärensä, Johanna prinsessan, jolle hänet jo lapsena oli kihlattu, mutta jonka raajarikkoisuus teki tämän liiton täyttämiskaatimuksen inhottavaksi julmuudeksi.

Ulkomuotonsa suhteen ei tämä onneton prinssi suinkaan ollut saanut osakseen ylellisiä luonnonlahjoja; hänen mielenlaatunsa oli lempeä, laupias ja hyväntahtoinen, jotka avut pilvistivät esiin sen synkän alakuloisuudenkin verhon alta, johon hänen oikea luonteensa oli nyt peittyneet. Qventin huomasi, että herttua huolellisesti vältti katsahtaa henkivartijain puoleen ja että hän vastatessaan heidän tervehdykseensä piti silmänsä maahan luotuina, ikäänkuin hän olisi pelännyt, että kuningas epäluuloisuudessaan saattaisi käsittää tavallisen kohteliaisuudenosoituksen yritykseksi koettaa saada henkivartijat persoonallisesti ja erityisesti mieltymään herttuaan.

Aivan toisella tavalla käyttäytyi ylpeä kardinaali ja kirkkoylimys Juhana de Balue, Ludvigin senaikuinen suosittu ministeri, jonka nousu ja mielenlaatu muistutti niin paljon englantilaisen ministerin Wolsey'n nousua ja mielenlaatua, kuin erilaisuus viekkaan ja valtioviisaan Ludvigin sekä hätäisen, tuittupäisen Henrik VIII:n välillä suinkin antoi myöten. Ludvig oli koroitannut tämän ministerinsä alimmasta kansan luokasta Ranskan ylläalmonjakajan arvoon (ainakin sen viran tulojen kantajaksi), oli ylenmäärin suonut hänelle lahjoja ja hankkinut hänelle kardinaalin hatun; ja vaikka hän oli liian varovainen suodakseen kunnianhimoiselle Baluelle saman rajattoman vallan ja luottamuksen, minkä Henrik oli antanut Wolseylle, hän sittenkin totteli enemmän kardinaalin kuin kenenkään muun julkisen neuvonantajansa sanoja. De Balue ei siitä syystä ollut säästynyt siitä erehdyksestä, joka helposti sattuu halvasta säädystä äkkiä mahtavuuteen koroitettulle miehelle; hänen päänsä nähtävästi oli mennyt pyörälle ja hän luotti lujasti siihen, että hänellä oli tarpeeksi kykyä voidakseen sekaantua jos joihinkin asioihin, olivatpa ne vaikka kuinka kaukana tahansa hänen ammatistaan ja opinharjoituksistaan. Vaikka hän olikin laiha ja ulkomuodoltaan kaikkea viehätystä vailla, kohteli hän kuitenkin ritarillisesti ja ihailevasti kaunista sukupuolta, mutta hänen kömpelö käytöksensä teki hänen lemmenpyyntönsä naurettaviksi, ja hänen papilliseen virkaansa nähden sopimattomiksi. Joku imarteleva mies tai nainen oli onnettomana hetkenä saattanut hänen päähänsä sen luulon, että jokin erinomainen kauneus piili noissa vahvoissa, lihakkaisissa pohkeissa, jotka hän oli perinyt isältään, Limoges'n rahtimieheltä tai, toisten tietojen mukaan, Verdun'in mylläritä; ja tästä luulosta oli hän tullut niin turhamieliseksi, että hän kohotti aina hiukan toiselta puolelta kardinaalikauhtanansa helmoja, jotta hänen pulska käyntinsä ei jäisi huomaamatta. Astuessaan majesteettillisesti juhlasalin poikki purppurakaavussaan ja kalliissa päähineessään, oli hän välistä siksi armollinen että hän tarkasti vartioivien herrojen aseita ja varustuksia, kysyen heiltä kaikellaista suurella äänellä, vieläpä uskalsi nuhdella muutamia heistä epätarkasta virantoimituksesta, johon nämät paljon kokeneet soturit eivät tohtineet vastata, vaikka selvästi näkyi, että he kuuntelivat niitä närkästyksellä ja ylenkatseella.

»Tietääkö kuningas», kysyi Dunois kardinaalilta, »että Burgundin lähettiläs välttämättömästi vaatii päästä hänen puheillensa?»

»Tietää», vastasi kardinaali, »ja tuossapa, luulen minä, tuleekin kaikkivaltias Olivier Daim⁷, jolta saamme kuulla kuninkaan päätöksen.»

Hänen näin puhuessaan merkillinen mies, joka siihen aikaan kilpaili itse kardinaalinkin kanssa Ludvig kuninkaan suosiosta, astui sisemmästä kamarista sisään; mutta hänessä ei ollut jälkeäkään tuosta arvoa ja kunnioitusta vaativasta käytöksestä, joka oli ylpeydestä paisuneelle kirkkoylimykselle kuvaavaa. Päinvastoin oli Olivier pikkarainen, laiha, kalvakka mies, jonka puku, johon kuului vain musta silkkinen takki ja housut, ei edes mitään päällysnuttua tai viittaa, ei ollut juuri senkaltainen, että se olisi kohottanut tavallisen muodon kauneutta. Kädessään hänellä oli hopeinen vati, ja käsivarrella riippui pyyhlinä, ilmoittaen hänen virkaansa. Hänen kasvonsa olivat terävät ja vilkaat, joskin hän koki salata sitä sillä, että hän vilkahtamatta katseli maahan. Siten hän kissan väijyvin hiljaisin askelin pikemmin nöyrästi hiipi kuin astui salin poikki. Mutta nöyryys, joskin se saattaa salata ihmisen arvon, ei kuitenkaan voi peittää hovisuosiota; ja semmoisen miehen on aivan mahdoton päästä huomaamatta juhlasalin läpi pujahtamaan, jonka hallussa on kuninkaan luottamus siinä määrin kuin tällä kuuluisalla parranajajalla ja kamaripalvelijalla, Olivier le Daim'illä, Olivier le Mauvais'illä tai Olivier le Diable'illa (kaikki nämät liikanimet oli hän saanut sen omantunnon ääntä halveksivan viekkauuden johdosta, jolla hän avusti herransa monikoukkuisten valtiovehkeiden toimeenpanoa). Nyt hän vain puhui muutamia sanoja kreivi Dunois'lle, joka heti sen jälkeen läksi ulos; mutta parranajaja hiipi hiljaa takaisin kuninkaan kamariin, mistä hän oli tullutkin. Kaikki ihmiset tekivät hänelle tilaa, josta kohteliaisuudesta hän vain kiitti nöyryimmällä kumarruksella; ainoastaan parille henkilölle hän

⁷ Kuninkaan parranajaja ja salainen neuvonantaja. Kansa, joka erikoisesti vihasi ja kammosi tätä miestä, oli antanut hänelle toisen liikanimen, nimittäin Olivier Perkele.

kuiskasi jonkun sanan korvaan, saattaen ne siten kaikkien muiden hoviherrojen kateuden alaisiksi. Ja sitten, mutisten jotain virkavelvollisuuksistaan hän väistyi pois, kuuntelematta puhuttelemiensa herrojen vastauksia tai hänen huomionsa pyrkivien hartaita pyyntöjä. Ludvig Lesly oli myös ollut yksi niistä harvoista onnellisista, joille Olivier armollisesti oli puhunut pari sanaa, vakuuttaen että asia oli saatettu hyvään päätökseen.

Kohta sen jälkeen tämä hyvä sanoma tuli vielä toisellakin tavalla vahvistetuksi; sillä Qventin'in hyvä tuttava, Tristan Erakko, kuninkaan yliprovossi, astui sisään ja tuli suoraan sille paikalle, missä Le Balafré seiso. Hänen komea pukunsa teki tämän peloittavan virkamiehen tylyn katsannon ja ilkeän muodon vieläkin silmiinpistävämmäksi, ja hänen äänensä, vaikka hän koettikin teeskennellä sitä leppyisäksi, oli kaikkein enimmin karhun mörinän kaltainen. Sanojen sisällitys oli kuitenkin suotuisampi kuin ääni, jolla ne lausuttiin. Hän ilmoitti mielipahansa edellisenä päivänä heidän välillään sattuneesta erehdyksestä, johon hän sanoi sen olleen syynä, ettei herra Le Balafrén sisarenpoika ollut puettuna henkivartijain univormuun eikä myöskään ollut sanonut kuuluvansa heihin; tästä oli johtunut se hairahdus, jota hän nyt pyysi anteeksi.

Ludvig Lesly vastasi siihen sopivalla tavalla, mutta niin pian kuin Tristan oli poistunut, huomautti hän sisarenpojalleen, että heillä tästälähtien oli nyt kunnia pitää tätä pelättyä virkamiestä verivihollisenaan. »Mutta meihin ei sen haukan kynnet ylety», lisäsi hän; »soturi, joka täyttää vain velvollisuutensa, saattaa nauraa yliprovossille.»

Qventinkin oli tullut samaan päätökseen kuin hänen enonsa, sillä lähtiessään oli Tristan luonut heihin vihaisen, uhkaavan katseen, semmoisen, minkä karhu silmästään iskee metsämieheen, joka on keihäällään sitä haavoittanut. Ilmaisihan provossin kasvojen ilme aina muulloinkin, vaikkei siihen kiihoittavaa syytäkään ollut, ilkeyttä, joka kauhistutti ihmisiä; ja nuoren skotlantilaisen sydämen läpi kulki sitä syvemmälle tunkeutuva, sitä vastenmielisempi värähdys, kun hän vielä oli ikäänkuin tuntevinansa olkapäissään Tristan'in molempien surman välikappaleitten sormet.

Olivier, niinkuin sanottu, hiipi ympäri salia kissamaisella tavalla, – jota hänen tehdessään kaikki, yksin korkeimmatkin virkamiehet tekivät hänelle tilaa ja juhlallisesti osoittivat hänelle kunniaa, joskin hän nöyryydessään koetti sitä välttää – ja sitten hän palasi takaisin sisäkamariin. Kohta sen jälkeen ovet temmattiin selkosen selälleen, ja Ludvig kuningas astui saliin.

Qventin, niinkuin kaikki muutkin, käänsi silmänsä häneen; mutta hän hämmästyi samassa niin suuresti, että pertuska oli milt'ei pudota hänen kädestään, kun hän tunsu Ranskan kuninkaan samaksi mestari Pietariksi, silkkikauppiiaaksi, joka aamuisella kävelyllä oli ollut hänen kumppaninaan. Outoja aavistuksia tämän miehen todellisesta säädystä oli ajottain iskenyt hänen päähänsä, mutta tosiasia, joka paljastui nyt hänen eteensä, oli vielä eriskummallisempi kuin hänen eriskummallisimmatkaan arvelunsa.

Enon ankara silmänisku, joka nuhteli häntä sotakurin rikkomisesta, saattoi hänet jälleen tointumaan hämmästyksestä; mutta nytpä hän vasta oikein kummastui, kun kuningas, jonka terävä silmä oli heti hänet keksinyt, astui suoraan häntä kohti kenestäkään muusta huolimatta. – »Vai niin», lausui Ludvig, »nuori mies, minulle on kerrottu, että sinä, heti Touraineen tultuasi, olet kahakkaan ryhtynyt; mutta sen annan sinulle anteeksi, koska siihen parhaasta päästä on syynä hupsupää, vanha kauppias, joka luuli sinun skotlantilaisveresi tarvitsevan vielä lisäksi Beaulneviinin tulistuttamista. Kylläpä minä, jos tapaan hänet, rankaisen häntä varoittavaksi esimerkiksi niille, jotka viekoittelevat henkivartijoitani juomiseen. – Balafré», lisäsi hän sitten Leslyyn kääntyen, »tämä sukulaisesi on kelpo poika, vaikka hiukan tuittupäinen. Me kasvatamme mielellämme tällaisia ja aiomme tehdä hänen hyväkseen enemmänkin kuin mitä olemme tehneet muiden meitä ympäröivien urhoollisten miesten hyväksi. Kirjoituta muistiin sisarenpoikasi syntymishetken vuosi, päivä, tunti sekä minuutti, ja anna ne Olivier Daim'ille.»

Le Balafré kumarsi syvään ja ojentautui jälleen soturin pystysuoraan asentoon, ikäänkuin täten osoittaakseen kuinka valmis hän oli kuningasta suojelemaan tai hänen puolestansa päälle käymään. Qventin sillä välin oli tointunut ensi hämmästyksestään, tarkemmin katsellut kuninkaan ulkomuotoa

ja ihmeekseen huomannut, miten toisella tavalla hän nyt käsitti hänen käytöksensä ja kasvopiirteensä kuin ensi kerralla heidän tavatessaan toisensa.

Ulkomuodon suhteen ei muutos ollut kovin suuri, sillä Ludvigilla, joka ylenkatsoi aina kaikkea ulkonaista, oli tässä tilaisuudessa yllään vanha, tummansininen metsästyspuku, tuskin eilistä yksinkertaista porvarinvaatetusta parempi; kaulassa hänellä oli suunnattoman suuri norsunluinen rukoushelminauha, jonka itse Suuri Sultani oli hänelle lähettänyt yhdessä sen todistuksen kanssa, että eräs koptilainen erakko Libanon'in vuorella, suuressa pyhyyden maineessa ollut mies, oli sitä käyttänyt. Kuvalla koristetun lakin sijasta hänellä nyt oli hattu, jonka nauhaan oli kiinnitetty vähintään tusina pieniä, pahanpäiväisiä, lyijyisiä pyhimysten kuvia. Mutta silmissä, joista, Qventin'in ensimmäisen vaikutteen mukaan, pilkisteli vain rahanhimoa, säkenöi hänen mielestään nyt, kun hän ne tiesi viisaan ja mahtavan kuninkaan omiksi, läpitunkevaa terävyyttä ja majesteetillista loistoa; ja nuo otsan rypyt, joita hän oli luullut pitkäkallisten pienten kauppatuumien synnyttämiksi, näyttivät nyt hänestä kansojen kohtaloja punnitsevan viisauden piirtämiksi.

Heti kuninkaan jälkeen astuivat saliin Ranskan prinsessat seuranaisineen. Vanhemman prinsessan kanssa, joka sittemmin meni naimisiin Pietari Bourbon'ille ja joka Ranskan historiassa on tuttu Beaujeun rouvan nimellä, ei meillä tässä kertomuksessa ole paljoa tekemistä. Hän oli pitkä vartaloltaan, jokseenkin sievä ulkonäöltään, kaunopuheinen, monilahjainen ja oli perinyt suuressa määrin isänsä terävän älyn, josta syystä Ludvig tunsu suurempaa luottamusta sekä syvempää rakkautta häntä kohtaan kuin kenties keneenkään muuhun.

Nuorempi sisar, onneton Johanna, joka oli määrätty Orleans'in herttuan morsiameksi, astui ujona sisarensa rinnalla, hyvin tietäen ettei hänellä ollenkaan ollut niitä ulkonaisia luonnonlahjoja, joita naiset kaikkein hartaimmin haluavat omistaa joko todellisuudessa tai ainakin ihailijoittensa mielikuvituksessa. Hän oli laiha ja kalvakka, kivuloisen näköinen muodoltaan; hänen vartalonsa oli silmännähtävästi kasvanut viistoksi, ja hänen astuntansa oli niin epätasainen, että häntä saattoi sanoa ontuvaksi. Kauniit hampaat, silmät, jotka ilmaisivat surumielisyyttä, laupiutta sekä nöyrää tyytymystä Jumalan sallimukseen sekä tuuheat, vaaleanruskeat kiharat olivat ainoat kauneuden lahjat, joita imartelijakin olisi uskaltanut mainita vastapainona hänen kasvojensa ja vartalonsa yleiselle rumuudelle. Tehdäksemme tämän kuvauksen täydelliseksi, tulee meidän vielä lisätä, että prinsessan huolimattomasta puvusta sekä liiasta ujoudesta kävi selvästi esille, että hänellä itsellään oli kiusallinen tieto oman ulkomuotonsa rumuudesta, niin ettei hän uskaltanut edes yrittääkään keinotekoisesti parantaa sitä, minkä luonto oli jättänyt vaillinaiseksi, eikä myös muullakaan tavalla koettaa miellyttää. Kuningas, joka ei häntä rakastanut, läheni häntä pikaisesti, kun hän astui sisään. – »Mitä nyt», sanoi hän, »meidän maailmaa halveksiva tyttäreemme – oletko puettu metsästysretkeä vai luostariin menoa varten tänä aamuna? Virka – vastaa!»

»Kuinka vain te, kuninkaallinen majesteetti, suvaitsette», vastasi prinsessa äänellä, joka tuskin oli hänen hengitystään kuuluvampi.

»Vai niin, tietysti tahtoisit saada minut uskomaan, että sinun mielesi tekisi päästä tästä hovista, Johanna, sekä luopua maailmasta ja sen turhuuksista! – Haa, tyttö, tahtoisitko että ihmiset luulisivat meidän, Pyhän Kirkon esikoisen, kieltävän tyttäreemme taivaalta? – Pyhä Neitsyt ja pyhä Martti tietäköön, ettemme me kieltäisi sitä uhrausta, jos vain tämä uhri olisi kylliksi arvokas alttarille pantavaksi taikka jos sinun mielesi todellakin olisi siihen taipunut.»

Näin sanoen kuningas risti hartaudella silmiään, samassa, niin ainakin Qventin'istä tuntui, ollen aivan viekkaan vasallin näköinen, joka moittii halvaksi semmoista, mitä haluaisi itse pitää, jotta ei olisi syytä sanoa ettei hän olisi tahtonut antaa sitä herrallensa lahjaksi. »Uskaltaako hän tehdä tällaisia ulkokultaisia kepposia Jumalalle», arveli Durward, »tehdä pilaa Herrasta sekä pyhistä miehistä, niinkuin voi rankaisematta tehdä ihmisistä, jotka eivät tohdi hänen sydäntänsä perinpohjin tutkia?»

Mutta Ludvig, oltuaan vähän aikaa jumalisiin mietteihinsä vaipuneena, jatkoi: – »Ei, kaunis tyttäreni, minä ja eräs toinen herra, me tiedämme paremmin sinun todellisen mielitekosi. – Haa! rakas

serkkuni Orleans, eikö niin? Lähestykää, hyvä herra, ja taluttakaa tämä teidän Jumalalle pyhitetty vestalinne hänen hevosen luoksi.»

Orleans'in herttua säpsähti kuninkaan täten puhuessa, ja totteli kiireesti; mutta hän teki sen niin hätäisin askelin ja oli niin hämillään, että Ludvig huusi: »Seis, serkku, hillitkää paremmin ritarillinen intonne ja katsokaa eteenne. – Hui, hai! ovatpa nuo nuoret herrat hätäkelloja tällöisissä tilaisuuksissa! – Melkeinpä olisitte tarttunut Annan käteen hänen sisarensa sijasta. – Pitääkö minun itse laskea Johannan käsi teidän käteenne?»

Onneton prinssi katsahti ylös ja vavahti kuin lapsi, kun sitä pakoitetaan käsin tarttumaan johonkuhun, mikä on sen luonnolle vastahakoista – sitten hilliten mielensä hän tarttui käteen, jota prinsessa ei hänelle ojentanut, vaan ei myöskään häneltä kieltänyt. Kun he näin seisoivat, prinsessan kylmät, kosteat sormet suljettuna herttuan vapisevaan käteen, molempien silmät maahan luotuina, olisi ollut vaikea sanoa, kumpiko näistä nuorista olennoista oli onnettomammassa mielentilassa – herttuako, joka näki olevansa kahlehdittu siteillä, joita hän ei uskaltanut katkaista, hänelle inhottavaan naiseen, vai tämä kurja nuori tyttökö, joka kovinkin selvään huomasi olevansa vastenmielinen sille, jonka rakkaudesta hän kernaasti olisi antanut henkensä.

»Ja nyt hevosen selkään, herrat ja naiset – me itse otamme taluttaaksemme tytärtämme, Beaujeaun rouvaa», lausui kuningas. »Ja Jumala sekä pyhä Hubert siunatkoon tänäamuista metsästysretkeämme!»

»Minun täytynee, pelkänpä, huvinne keskeyttää, kuninkaallinen majesteetti», virkkoi kreivi Dunois. »Burgundin herttuan lähettiläs on linnan portilla ja vaatii päästä kuninkaan puheille.»

»Vai vaatii päästä kuninkaan puheille, Dunois?» vastasi kuningas. »Etkös vastannut hänelle, niinkuin Olivierin kautta annoimme sinulle käskyn, ettemme jouda tänä päivänä ottaa häntä vastaan – ja että huomenna on pyhän Martin päivä, jota, jos Jumala niin sallii, emme aio häiritä maallisilla ajatuksilla – ja että ylihuomenna olimme päättäneet mennä Amboiseen – mutta sieltä palattuamme kyllä määräämme hänelle vastaanottopäivän, niinpian kuin vain kiireiset asiamme sen sallivat?»

»Kaiken sen olen sanonut», vastasi Dunois, »mutta sittenkin, herra kuningas» —

»Pasques-Dieu! mies, mikä sinun kurkkuusi tarttui?» huusi kuningas.

»Noita burgundilaisen sanoja näyttää olevan vaikea niellä.»

»Jollei minun velvollisuuteni, teidän käskynne, kuninkaallinen majesteetti, ja hänen lähettiläsvirkansa olisi olleet esteenä», virkkoi Dunois, »niin olisi hän saanut koettaa niellä ne itse; sillä – Orleans'in pyhä Neitsyt auttakoon! – tekipä minun pikemmin mieli syöttää nuo sanat hänen omaan suuhunsa, kuin tulla tänne niitä kuninkaani eteen tuomaan!»

»Niin totta kuin elän, Dunois», sanoi kuningas, »kummallista että sinä, joka olet tuittupäisimpiä ihmisiä maan päällä, niin vähän siedät tätä heikkoutta meidän uhkarohkeassa ja tulisessa serkussamme, Burgundin Kaarlessa. Ohoh mies, minä en pidä hänen pauhaavista sanoistansa enempää lukua kuin tämän linnan tornit koillistuulen vinkumisesta, joka tulee sekin Flanderista päin aivan kuin tämä suurisuinen lähettiläs.»

»Kuulkaa sitten, herra kuningas», sanoi Dunois, »Crévecoeur'in kreivi odottaa tuolla alhaalla koko saattojoukkonsa ja kaikkien torvensoittajiensa kera, ja koska te, kuninkaallinen majesteetti, ette tahdo päästää häntä puheille, niinkuin hänen herransa erittäin tärkeitten asioiden vuoksi on käskenyt, sanoo hän aikovansa viipyä siellä sydän-yöhön saakka, ja astua teidän eteenne milloin tahansa teidän mielenne vain tekee lähteä ulos linnasta, joko asioitanne toimittamaan, raitista ilmaa hengittämään tai jumalanpalvelusta suorittamaan. Ja tästä päätöksestä, sanoo hän, ei häntä mikään, paitsi julkinen väkivalta, saa luopumaan.»

»Hän on hullu», sanoi kuningas aivan levollisesti. »Luuleeko tuo tuittupäinen Hennegaulainen, että siitä olisi todellakin rangaistusta älykkäälle miehelle, jos hänen täytyisikin istua vuorokauden liikahtamatta linnansa muurien sisällä, kun hänellä on kyllin työtä koko kuningaskunnan asioista? Nuo maltittomat hurjat luulevat kaikkien ihmisten, niinkuin heidän itsensä, heti käyvän onnettomiksi,

jolleivät aina saa istua satulassa ja jalustimissa. Pane koirat kiinni ja katso että ne tulevat hyvin ruokituiksi, jalo Dunois. – Me pidämme tänään neuvottelukokouksen metsäretken sijasta.»

»Kuninkaallinen herrani», jatkoi Dunois, »ette te silläkään pääse irti Crèvecoeur'istä; sillä hänen herransa käsky on semmoinen, että hänen, jollei hän vaatimuksensa mukaan pääse teidän puheillenne, tulee naulata hansikkaansa linnan edustalla olevaan hakuliaitaukseen verivihollisuuden osoitteeksi hänen herransa puolelta, ja samassa hänen tulee sanoa irti herttuan vasallius Ranskan kruunusta sekä heti paikalla julistaa sota.»

»Ohoh!» virkkoi Ludvig äänellä, jossa ei ollut mitään muutosta havaittavana, vain julmistaen tuuheita kulmakarvojansa, kunnes hänen läpätunkeva musta silmänsä peittyi melkein näkymättömiin niiden alle. »Vai niinkö asiat ovat? – Vai meidän vanha vasallimme tahtoo ruveta näin itsevaltaiseksi – meidän rakas serkkumme kohdella meitä näin tylästi? – No sittenhän, Dunois, meidän täytynee laskea Oriflammemme ilmoille liehumaan ja huutaa Denis Montjoye! (Ranskalaisten silloinen sotahuuto.)

»Niin tapahtukoon ja amen, ja olkoon se onnellisella hetkellä sanottu!» lausui sotaisa Dunois, ja henkivartijatkin salissa, joihin sama innostus hillitsemättömästi vaikutti, liikahtivat kukin paikallansa, niin että hiljaista, mutta kuitenkin selvään kuuluvaa aseitten kalsketta syntyi. Kuningas loi ylpeän katseen ympärilleen ja silmänräpäyksen ajan hänen ajatuksensa sekä ulkomuotonsa muistuttivat hänen sankarillista isäänsä.

Mutta tämä silmänräpäyksen kiihtymys hävisi heti jälleen, kun hänen mieleensä johtui se valtiollisten syitten paljous, joka sillä hetkellä olisi tehnyt julkivihollisuuden Burgundin kanssa erittäin vaaralliseksi. Edvard IV, urhoollinen ja voittoa kuningat, joka itse oli ottanut osaa kymmeneen taisteluun, istui nyt lujasti Englannin valtaistuimella ja oli Burgundin herttuan puolison veli. Hän odotti vain, se oli hyvin luultavaa, läheisen sukulaisensa ja Ranskan kuninkaan välien rikkoutumista, saattaakseen hänelle aina avoimen Calais'n portin kautta Ranskan maalle ne sotajoukot, joiden avulla hän Englannin keskinäissodassa oli päässyt voittajaksi; sillä tällainen hyökkäys Ranskaan, kaikkein suotuisin mielityö englantilaisille, saisi parhaiten kaikki sisällisen eripuraisuuden muistot haihtumaan. Tähän tuli vielä lisäksi, että Bretagnen herttuan uskollisuuteen ei ollut luottamista, sekä vielä muitakin tärkeitä ja arveluttavia seikkoja. Kun siis Ludvig, syvässä äänettömyydessä kuluneen hetken jälkeen, jälleen puhui, tapahtui se samalla äänellä, mutta muuttuneessa hengessä. »Mutta Jumala varjelkoon», lausui kuningas, »että me, Kaikkein Kristillisin Kuningas, sallisimme muuten kuin suurimmassa pakossa vuodattaa kristityn verta, jos me jollakin vähemmällä kuin kunniamme hinnalla voisimme välttää semmoisen onnettomuuden. Meille on alamaistemme henki kalliimmassa arvossa kuin se loukkaus, jonka meidän omalle arvollemme voivat tuottaa tuon hävyttömän lähettilään raa'at sanat, joka kenties onkin pannut liiaksi omiaan hänelle annettujen sanojen joukkoon. – Käskekää Burgundin lähettiläs minun puheilleni.»

»Beati pacifici! (Autuaat rauhantekijät!)» lausui kardinaali Balue.

»Niin on, ja te, korkea-arvoisa herra, tiedätte, että se, joka itsensä alentaa, tulee ylennetyksi», lisäsi kuningas.

Tähän kardinaali liitti amenensa, vaan harvat muut siihen suostuivat; yksinpä Orleans'in herttuan kalvakka poski tulistui häpeästä, ja Le Balafre hillitsi niin vähän tunteitansa, että hän antoi pertuskansa varrenpään raskaasti kolahtaa permantoon; mutta tästä maltittomuuden osoitteesta hän saikin ankarat nuhteet kardinaalilta, joka piti hänelle pitkän saarnan siitä miten aseita kuninkaan läsnäollessa oli käsiteltävä. Kuningas itsekin näytti joutuvan tavattomasti hämilleen, kun hän huomasi yleisen äänettömyyden ympärillään. »Mitä mietiskelet, Dunois?» sanoi hän. »Sinä et hyväksy sitä, että myönnyin tuon tuihtupäisen lähettilään vaatimukseen.»

»Enpä suinkaan», vastasi Dunois; »minä en sekaannu asioihin, joihin en pysty. Minä vain mietin, että tahtoisin teiltä, kuninkaallinen majesteetti, anoa jotakin.»

»Anoako, Dunois? Mikä anomus se olisi? – Sinä tuot harvoin esille anomuksia ja voit olla varma suostumuksestamme.

»Anoisinpa sitten, että te, kuninkaallinen majesteetti, lähettäisitte minut Evreux'hön pitämään papistoa kurissa», virkkoi Dunois soturin suoruudella.

»Siihen et sinä todellakaan pystyisi», vastasi kuningas hymyillen.

»Osannenpa pitää pappeja kurissa», virkkoi kreivi, »ainakin yhtä hyvin kuin herrani Evreux'n piispa eli herra kardinaali, jos se arvonimi soi hänestä paremmalta, osaa harjoitella herrani ja kuninkaani henkivartijoita.»

Kuningas hymyili vielä salaperäisemmin, kuiskaten samassa Dunois'n korvaan: »Saattaapa sekin aika tulla, jolloin sinä ja minä yhdessä otamme pitääksemme papitkin kurissa. – Mutta tämä täällä on tätä nykyä hyvänluontoinen, pöyhkeä piispa-otus. Voi Dunois, Dunois! Rooma, Rooma, se sälyttää niskoillemme paljon raskaampiakin kuormia! – Mutta malttia, serkku, ja sekoitelkaamme kortteja, kunnes meillä on parempia valtteja kädessä.»

Torvien toivotus linnanpihalla ilmoitti nyt Burgundin lähettilään tuloa. Kaikki vastaanotto-salissa läsnä-olevat järjestäytyivät kiireesti omille arvopaikoilleen, ja kuningas tyttärinensä pysytteli seuran keskustassa.

Sisään astui Crévecoeur'in kreivi, kuuluisa ja peloton soturi. Vastoin ystävällismielisten hallitsijoiden luota tulevien lähettiläitten tapaa hänen koko vartalonsa, päätä lukuunottamatta, oli loistavissa varustuksissa, jotka olivat komeinta Milanon takomatyötä; ne olivat terästä, täynnä kultasiloja ja – kirjoja, tehdyt siihen monikoukeroiseen tyyliin, joita arabeisiksi sanotaan. Kaulassa, kirkkaaksi hiotun haarniskan päällä riippui hänen herttuansa antama Kultaisen Lammasnahan kunniamerkki, joka ritaristo siihen aikaan oli kaikkein suurimmassa arvossa koko kristikunnassa. Pulska hovipoika kantoi rautakypärää hänen perässään; airut kävi hänen edellään, kantaen kreivin valtakirjaa, jonka hän, laskeutuen toiselle polvelleen, ojensi kuninkaalle. Lähettiläs puolestaan pysähtyi keskelle salia, ikäänkuin antaakseen kaikille läsnäoleville tilaisuuden ihmetellä hänen jaloa muotoaan, hänen majesteetillistä ryhtiään ja hänen käytöksensä pelotonta lujuuutta. Muu saattoväki oli jäänyt eteiseen tai pihallekin odottamaan.

»Lähestykää, Crévecoeur'in kreivi», lausui Ludvig luotuaan kiireisen silmäyksen valtakirjaan. »Ei tätä valtakirjaa olisi tarvittu meidän serkultamme; kyllä me muutenkin olisimme tunteneet niin kuuluisan soturin ja tietäneet miten suuressa, hyvin ansaitussa suosiossa herttuanne teitä pitää. Toivommepa, että teidän kaunis puolisonne, jonka suonissa virtaa tilkka meidän esi-isiemme verta, voi hyvin. Jos te olisitte tuonut hänet kanssanne tänne, herra kreivi, niin olisimme olettaneet teidän pukeutuneen näihin rautavarustuksiin tässä harvinaisessa tilaisuudessa voidaksenne pitää rouvanne kaikkivoittavan kauneuden puolta Ranskan rakastuneita ritareita vastaan. Vaan kun asian laita ei näin ole, niin en voi käsittää syytä tämmöiseen sotaiseen varustukseen.»

»Kuninkaallinen majesteetti», vastasi lähettiläs, »Crévecoeur'in kreivi on pahoilla mielin ja pyytää teiltä anteeksi, ettei hän tässä tilaisuudessa voi vastata sopivalla nöyrällä alamaisuudella siihen kuninkaalliseen kohteliaisuuteen, jolla te häntä olette kunnioittanut. Mutta vaikka tässä on vain Filip Crévecoeur'in, Cordés'n herran ääni kuulumassa, niin sanat, jotka hän lausuu, ovat hänen armollisen herransa ja hallitsijansa, Burgund'in herttuan.»

»Ja mitä sanomista on Crévecoeur'illä Burgundin herttuan puolesta?» kysyi Ludvig ylpeällä majesteetillisuudella. »Mutta malttakaas – muistakaa, että tässä tilaisuudessa Filip Crévecoeur, Cordés'n herra puhuu sille, joka on hänen herransa herra.»

Crévecoeur kumarsi ja sanoi sitten kuuluvalla äänellä: – »Ranskan kuningas, mahtava Burgundin herttua lähettää vielä kerran teille kirjallisen luettelon kaikista niistä vääryyksistä ja väkivaltaisuuksista, joita teidän sotaväkenne ja virkamiehenne ovat rajoillamme tehneet; ja ensimmäinen kysymykseni kuuluu, aiotteko te, herra kuningas, korvata näitä rikoksia?»

Kuningas, vilkaistuansa listaa, jonka airut, taaskin toiselle polvelleen laskeutuen, ojensi hänelle, vastasi: »Nämät asiat ovat jo kaikki olleet meidän neuvokunnassamme tutkittavina. Teidän valittamistanne rikoksista on osa kosta niistä ilkiteoista, joita te olette tehneet minun alamaisilleni, osa on sellaisia, joita ei ole voitu todistaa tapahtuneiksi, ja osan ovat herttuan sotamiehet jo omin

käsin kostaneet. Ja jos olisikin vielä jokunen, joka ei kuuluisi mihinkään noista kolmesta lajista, niin me, kristittynä kuninkaana, emme suinkaan ole vastahakoiset korvaamaan meidän naapurillemme todenteolla tapahtuneita vääryyksiä, joskin ne ovat tapahtuneet meidän tietämättämme, vieläpä vastoin meidän nimenomaista kieltoamme.»

»Kuninkaallinen majesteetti», sanoi lähettiläs, »tämän vastauksenne vien kaikkein armollisimmalle herralleni. Mutta sallikaa minun sanoa, se ei millään tavalla eroa niistä välttelevistä vastauksista, joita jo niin monta kertaa on annettu hänen oikeutettuihin valituksiinsa. En siis voi toivoa tästä olevan apua rauhan ja ystävällisyyden palautumiseksi Ranskan ja Burgundin välille.»

»Tapahtukoon siinä asiassa Jumalan tahto!» lausui kuningas. »Syynä laupiaaseen vastaukseen, jonka annoin teidän häpäiseviin kanteisiinne, ei ollut teidän herranne aseitten pelko, vaan rakkaus rauhaan yksistään. Jatkakaa sanottavaanne.»

»Minun herrani toinen vaatimus», sanoi lähettiläs, »on se, että te, kuninkaallinen majesteetti, lakkaisitte salaisista vehkeistänne hänelle alamaisten Gent'in, Lüttich'in ja Mecheln'in kaupunkien kanssa. Hän pyytää, että te, herra kuningas, kutsuisitte pois salaiset asiamiehenne, jotka kiihoittavat Flanderin rehellisten porvariensa tyytymättömyyttä; ja että te ajaisitte pois alusmailtanne tai vielä paremmin antaisitte heidän laillisten herrojensa käsiin ansaitulla tavalla rangaistaviksi ne maanpetturit ja karkulaiset, joille, heidän päästyään pakoon niiltä paikoilta, missä he olivat vehkeilleet, on kovinkin kernaasti suotu turvapaikkoja Parisissa, Orleans'issa, Tours'issa sekä muissa Ranskan kaupungeissa.»

»Sanokaa Burgundin herttualle», vastasi kuningas, »etten minä tiedä mitään noista salavehkeistä, joista hän minua niin häpäisevällä tavalla syyttää; – että minun ranskalaiset alamaiseni ovat usein tekemisissä Flanderin kunnan kaupunkien kanssa, ja että tämän vapaan kaupan lakkauttaminen, josta meillä on molemminpuolin hyötyä, olisi yhtä paljon vastoin herttuan etua kuin minun omaani; – ja että paljon flanderilaisia aina asustaa minun kuningaskunnassani, minun lakieni suojelemina niiden samojen kauppa-asioiden tähden; vaan ettei täällä ole ketään minun tietääkseni, jolla olisi petollisia tai kapinallisia hankkeita herttuaa vastaan. Jatkakaa sanottavaanne – te olette kuullut vastaukseni.»

»Niinkuin äskenkin, kuninkaallinen majesteetti, suureksi mielipahakseni», vastasi Crévecoeur'in kreivi; »sillä tämä vastaus ei ole niin suora ja selvä, että se voisi tyydyttää minun herraani, herttuaa, ja sovittaa niitä monia salavehkeitä, jotka eivät tule olemattomiksi, vaikka te, kuninkaallinen majesteetti, niin sanottekin. Mutta minä jatkan asiaani. Herttua vaatii vielä, että Ranskan kuningas viipymättä ja luotettavan saattojoukon suojelemana lähettäisi takaisin Burgundin alueelle Isabellan, Croyen kreivin tyttären sekä tämän neidon sukulaisen ja hoitajan, kreivinna Hamelinen, samaista sukua. Sillä mainittu kreivitär Isabella, joka, maan lain mukaan sekä tiluksiensa läänitysalaisuuden vuoksi, on mainitun Burgundin herttuan holhokki, on paennut pois hänen alusmailtaan ja sen suojeituksen alta, jota herttua, huolellisena holhoojana, hänelle olisi tarjonnut; ja nyt hän oleskelee täällä salaa Ranskan kuninkaan turvissa, joka yllyttää hänen itsepintaisuuttaan herttuaa, hänen luonnollista herraansa ja holhoojaansa vastaan, aivan vastoin Jumalan säädöksiä sekä ihmislakia, niinkuin ne aina ovat olleet voimassa koko kristikunnassa. – Vielä kerran jään odottamaan teidän vastaustanne, herra kuningas.»

»Te teitte viisaasti, kreivi Crévecoeur», virkkoi Ludvig pilkallisesti, »kun näin aikaiseen päivällä alotitte lähettiläsvirkanne; sillä jos teillä on aikomus vaatia minua edesvastuuseen jokaisen vasallin vuoksi, jonka teidän herranne tuittupäisyydessään on karkoittanut alusmailtaan, niin luetteloa saattaisi jatkua päivänlaskuun saakka. Kuka voi todistaa, että nuo naiset oleskelevat minun rajojeni sisällä? Kuka uskaltaa sanoa, jos niin olisikin, että minä olen auttanut heitä pakenemaan tänne tai ottanut heidät vastaan tarjoamalla heille suojaa? Kuka vakuuttaa, jos he oleskelevat Ranskassa, että minä tunnen heidän piilopaikkansa?»

»Älkää panko pahaksi, kuninkaallinen majesteetti», sanoi Crévecoeur; »minulla oli mies, joka olisi voinut todistaa tämän asian – mies, joka oli nähnyt mainitut paenneet naiset Lilja nimisessä ravintolassa, vähän matkan päässä tästä linnasta – mies, joka oli nähnyt teidät, herra kuningas, heidän

seurassaan, vaikka te olittekin halvassa Tours'in kaupungin porvarin puvussa – mies, joka teidän läsnäollessanne, herra kuningas, sai heiltä heidän ystävilleen Flanderiin vietäviä kirjeitä sekä sanomia – jotka kaikki hän saattoi Burgundin herttuan nähtäväksi ja kuultaviksi.»

»Tuokaa se mies tänne», sanoi kuningas. »Tuokaa tänne silmiäni eteen se mies, joka uskaltaa tällaisia törkeitä valheita puhua.»

»Te puhutte voitonriemulla, herra kuningas; sillä te tiedätte, ettei tätä todistajaa ole enää olemassa. Eläissään hänen nimensä oli Zamet Mograubin, syntyjään mustalaiskuljeksija. Eilen, sen sain kuulla, eräs teidän yliprovossinne väkeen kuuluva joukko hirtti hänet, varmaankin siltä varalta, ettei hän, täällä seisoen, voisi vahvistaa mitä hän tästä asiasta oli ilmoittanut Burgundin herttualle valtaneuvoskunnan ja minun itsenikin, Filip Crévecoeur'in, Cordés'n herran, kuullen.»

»Embrun'in pyhä Neitsyt varjelkoon!» sanoi kuningas. »Nämäpä syytökset ovat niin törkeitä ja minä olen niin tietämätön kaikesta niihin koskevista asioista, että sen vannon kuninkaallisen kunniani kautta, ne pikemmin minua naurattavat kuin suututtavat. Minun provossini väki hirttää jokaikinen päivä, niinkuin heidän virkansa vaatii, varkaita sekä maantienkuljeksijoita; onko minun kruununi kirkkautta tahrattava kaikella sillä, mitä nuo tuommoiset varkaat ja maankuljeksijat ovat voineet loruta minun tuihtupäiselle serkulleni ja hänen viisaille valtaneuvoksilleen? Olkaa niin hyvä ja sanokaa rakkaalle serkulleni, että hän, jos tällainen seura on hänelle mieluinen, tekisi hyvin ja pitäisi ne omien rajojensa sisäpuolella; sillä täällä ei heille ole tarjona muuta kuin lyhyt ripitys ja tiukka nuora.»

»Minun herrani ei tarvitse semmoisia alamaisia», vastasi kreivi uhkarohkeammalla äänellä kuin mitä hän tähän saakka oli uskaltanut käyttää. »Sillä Burgundin jalolla herttualla ei ole tapana tiedustella noidilta, kuljeksijoilta, mustalaisilta tai muilta tuommoisilta naapuriensa ja liittolaistensa kohtaloja ja onnenvaiheita.»

»Meillä on jo ollut tarpeeksi malttia, jopa liiaksikin», keskeytti hänet kuningas; »ja koska sinulla ei näytä olevan täällä muuta toimitettavaa kuin lausua häpäiseviä sanoja, niin lähetämme jonkun puolestamme Burgundin herttuan puheille – sillä me olemme varmat, että sinä, näin käyttäytyen meitä kohtaan, olet mennyt sinulle annettujen käskyjen rajojen yli, minkälaiset nuo käskyt lienevätkin olleet.»

»Päinvastoin», virkkoi Crévecoeur, »en olekaan vielä kaikkia sanottaviani sanonut. – Kuulkaa siis, Ludvig Valois'lainen, Ranskan kuningas – kuulkaa te aatelisherrat, jotka kenties olette läsnä – kuulkaa, kaikki kunnolliset ja rehelliset miehet – ja sinä, Toison d'Or», hän kääntyi airuen puoleen, »lue julistus, kun minä olen puheeni lopettanut. – Minä, Filip Crévecoeur, Cordés'n herra, Saksan keisarikunnan kreivi ja suuri-arvoisen, prinssillisen Kultaisen Lammasnahan ritariston jäsen, teen suurivaltiaan herrani ja hallitsijani, Kaarlen, Jumalan armosta Burgundin ja Lotringin, Brabant'in ja Limburg'in, Luxemburg'in ja Geldern'in herttuan, Flander'in ja Artois'n kreivin, Hennegaun, Hollannin, Seelannin, Namur'in, Zütphen'in pfaltskreivin, Saksan pyhän keisarikunnan rajakreivin, Frieslannin, Salines'n ja Mecheln'in herran nimessä julkisesti tiettäväksi teille, Ludvig, Ranskan kuningas, että hän, koska te ette ole tahtonut korvata ja parantaa niitä monenlaisia vääryyksiä, häväistyksiä sekä loukkauksia, jotka ovat tulleet tehdyiksi ja toimitetuiksi teidän kauttanne, teidän avullanne tai teidän kehoituksestanne mainittua herttuata sekä hänen uskollisia alamaisiansa vastaan, nyt minun suuni kautta luopuu kaikesta läänitysvelvollisuudesta ja uskollisuudesta teidän kruunuanne ja valtaanne kohtaan – hän julistaa teidät kavaltajaksi ja petturiksi ja vaatii teitä taisteluun, jos olette kuningas ja mies. Tässä on panttini vahvistukseksi siihen mitä olen sanonut.»

Näin sanoen hän tempasi rautakintaan oikeasta kädestänsä ja nakkasi sen maahan salin permannolle.

Siihen saakka kunnes hänen rohkeutensa oli kohonnut korkeimmilleen, oli tämän oudon tapauksen aikana juhlasalissa vallinnut syvin äänettömyys. Mutta niin pian kuin maahan viskattu kinnas oli kolahtanut, ja Toison d'Or, Burgundin airut, heti sen jälkeen oli kaikuvalla äänellään huutanut: »Eläköön Burgundi!» – nousi yleinen meteli. Dunois, Orleans'in herttua, vanha lordi Crawford ynnä vielä pari muuta, joille heidän korkea arvonsa antoi siihen valtaa, riensivät kilpaa

kinnasta maasta nostamaan, ja muut salissa olijat samassa huusivat: »Hakatkaa hänet maahan! Leikatkaa hänet palasiksi! Tuleeko hän tänne Ranskan kuningasta häpäisemään hänen omassa palatsissansa!»

Mutta kuningas asetti metelin sillä, että hän äänellä, joka kajahti kuin ukkosen jyrynä, sai kaikki muut äänet vaikenemaan. – »Hiljaa, minun vasallini! Ei yksikään käsi saa koskea tuohon mieheen, ei yksikään sormi tuohon panttiin! – Ja te, herra kreivi, mitä ainetta luulette teidän henkenne olevan tai millä tai'alla luulette sen olevan suojellun, koska panette sen näin vaarallisen arvanheiton alaiseksi? Vai lieneekö teidän herttuanne toista ainetta kuin muut hallitsijat, koska hän tuo esiin ne vääryydet, joita hän arvelee itselleen tehdyn, näin tavattomalla tavalla?»

»Hän on tosiaankin toista ja jalompaa ainetta kuin muut kristikunnan hallitsijat», virkkoi masentumaton Crévecoeur'in kreivi; »sillä silloin, kun ei yksikään heistä uskaltanut suoda turvaa teille – *teille*, sanon minä, kuningas Ludvig – silloin kun te olitte vasta Ranskan kruununperillinen, Ranskasta karkoitettu maanpakolainen, ja kun isänne kostonhimonsa koko ankaruudella sekä kuningaskuntansa koko voimalla vainosi teitä – silloin minun jalo herrani, jonka mielenjaloutta te niin törkeästi olette väärinkäyttäneet, otti teidät luoksensa ja suojeli teitä niinkuin omaa veljeään. Hyvästi nyt, herra kuningas, minun sanottavani on sanottu!»

Näin puhuttuaan Crévecoeur'in kreivi äkisti ja muutta jäähvyäisittä poistui salista.

»Rientäkää hänen jälkeensä – rientäkää – ottakaa vastaan tuo kinnas ja rientäkää hänen jälkeensä!» huusi kuningas. – »Minä en tarkoita sinua, Dunois, enkä myöskään sinua, Crawford, joka kenties olet jo liian vanha tuommoisiin lölyihin; enkä sinuakaan, serkkuni Orleans, joka niihin lienet liian nuori. – Herra kardinaali – herra Auzerren piispa – teidän pyhään virkaanne kuuluu rauhan sovittelu hallitsijain välillä – nostakaa kinnas maasta ja nuhdelkaa Crévecoeur'in kreiviä siitä synnistä, jonka hän on tehnyt, kun hän täten tulee häpäisemään mahtavaa kuningasta hänen omassa hovissaan ja pakottaa meidät saattamaan naapurin valtakunnan sekä omamme kaikkien sodan viheliäisyyksien alaiseksi.»

Tämän suoran, häneen kohdistuvan käskyn kuultuaan kardinaali Balue nosti kintaan maasta niin varovaisesti, kuin olisi hän kyykäärmeeseen koskenut – niin suuresti hän näytti tuota sodan merkkiä kammoavan – ja juhlasalista poistuen hän heti riensi sodanjulistajan jälkeen.

Ludvig vaikenä ja katsahti hovilaistensa piiriä, jotka melkein kaikki, paitsi jo ylempänä mainittuja, olivat halpasukuisia miehiä ja koroitettuja toimeensa kuninkaan hovissa muista syistä kuin urhoollisuuden ja sankaritöitten vuoksi; he katselivat kalman kalpeina toisiinsa, sillä äsken päättynyt tapaus oli nähtävästi tehnyt heihin pahan vaikutuksen. Ludvig loi heihin ylenkatseellisen silmäyksen ja virkkoi sitten ääneensä: »Kylläpä Crévecoeur'in kreivi on ylpeä ja uhkarohkea, mutta täytyy sentään tunnustaa, että hänessä Burgundin herttualla on rohkein palvelija, joka koskaan on saattanut sanaa toiselle hallitsijalle. Soisinpä tietäväni, mistä minä saisin yhtä uskollisen lähettilään vastaukseni viejäksi.»

»Te teette vääryyttä ranskalaisille aatelismiehille, kuninkaallinen majesteetti», sanoi Dunois. »Joka ainoa heistä ottaisi viedäkseen sodanjulistuksen Burgundin herttualle miekkansa kärjessä.»

»Herra kuningas», lisäsi vanha Crawford, »te teette myös vääryyttä teidän palveluksessanne oleville skotlantilaisille aatelismiehille. Minä tai kuka muu hyvänsä komppaniastani, jolla vain on tarpeeksi korkea arvo, hetkeäkään epäröimättä rientäisi tuota ylpeää kreiviä vaatimaan vastuuseen sanoistaan. Minunkin käteni olisi vielä kyllin vahva siihen, jos vain teiltä, kuninkaallinen majesteetti, saan siihen luvan.»

»Mutta kuninkaallinen majesteetti», jatkoi Dunois, »ei tahdo käyttää meitä mihinkään työhön, joka voisi tuottaa kunniaa meille, hänelle itselleen sekä Ranskalle.»

»Sano pikemmin, Dunois», virkkoi kuningas, »etten tahdo hellittää ohjaksia tuolle päättömälle tuittupäisyydelle, joka jonkun mitättömän ritarillisen kunnianarkuuden vuoksi saattaisi meidät itsemme, kruunun, Ranskan ja kaikki turmioon. Ei ole ainoatakaan teidän joukossanne, joka ei

älyäisi kuinka kallisarvoinen rauhan pieninkin hetki tätä nykyä on häviölle joutuneen maan haavojen parantamiseksi; mutta ei sittenkään ole ainoatakaan teidän joukossanne, joka ei ryntäisi sotaan maankiertäjän mustalaisen lorujen tähden tai kuljeksivan tyttösen vuoksi, jonka arvo kenties ei ole paljonkaan arvoinen. – Kas tässä tulee jo kardinaali, toivottavasti tuoden rauhallisempia sanomia. – Kuinka kävi – saitteko kreivin järkiinsä ja malttamaan mielensä?»

»Herra kuningas», vastasi Balue, »tehtäväni oli vaikea. Minä kysyin tuolta ylpeältä kreiviltä, kuinka hän uskalsi sinkahuttaa kuninkaallista majesteettia vastaan tuon häpäisevän soimauksen, jolla hän päätti puheensa, ja minä huomautin, että se välttämättömästi tulisi käsitetyksi hänen omasta hävyttömyydestään eikä hänen herrastaan lähteneeksi, ja että hän sen kautta oli joutuva teidän kuninkaallisen mielivaltanne alaiseksi, rangaistavaksi tavalla, jonka te katsotte sopivaksi.»

»Oikein puhuit», sanoi kuningas, »entäs mitä hän virkkoi?»

»Kreivi», jatkoi Balue, »oli jo silloin, toinen jalka jalustimessa, valmiina nousemaan hevosen selkään ja kuullessaan minun varoitukseni hän kääntyi vain minuun, jalkaansa alas astumatta. – »Jos», sanoi hän, »olisin jo ollut viidenkymmenen virstan päässä ja saanut huhun kautta kuulla, että Ranskan kuninkaan suusta oli lähtenyt minun herttuatani häpäisevä kysymys, niin olisin senkin matkan päässä paikalla noussut hevosen selkään ja palannut takaisin keventääkseni mieltäni sillä vastauksella, minkä kuningas juuri äsken sai.»

»Sanoinhan minä», virkkoi kuningas katsoen ympärilleen osoittamatta huomattavaa vihaa, »että kiltissä Crévecouer'in kreivissä minun serkullani herttualla on paras palvelija, mikä ikinä on ratsastanut hallitsijansa oikealla sivulla. – Mutta sinä sait hänet kuitenkin viipymään?»

»Hän lupasi viipyä vuorokauden ja otti siksi aikaa sodanjulistuspanttinsa takaisin», virkkoi kardinaali; »hän poikkesi Liljan ravintolaan.»

»Katsokaa, että häntä hyvin palvellaan ja komeasti kestitään minun kustannuksellani», käski kuningas; »semmoinen palvelija on kuin kallis kivi hallitsijansa kruunussa. – Yksi vuorokausi!» lisäsi hän mutisten itsekseen ja näyttipä siltä kuin hänen silmänsä olisi tahtonut tunkea tulevaisuuden läpi. »Yksi vuorokausi – se on lyhyt aika. Mutta voipa yksi vuorokausikin, jos sen viisaasti ja taitavasti käyttää, olla samanarvoinen kuin kokonainen vuosi toimettomien, kykenemättömien asiamiesten käsissä. – Hyvä on. – Ja nyt metsään – metsään, jalot herrat! – Orleans, minun kunnon serkkuni, heitä nyt pois tuo nöyryytesi, vaikka se kyllä sinua sievästi pukee, ja älä huoli Johannani kainoudesta. Yhtä hyvin saattaisi Cher olla Loireen yhdistymättä, kuin hän sinun kosimiseesi suostumatta tai sinä häntä kosimatta», lisäsi hän, kun onneton herttua hitaasti lähenei kihlattua morsiantaan. »Ja nyt karjupeitset käteen, hyvät herrat; sillä Allegre, minun metsänvartijani on saanut kierretyksi otuksen, joka on paneva sekä koirat että miehet koetukselle. – Dunois, lainaa minulle peitsesi, ja ota omani, se on minulle kovin raskas. Mutta milloinka olisi kuultu *sinun* valittavan peistäsi raskaaksi! – Hevosen selkään – hevosen selkään vaan, hyvät herrat!»

Ja koko metsästysjoukko läksi ratsastamaan.

IX METSÄKARJUNJAHTI

Visapäät narrit, mielettömät pojat ne mun on miehiäni; noist' en huoli, jotk' urkkivat mua tutkivaisin silmin.

Richard kuningas.

Tässä tilaisuudessa kardinaali Balue, vaikka hänellä olikin pitkällinen kokemus Ludvigin luonteesta, kuitenkin horjahti suureen erehdykseen. Hänen itserakkautensa sai hänet siihen uskoon, että Crévecoeur'in kreivin viivyttäminen Tours'issa oli onnistunut häneltä paremmin, kuin luultavasti keneltä muulta sovittajalta hyvänsä, jota kuningas olisi saattanut käyttää. Ja kun hän tiesi, miten tärkeänä Ludvig piti sodan lykkäytymistä toistaiseksi Burgundin herttuan kanssa, niin hän ei voinut olla näyttämättä, että hän luuli tehneensä suuren ja kuninkaalle mieleisen työn. Hän pysytteli enemmän kuninkaan persoonan lähellä kuin mitä hänellä muulloin oli ollut tapana, ja koetti saada hänet puhelemaan aamullisista tapauksista.

Siinä hän teki typerästi useammassa kuin yhdessä suhteessa. Sillä hallitsijat ylimalkaan eivät suvaitse, että heidän alamaisensa lähestyvät heitä, huomauttaen omia ansioitaan ja siten ikäänkuin väkisin vaatien itselleen kiitosta sekä palkintoa ansiollisesta työstänsä; ja Ludvig epäluuloisin kaikista kuninkaista, joita ikinä on ollut maan päällä, oli aina erittäin nurjamielinen ja tyly jokaiselle, joka ansioittensa nojalla näytti vaativan hänen suosiotaan tai ongiskelevan hänen salaisuuksiaan.

Mutta kardinaali, jota hetkellinen itseensäytytyväisyys kiihdytti, niinkuin se joskus kiihdyttää kaikkein varovaisimpiakin, ratsasti kuninkaan oikealla sivulla, kääntäen aina, milloin vain suinkin saattoi puheen Crévecoeur'iin ja hänen lähetykseensä; ja siitä kysymyksestä juuri, vaikka se ehkä sillä hetkellä kaikkein eniten täytti hänen mielensä, oli kuningas kuitenkin kaikkein vastahakoisin puhumaan. Vihdoin viimeinkin Ludvig, joka oli kuunnellut kardinaalia huomaavaisuudella, joskaan sanaakaan vastaamatta, mikä olisi voinut antaa syytä puheen jatkamiseen, viittasi luokseen Dunois'n, joka ratsasti vähän jäljempänä hänen hevoseensa vasemmalla puolella.

»Me olemme lähteneet ulos huvittelemaan ja ruumista virvoittelemaan», virkkoi hän; »mutta tämä korkea-arvoinen kirkon isä tahtoisi saada meidät pitämään valtiollista neuvottelua.»

»Toivonpa että te, kuninkaallinen majesteetti, ette pane pahaksi, vaikka en ota siihen osaa», sanoi Dunois. »Siinä olen luotu Ranskan puolesta taistelemaan ja siihen minulla on sekä sydäntä että kättä, vaan minulla ei ole päätä ottaakseni osaa neuvotteluihin maamme hyväksi.»

»Herra kardinaalin pää ei tahdo kääntyä mihinkään muuhun suuntaan, Dunois», vastasi Ludvig. »Hän on kuullut Crévecoeur'in salaripin linnanportin edustalla ja hän on antanut meille tiedoksi kreivin koko tunnustuksen – sanoittehan *koko?*» jatkoi hän, painostaen sitä sanaa ja luoden kardinaaliin silmäyksen, joka iski hänen pitkien, mustien silmäripsiensä alta aivankuin väkipuukko välkähtää, kun se tempaistaan tupesta irti.

Kardinaali vavahti, kun hän, koettaen yhtyä kuninkaan leikkipuheeseen, vastasi: »Vaikka meidän pappien velvollisuus ylimalkain on pitää salassa salaripillä käyvien tunnustukset, niin ei ole kuitenkaan semmoista sigillum confessionis'ta (riippitunnustuksen sinettiä), joka ei sulaisi majesteetin huokuessa siihen.»

»Ja kun herra kardinaali», virkkoi kuningas, »on näin valmis ilmoittamaan meille toisten ihmisten salaisuudet, niin hän tietysti vaatii, että mekin olisimme häntä kohtaan yhtä avomieliset. Ja päästäksensä tälle molemminpuolisen luottamuksen kannalle, hän aivan luonnollisesti haluaa saada tietää, oleskelevatko nuo molemmat Croyen kreivittäret todellakin meidän alusmaassamme. Paha vain, että me emme voi tyydyttää hänen uteliaisuuttaan, koska emme itsekään tiedä missä paikassa tavallisesti maankiertäjäneitosilla, valepuvuissa kulkevilla prinsessoilla ja onnettomilla kreivittäriillä on tyyssijansa meidän rajojemme sisäpuolella, jotka – Jumalalle ja Embrun'in pyhälle Neitsyelle

kiitos! – ovat siksi avarat, ettei meidän olisi helppo vastata näihin herra kardinaalin oikeutettuihin kysymyksiin. Mutta olettakaamme että he olisivat täällä, mitä sinä, Dunois, silloin vastaisit meidän serkkumme jyrkkään vaatimukseen?»

»Minä vastaan teille siihen, herra kuningas, jos ensin suoraan sanotte minulle, haluatteko sotaa vai rauhaa», vastasi Dunois suoruudella, joka, koska se johtui hänen luontaisesta avomielisyydestään ja pelottomuudesta, aina aika ajoin suuresti taivutti hänen puoleensa Ludvigin suosion; sillä tämä kuningas, niinkuin kaikki viekkaat ihmiset, oli yhtä halukas saamaan selvää toisten ihmisten mielipiteistä kuin salaamaan omansa.

»Niin totta kuin toivon pääseväni autuaaksi», sanoi hän, »minä olisin yhtä halukas ilmoittamaan sinulle aikomukseni kuin sinä sitä kuulemaan, jospa vain itse sen tarkoin tietäisin. Mutta olettakaamme, että olisin päättänyt ruveta sotaan, mitä silloin olisi tehtävä kauniilla ja rikkaalla nuorella kreivittärellä, jos hän nimittäin oleskelee täällä minun alusmaassani?»

»Antakaa hänet aviopuolisoksi jollekulle uljaista ritareistanne, jolla on sydän rakastaa tyttöä, ja käsi, jolla häntä suojella!» virkkoi Dunois.

»Sinulle itsellesi esimerkiksi, haa!» sanoi kuningas. »Pasques-Dieu! oletpa toki viekkaampi kuin minä olisin luullut, vaikka oletkin aina niin suora olevinasi.»

»Ei, herra kuningas», vastasi Dunois. »Ennemmin olen kaikkea muuta kuin viekas. Orleans'in pyhä Neitsyt auttakoon, minä ajan aina suoraan eteenpäin, niinkuin rengasturnauksessa. Te olette, kuninkaallinen majesteetti, Orleansin suvulle ainakin yhden onnellisen avioliiton velkaa.»

»Ja sen velan suoritan, kreivi. Pasques-Dieu! kyllä sen suoritan!

– Etkö näe tuota kaunista pariskuntaa?»

Kuningas viittasi onnettomaan Orleans'in herttuaan sekä prinsessaan, jotka kumpikaan eivät uskaltaneet jättäytyä kauaksi Ludvigista eivätkä hänen nähtensä erota toisistaan, ja jotka siis ratsastivat rinnakkain noin parin kolmen kyynärän päässä toisistaan; sillä pelko esti heitä enentämästä välimatkaa ja inho toiselta puolen taas vähentämästä sitä.

Dunois katsahti sinne päin, minne kuningas viittasi, ja mielessään vertasi onnetonta sukulaistansa ja hänen kihlattua morsiantansa koirapariin, jotka väkisin ovat yhteen kahlitut, mutta pysyttelevät kuitenkin niin kaukana toisistaan kuin vitjain pituus suinkin sallii. Tätä katsellessaan hän ei voinut olla pudistamatta päätään, vaikka hän ei tuolle ulkokullatulle tyrannille uskaltanutkaan muuta vastausta antaa. Ludvig näyttikin arvanneen hänen ajatuksensa.

»Siitä tulee rauhallinen ja hiljainen avioliitto – eikä lapsistakaan taida tulla liiaksi häiriötä, ennustan minä. Vaan eiväthän ne aina olekaan siunaukseksi.»

Nämät viimeiset sanat sanottuaan kuningas vaikenä; ehkäpä muisto hänen omasta kiittämättömyydestään isäänsä kohtaan sai hänen suupielissään karehtelevan eleen muuttumaan jonkinmoiseksi katumuksen ilmeeksi. Mutta heti sen jälkeen hän jatkoi taas toisella äänellä:

»Totta puhuen, Dunois, vaikka pidänkin avioliiton pyhää sakramenttia suuressa arvossa», samassa hän risti silmiänsä, »niin soisin mielempin, että Orleans'in suvusta vesoisi minulle moisia uljaita satureita kuin sinun isäsi ja sinä olette, joilla olisi suonissaan pisara Ranskan kuninkaallista verta, vaan ei mitään vaatimusta tämän veren oikeuksiin, niin ettei meidänkin maamme, niinkuin Englanti, joutuisi sotien raadeltavaksi, joita useampien laillisten kruununperillisten väliset taistelut saavat syntymään. Leijonalla ei pitäisi koskaan olla enempää kuin yksi poika.»

Dunois huoahhti ja oli vaiti, sillä hän tiesi, että tämän itsevaltiaan kuninkaan vastustaminen olisi Orleans'in herttualle vain vahingoksi, eikä miksikään eduksi. Sittenkään ei hän voinut hillitä itseään vastaamasta hetkisen perästä: »Koska te, kuninkaallinen majesteetti, olette viitannut isäni aviottomaan syntyperään, niin tahtoisin sanoa, että häntä, jollei ota lukuun hänen vanhempiensa syntistä heikkoutta, on sanottava onnellisemmaksi laittoman rakkauden hedelmänä, kuin jos hän olisi laillisen vihan sikiö.»

»Oletpa aika hävitön veitikka, kun sillä tavoin puhut pyhästä aviosäädystä», vastasi Ludvig leikillisesti. »Mutta hiiteen koko tämä keskustelu, sillä metsäkarju on jo lähtenyt liikkeelle. –

Koirat jäljille, pyhän Hubertin nimeen. – Hahhaa – tralalaa – liralaa!» Ja kuninkaan torvi kaiutti iloisesti metsiä hänen lähtiessään täyttä vauhtia ajamaan parinkolmen henkivartijan seuraamana, joiden joukossa oli myös ystävämme Qventin Durward. Ja tästäkin saattoi huomata, että kuningas, vaikka hän antautui tulisella innolla mielihuviinsa, samassa kuitenkin antoi myös myöten pilkantekohalullensa ja muisti kiusata kardinaali Balue'ta.

Niinkuin ylempänä jo tuli mainituksi, oli tällä taitavalla valtiomiehellä se heikkous, että hän, vaikka hänen sukuperänsä oli halpa ja kasvatuksensa keskeneräinen, luuli osaavansa käyttäytyä hoviherrana ja kohteliaana kavaljeerina. Tosin hän ei englantilaisen piispa Becket'in tavoin itse astunut ritarillisten taistelujen tantereille eikä myöskään, niinkuin englantilainen kardinaali Wolsey, komentanut sotajoukkoja. Mutta naisten mieliteleminen, jossa nuo molemmat toisetkin olivat mestareita, oli hänellä ikäänkuin virkatoimena; ja niinikään hän oli myös innolla harrastavinaan soturimaista metsästyshuvia. Hän saattoikin päästä joittenkuitten aatelisnaisten suosioon, joiden silmissä hänen mahtavuutensa, rikkautensa ja valtiollinen vaikutusvoimansa jossakin määrin korvasivat hänen ulkomuotonsa ja käytöksensä puutteellisuutta. Mutta eivätpä ne jalot ratsut, joita hän osteli hinnalla millä hyvänsä, olleet milläänkään siitä suuresta kunniaista, että ne saivat kantaa kardinaalia selässään; ne eivät totelleet häntä sen paremmin kuin olisivat totelleet hänen isäänsä, rahtimestä, mylläriä tai räätäliä, joiden vertainen mestari Balue olikin ratsastustaitoon nähden. Sen tiesi kuningas, ja hän alkoi nyt vuoroin kiihdyttää, vuoroin hillitä ratsuansa, joilla tempuilla hän sai kardinaalin hevosen yllytetyksi – Balue'n täytyi pysyä aivan kuninkaan läheisyydessä – sellaiseen kapinaan herraansa vastaan, että selvään saattoi nähdä niiden piankin rupeavan toinen toiselleen seuran petteureiksi. Ja niinpian kuin ratsumiesparan vielä pahempaan tuskaan sillä, että hän alkoi kysellä hänen neuvoansa kaikenlaisissa tärkeissä asioissa ja puolín sanoin viittaella aikovansa nyt tässä tilaisuudessa uskoa hänelle muutamia niistä valtiosalaisuuksista, joita kardinaali vähää ennen oli niin hartaasti halunnut tietää.

Viheliäisempää tilaa tuskin voinee ajatellakaan kuin se, mihin tämä salaneuvos nyt oli joutunut, kun hänen täytyi kuunnella kuninkaansa puheita ja vastata niihin, ja samalla jokainen vallattoman hevosen uusi hypähdys hytkähdytti hänet toiseen, vielä vaarallisempaan asemaan – hänen teräksenkarvainen kauhtanansa liehahteli höllänä kaikille ilman suunnille, eikä hänellä ollut muuta suojaa joka hetki uhkaavaa putoamisen varaa vastaan paitsi satulan syvyys sekä edessä ja takana nastojen korkeus. Dunois nauraa hohotteli voimatta hillitä itseään, mutta kuningas, joka osasi salaa ilkkua pilanteoillensa purskahtamatta ilminauruun, nuhteli laupiaasti ministeriänsä liian suuresta metsästyksen hartaudesta, joka muka ei sallinut hänen uhrata edes muutamia hetkiä vakavien asioiden miettimiseen. »En tahdo kauemmin estää teitä täyttä vauhtia ajamasta», virkkoi Ludvig viimein pelästyneelle kardinaalille, ja hellitti samassa hevosensa suitsit.

Ennenkuin Balue oli ehtinyt sanaakaan sanoa vastaukseksi tai puolustukseksi hänen ratsunsa hurjistuikin kokonaan ja alkoi omavaltaisesti nelistää, jättäen pian jälkeensä kuninkaan sekä Dunois'n, jotka seurasivat jäljessä hillitymmällä vauhdilla, nauraen valtiomiehen pahalle pulalle. Jos joku meidän lukijoistamme koskaan on istunut pillastuneen hevosen selässä (niinkuin minulle itsellenikin on sattunut), niin hänellä voi olla täysi käsitys siitä, miten tuskallinen, vaarallinen ja samassa hullunkurinen se tila on. Nuo nelijalkaisen neljää rajaa, jotka eivät millään tavalla ole ratsumiehen vallassa, eikä aina sen eläimenkään, jonka omat ne ovat, kiitävät semmoista vauhtia, ikäänkuin takajalat tahtoisivat päästä etujalkojen edelle – nuo kaksijalkaisen käpristyneet sääret, joiden me niin kernaasti suomme seisovan hyvässä turvassa vihriäisellä nurmikolla, mutta jotka pinnistäessään hevosen kupeita vaan enentävät tuskaamme – nuo kädet, jotka eivät enää pidä kiinni suitsista, vaan ovat tarttuneet hevosen harjaan – tuo ruumis, joka ei enää tasapainossa istu pystyssä, jota asemaa ukko Angelolla oli tapana suositella, eikä myöskään ole eteenpäin kallistunut niinkuin Newmarket'in jockey'llä (kilparatsastajilla), vaan roikkua retkottaa hevosen selässä yhtä vakavasti kuin jyväsäkki – kaikki tuo on liiankin naurettava näky katsojille, mutta erittäin kiusallinen

asianomaiselle. Jos sen lisäksi tämmöisen väkinäisen ratsumiehen puvussa tai ulkomuodossa on jotain tavatonta – jos hänellä on ylhäinen virkakauhtana tai univormu tai muuta sellaista yllään – ja jos tapaus sattuu kilpaajossa, sotaväen katselmuksessa, juhlasaatossa tai muussa paikassa, missä on paljon ihmisiä koolla ja katselemassa – niin ratsumies parka ei voi pelastua loppumattomilta naurunhohotuksilta millään muulla keinolla, kuin että hänen onnistuu katkaista joku raajansa tai parikin, tai, ja se vaikuttaa vieläkin paremmin, että hän siihen paikkaan jääpi kuoliaana; sillä vähemmällä ei hänen putoamisensa nostata mitään sääliä. Tässä puheenaolevassa tilaisuudessa kardinaalin lyhyt, teräksenkarvainen nuttu, joka oli hänen ratsastuspukunaan – ennen lähtöä linnasta hän oli riisunut yltään pitkän viittansa – hänen tulipunaiset sääryksensä ja tulipunainen hattunsa, jonka pitkät nauharoikaleet liehuivat ilmassa – kaikki tuo, yhdessä hänen täydellisen avuttomuutensa kera, antoi tälle ratsastustaidon näytteelle sanomattoman lystikkään leiman.

Hevonen, joka oli nyt aivan omassa vallassaan, pikemmin lensi kuin juoksi pitkää, hakattua metsäraittia myöten ja saavutti koiraparven, joka kiivaasti ajoi metsäkarjua takaa; hevonen ajoi kumoon pari metsänvartijaa, joilla ei ollut aavistustakaan tämmöisestä takaapäin tulevasta vaarasta, tallasi maahan useampia koiria, teki suurta häiriötä koko karjun jahdille ja karkasipa viimein, yhä hurjistuneempana koiranvartijan kaikuvista huudoista ja kirouksista, otuksenkin ohitse, tämän kiitäessä joutuisaa ravia, vimmaisena ja suu valkoisena vaahdosta, jota kuohui sen torahampaitten ympärillä. Balue, huomattessaan joutuneensa näin likelle metsäkarjua, päästi suustaan hirmuisen hätähuudon; hevonen, kuullessaan tuon äänen sekä nähdessään pedon edessään, säikähti nyt niin pahasti, että se äkkiä lopetti hurjan juoksunsa ja hypähti syrjään; ja kardinaali, joka jo kauan aikaa oli pysynyt satulassa vain sen vuoksi, että kulku oli käynyt suoraan eteenpäin, romahti nyt raskaasti maahan. Hänen ratsastuksensa päättyi niin lähellä metsäkarjua, että kardinaali olisi saattanut joutua surman suuhun, niinkuin sanotaan ennen muinoin käyneen Favillan, Länsigotein kuninkaan Espanjassa; mutta hyväksi onneksi oli pedolla tällä hetkellä mieli aivan täynnä omia asioita. Mahtava kirkkoylimyksemme pääsi siis vain pelästyksellä, ja ryömittyänsä niin kiireesti kuin hän kerkesi koirien ja ratsumiesten tieltä, hän näki koko metsästysseurueen kiitävän sivuutsensa, tulematta hänen avukseen; sillä metsästäjät siihen aikaan olivat yhtä armottomia tämmöisissä tapaturman tapauksissa, kuin he tätä nykyäkin ovat.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.